

A fogyatékosok megítélése gyermeki szemmel

TDK dolgozat

ZRT 162

A FOGYATÉKOSOK MEGÍTÉLÉSE GYERMEKI SZEMMEL

2

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék.....	3
Bevezetés.....	4-7
I. A fogyatékoság fogalma.....	8-13
II. Taigetosztól az esélyegyenlőségig – történeti áttekintés röviden.....	14-22
III. Fogyatékosok megítélése – stigmatizálás, diszkrimináció, viktimizáció.....	23-27
IV. Fogyatékosok megítélése Magyarországon.....	28-32
V. Fogyatékosok megítélése gyermeki szemmel.....	33-47
Összegzés, kitekintés.....	48-50
Irodalomjegyzék.....	51-53
Melléklet 1. – Munkanapló.....	54-56
Melléklet 2. – Kérdőív minta 1-2. osztály.....	57-58
Melléklet 3. – Kérdőív minta 3-4. osztály.....	59-62
Melléklet 4. – Kérdőív tanítók számára (minta).....	63
Melléklet 5. – Kérdőívek kiértékelése 1-4. osztályig.....	64-74
Melléklet 6. – Gyermekszáj	75-85
Melléklet 7. - Tervezett interjúkérdések intézményvezetőknek	86
Melléklet 8. – Interjú intézményvezetőkkel 1.	87-88
Melléklet 9. – Interjú intézményvezetőkkel 2.	89-90
Melléklet 10. – Iskolák elérhetősége	91-93
Melléklet 11. – Ízelítő a gyermekrajzokból (+DVD).....	94-97

BEVEZETÉS

„Ha valamit nem szeretsz, változtass rajta! Ha változtatni nem tudsz, változtass azon, ahogy gondolkodsz róla!” /Maya Angelou/

TDK kutatásunkat Maya Angelou, amerikai író- és költőné idézetének szellemében folytattuk, mert úgy véljük, ez a gondolat jól példázza, ahogyan mi a fogyatékosok negatív megítélésén szeretnénk változtatni. Miért is gondoljuk úgy, hogy fontos beszélni a fogyatékosokról? Azért, mert jelen van a világban, az emberek életében, a médiában. Az ép és a fogyatékos emberek közötti problémák többsége megoldatlan, a másság elfogadása, tolerálása nehézségeket jelent az emberek számára a mindennapokban.

Leendő gyógypedagógusok lévén mindennapjainkban megszokott, és gyakran előfordul a fogyatékoság témája. Tanulmányaink során egyre inkább észrevettük a különböző fogyatékoságokkal kapcsolatos problémák sokaságát. De nem csak mi találkozunk ezekkel, hiszen a fogyatékosok köztünk élnek, ezáltal legtöbbször kapcsolatba kerültek már velük valamilyen módon.

Ahogy figyeltük a környezetünket, arra lettünk figyelmesek, hogy azok közül, akik kapcsolatba kerülnek fogyatékos emberekkel nem tudják, hogyan közelítsenek feléjük, vagy egyáltalán nem is törekednek közeledésre, sőt, taszítja őket, amit látnak. Az épek általában nem tudják kezelni a helyzetet, bár gyakran maguk a fogyatékos személyek sem (ha fogyatékos többségi csoportba bekerül egy ép, akkor vagy egyáltalán nem engedik beilleszkedni a csoportba, vagy csak nagyon nehezen). Tehát a fogyatékosok társadalmi elfogadása mellett szükség lenne az egyéni személyiségük, önértékelésük saját erőből való átformálására.

Hipotéziseink a következők:

1. A gyermek és fiatal korban lévő fogyatékosok felé többnyire elutasító magatartást tanúsítanak kortársaik. Ez megnyilvánulhat abban, hogy az iskolában, utazáskor inkább elkerülik őket, mint hogy segítenének rajtuk, vagy csúfolják, kiközösítik maguk közül.
2. Az ép gyermekek vagy egyáltalán nem szembesülnek a fogyatékoság jelenségével, vagy torz képet hordoznak vele kapcsolatban, vagy csak későn szembesülnek vele.

Ezáltal adódhatnak kényelmetlen, félelmet, viszolygást keltő szituációk a fogyatékos ember irányába.

3. Azok a gyerekek viszont, akik már kora gyermekkorban kapcsolatba kerültek a fogyatékosággal, sokkal elfogadóbbak és nyitottabbak a fogyatékosok irányában. (Szeretnénk vizsgálni, hogy ennek a jelenségnek mi az oka.) A fogyatékosokat szinte csak a saját családjuk (itt sem mindenki) és a hozzájuk hasonló fogyatékosok, kisebb közösségek fogadják maguk közé.
4. A társadalom többsége sajnálatot érez irántuk, ezáltal többen elszigetelődnek, leszűkülnek az ismerkedési, beilleszkedési lehetőségeik. Majd kialakul a fogyatékos szerep, betegszerep, viktimizáció jelensége. Szükséges lenne az épek és a fogyatékosok közötti hatékonyabb kommunikáció és együttműködés.
5. Feltételezzük, hogy a gyerekek szemszögéből való fogyatékos-megítélésben nagy szerepe van a médiának és a szülőknek.

Újabb kérdéseket vet fel az a jelenség is, mikor a gyermekek kellő ismeretekkel rendelkeznek a fogyatékosokról, de mégsem tudják őket elfogadni. Vajon miért? Jó kiindulópontul szolgál, Hirotada Ototake Senki sem tökéletes című könyvéből vett részlet:

„Amikor gyerekeknek beszélek, gyakran elmondom: - Néhányan szemüvegesek vagytok, ugye? Azért van szemüvegetek, mert nem láttok tökéletesen, igaz? Én tolószéket használok, mert nem tökéletes a lábam. Akkor nevetnek, és azt mondják: - Tényleg, úgy van. - Bármikor megkérdezem az embereket, sajnálják-e a szemüvegeseket, a válasz: nem; de ha azt kérdelem sajnálják-e a tolószékeseket, majdnem mindenki igent mond. - De hát épp most mondtátok, hogy a két eset szinte ugyanaz. Akkor miért sajnáljátok a tolószékeseket? Így válaszolnak: - Egy rossz szemű ember a szemüveg segítségével ugyanolyan jól lát, de egy tolószékes ember a tolószékével együtt sem képes egy csomó dologra. Ezért valóban sajnálnunk kell. Azt hiszem, fején találták a szöveget. Ez nem jelent mást, minthogy azokat a feltételeket, melyek miatt a fogyatékos embereket sajnálni kell, meg lehet változtatni – minél kevesebb sajnálatra méltó ember van, annál jobb.”

Maga a fogyatékoság fogalma nem minden társadalomban jelenti ugyanazt. Egyes kultúrákban varázserőt tulajdonítottak a fogyatékosoknak, néhol tisztelték, néhol kinevették őket, máshol máglyán végezték. A XXI. században már jóval több információval rendelkezünk a fogyatékoságokról, ennek ellenére sokan értetlenséggel

fordulnak a fogyatékosok felé. Kérdés, hogy mi számít fogyatékoságnak vagy normálisnak. Ezt mindenkor az aktuális társadalmi elvárások döntenek el.

A média igen meghatározó szerepet tölt be mindennapjainkban, és hogy hogyan látjuk magunkat és másokat. Manapság minden a tökéletes külsőségekről szól, ezt reklámozzák (TV, újság, hirdetőtáblák, modellek), miközben figyelmen kívül hagyják a belső értékeket. A gyermekek természetében alapvetően él az a vonás, hogy a széphez vonzódnak, erre a média és a szülők hatása mindinkább ráerősít. A média által közvetített fogyatékosokról szóló műsorok, reklámok, felhívások sajnálatot váltanak ki az emberekből azáltal, hogy megható, drámai képeket közvetítenek, melyre a megindító szöveg vagy zene is ráerősít. Ebben a felfogásban nem csoda, hogy a legtöbb ember tartózkodik a fogyatékosoktól és a megismerésüktől, mert akit sajnálunk, azt nem tudjuk egyenlő félként kezelni. Ha a bensőből fakadó szépséget, a belső értékeket hangsúlyoznánk, pozitívabbá válhatna a fogyatékosok megítélése. Az emberek sokkal természetesebben tudnák kezelni a fogyatékosokat, ha lennének róluk ismereteik és tisztábban látnák helyzetüket.

Összegezve tehát: a társadalom, nem elég elfogadó a fogyatékosokkal szemben, az épek és fogyatékosok között társadalmi ellentét van jelen. Ennek az alábbi fő okait látjuk: a média befolyását, mely mind az épek fogyatékosok felé irányuló megítélésére, mind a fogyatékosok saját megítélésére káros hatással van.

Az óvodákban és iskolákban nem szolgáltatnak elég információt a fogyatékosokról, a gyerekek csak későn szembesülnek a fogyatékoság tényével, s később, a felnővekvő generációk is elutasítóan viselkednek majd fogyatékos embertársaikkal szemben. Fontos szerepet tölt be ebben a jelenségben az áthagyományozódás, melyről Kálmán Zsófia és Könczei György a Taigetosztól az esélyegyenlőségig című könyvében így vélekedik: „Szerepe az, hogy annak, aki felé az áthagyományozódás mutat, a készen talált szemléletek, ítéletek, értékek révén mintegy formát kap a gondolkodása. Nos, éppen ez az előítélet funkciójának alapja, de egyben fennmaradásának is garanciája. Az első ítélet ugyanígy öröklődik apáról fiúra, anyáról leányra, korról korra, biztonságot, stabil fogódzó pontokat nyújtva a társadalomban szükséges közlekedéshez, magához a világhoz. Így szól: Figyelj, ez ilyen, az olyan; ez jó, az rossz; ezt kerüld, azt keresd!”.

A megoldást, ami ha véglegesen nem is tudna véget vetni a fogyatékosok felé irányuló elutasításnak egyrészt az jelenthetné, hogyha minél fiatalabb kortól kezdve megismertetnénk a gyerekeket a fogyatékosok fajtáival, azok jellemzőivel

(természetesen életkoruknak megfelelően), és hogy hogyan viselkedjenek akkor, mikor kapcsolatot létesítenek egy fogyatékos emberrel. Másrészt a fogyatékos gyermekeket is hasonlóan kicsi koruktól kezdve ép társaikkal szemben nyitottabbá kellene nevelni.

Dolgozatunkat egy általános áttekintéssel kezdjük a fogyatékos fogalmáról és különböző értelmezéseiről. Ezután, a történeti áttekintés részben képet adunk arról, hogy a különböző történelmi korszakokban miként vélekedtek a fogyatékosokról és hogyan bántak velük. A harmadik nagyobb egységben azt vizsgáljuk, milyen lehet a fogyatékosok megítélése, taglaljuk a stigmatizáció, diszkrimináció és a viktimizáció jelenségét. A negyedik fejezetben elsősorban a hazai megítélésről igyekeztünk információkat összegyűjteni, mert kutatásunkat is Magyarországon végeztük. Ezzel a résszel alátámasztjuk kutatásunk vizsgálati részét. Az ötödik részben hipotéziseink igazolhatóságáról értekezünk. Végül egy rövid összegzéssel és kitekintéssel zárjuk dolgozatunkat, melyet a kapcsolódó mellékletek követnek.

„Nem szükséges egyetértenünk mindenben, de módot kell találnunk arra, hogy úgy kezeljük a különbségeinket, hogy azok ne álljanak közénk.” /Gary Chapman/

I. A FOGYATÉKOSSÁG FOGALMA, KÜLÖNBÖZŐ ÉRTELMEZÉSEK

„Az „elfogadás” nem jelent sem belenyugvást abba, amibe nem lehet belenyugodni, sem kritikátlanságot. Az elfogadás higgadt és elemző tudomásulvételt jelent, a valóság tiszteletét.” /Popper Péter/

8

A fogyatékoság fogalmának korszakonként és társadalmanként eltérő a megítélése. A különböző tudományterületek másképpen értelmezik a fogyatékoságot és a fogyatékosok szerepét. A következőkben a fogyatékoság fogalmának eltérő perspektíváit taglaljuk.

„Az, hogy a jelenségek közül mi a normális és mi az abnormális függ magukon a jelenségeken kívül azoktól az emberektől, embercsoportoktól, akiktől ez a meghatározás származik. Különböző társadalmi viszonyok, gazdasági és földrajzi körülmények között tehát mást tartanak az emberek normálisnak és mást abnormálisnak.... Mindazok a jelenségek, amelyek társadalmi környezetben, társadalmi hatásokra jönnek létre, magukon viselik az őket létrehozó társadalom értékítéletét: a társadalom vagy normálisnak, vagy abnormálisnak tartja azokat”.¹

„Az orvosi modell a fogyatékoságot személyes problémának tekintette, amelyet közvetlenül betegség, baleset, vagy más egészségügyi körülmény okozott, és amely orvosi beavatkozással, például rehabilitációval enyhíthető. Az orvosi modell tehát a fogyatékoságot betegségként, a fogyatékosággal élő embert pedig betegként kezelte.”²

„A társadalmi modellt általában ellentétére, az orvosi modellre hivatkozva szokás bemutatni. Ez a modell a fogyatékoságot nem a személy elválaszthatatlan lényegi tulajdonságának tekinti, hanem olyan képződménynek, amelyet a személy társadalmi körülményei és környezete, annak fizikai struktúrái (épületek, közlekedési rendszerek stb.), valamint a társadalomszerkezete és a fogyatékos emberekkel szembeni diszkriminációhoz vezető hiedelmei állítanak elő.”³

¹ Illyés Gyuláné – Illyés Sándor – Lányi Miklósné (1989): Gyógypedagógiai lélektan I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 34.

² Kőnczei György (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 23.

³ Kőnczei György (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 23.

„Tehát a társadalmi modell lényegét a társadalmi hátrány felőli megközelítés jellemezte, amelynek kompenzálása a társadalom kötelezettsége, a társadalom mindenkori anyagi forrásainak függvényében (amely jellemzően mindig kevés). A társadalmi modell nem ad egyértelmű útmutatást arra nézve, hogy a szociálpolitikában hogyan kell a definíciókat elkészíteni és működtetni, viszont felvet számos, a szociálpolitika szempontjából fontos témát. Mindenekelőtt a társadalmi modell magában foglalja, hogy a szakpolitikáknak a fogyatékos emberek teljes körű részvétele előtt magasodó akadályok lebontására kell irányulnia, ahelyett, hogy „problematizálná” a fogyatékos embereket.”⁴

„A szolidaritási modell a fogyatékosággal élő embereket intézményekben, távol az ép emberektől helyezte „nem hagyjuk őket éhen halni, megfagyni, de nem egyenrangúak”.⁵

„A „szociális jóléti modell”, az orvosi modell közeli rokona (Waddington és Diller, 2000), amely az egészségügyi jellegű képességsökkenést automatikusan a hátrányos helyzet és a kirekesztődés következményének tekinti, ami pénzbeli juttatásokkal és más szociálpolitikai intézkedésekkel enyhíthető.”⁶

„Az emberi jogi megközelítés ezekkel szemben egy új szemléletet tükröző megközelítési mód, amely azt tartalmazza, hogy a fogyatékos ember számára ugyanazokat az emberi jogokat kell biztosítani, mint bárki más számára. Ezeknek az egyenlő jogoknak pedig az élet valamennyi területét le kell fedniük.”⁷

„Szociológiai értelemben a fogyatékoság olyan társadalmilag létrejött és értelmezett testi és értelmi állapot, amely terminusokban leírható tényekben gyökerezik. Az evolúció útja abban rejlik, hogy valamely életszféra sajátos kategóriái a lehető legnagyobb mértékben eluralkodnak azokon a kategóriákon, amelyek feltétlenül alacsonyabb létszférából merítik egzisztenciájukat és hatékonyságukat. A szociológiai megközelítés tehát elsődlegesen abból indul ki, hogy a fogyatékoságok társadalmilag határozódnak meg.”⁸

⁴ Könczei György – Molnár Gabriella (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 23.

⁵ Laki Ildikó (2009): Fogyatékoság és a mai magyar társadalom konferenciakötet. In.: Kele Mária: Fogyatékoság – Jog – Integráció. Belvedere Meridionale – MTA Szociológiai Kutatóintézet, Szeged-Budapest, p. 14.

⁶ Könczei György – Molnár Gabriella (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 23.

⁷ Laki Ildikó (2009): Fogyatékoság és a mai magyar társadalom konferenciakötet. In.: Kele Mária: Fogyatékoság – Jog – Integráció. Belvedere Meridionale – MTA Szociológiai Kutatóintézet, Szeged-Budapest, p. 14.

⁸ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 19.

„A „normalitás” fogalom tartalma koronként és társadalmi csoportonként eltérő. E fogalom tartalmában hűen tükrözi a mindenkori társadalom, illetve a meghatározott társadalmi csoport domináns világképét és önképét. A „fogyatékoság” kategóriája mindig a „normalitás” kategória negatív tükörképe, a „fogyatékoság” fogalom ezért eredetében és tartalmában is hűen tükrözi az éppen adott társadalom és csoport életkörülményeit és értékrendjét. Amilyen módon és mértékben eltér az egyes korok és csoportok „normalitás” eszménye, úgy tér el egymástól a korok és csoportok „fogyatékoság” fogalma is. A normalitás fogalmához képest való eltérés ugyanakkor nem mindig értelmeződik fogyatékoságként, ellentétes példák is vannak, amelyek azt mutatják, hogy bizonyos szokásostól és normálisnak tekintettől való eltérések éppen kiválóságként értelmeződnek.”⁹

„Az ENSZ Egészségügyi Világszervezet terminológiája a fogyatékosággal kapcsolatban - 1980 és 1997 között a következőket tartalmazta:

A betegségből/ balesetből adódó károsodás az ember pszichológiai, fiziológiai szerkezetének, funkciójának rendellenessége, esetleg hiányossága.

A fogyatékoság módosult, csökkent képessége az ember bizonyos tevékenységeinek.

A hátrány a károsodásból, vagy fogyatékoságból eredő társadalmi helyzet, mely korlátozza, megakadályozza, hogy az egyén betöltse kortól, nemtől, társadalmi és kulturális tényezőktől függő szerepét. Ezt a definíciót sok kritika érte, elsősorban orvosi jellegét és individuális megközelítését illetően. Ezek a fogalmi meghatározások azt sugallják, mintha mindezek a jelenségek egyéni problémaként jelentkeznének, személyes pech, hogy kivel mi történik, s azt hogyan tudja kezelni. Napjainkra ez a megközelítés túlhaladottá vált, s egyfajta szociális megközelítésben felvetődik a társadalom felelőssége.”¹⁰

„Az Egészségügyi Világszervezet, a WHO 1980-as meghatározása túllép a fogyatékoságon, mint gyűjtőfogalmon, és három, fokozatilag és tartalmilag eltérő fogalmat különböztet meg: ok, betegség → sérülés, károsodás → fogyatékoság, funkciózavar → akadályozottság, hátrány. A sérülés, károsodás a szervezet szintjén értelmezhető, az ember élettani működésének bármiféle rendellenességeként, vagy hiányosságaként; a fogyatékoság,

⁹ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 20.

¹⁰ http://www.bnaibrith.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=66 (letöltés ideje: 2012.10.12.) Éder Katalin: A Fogyatékosok Megítélése A Társadalomban (esszé)

funkciózavar a képességek szintjén, pszichés összefüggésben nyilvánul meg; az akadályozottság, hátrány pedig társadalmi szinten jelenik meg.”¹¹

„A fogyatékos fogalma a WHO meghatározásában a következő: „módosult, csökkent képessége az ember bizonyos tevékenységeinek: közlekedésnek, evésnek, ivásnak, mosakodásnak, munkának, írásnak és így tovább.” Az utóbbi fogalom az évek során többször módosult. Ennek oka egyrészt a fordítás nehézségeiben keresendő, másrészt pedig abban, hogy az ENSZ 1997-ben új fogalomhasználattal rukkolt elő. Mindennek háttérében a legújabb fogyatékosügyi paradigmaváltás húzódik meg, melynek egyik vonatkozása rehabilitációs, míg a másik politikai. Az új értelmezésben tehát gyakran nem is az állapot, hanem maga a közeg tesz fogyatékosrá.”¹²

„Az 1997-ben újrafogalmazott WHO fogyatékos fogalom értelmezés óta már nem okozati következmények egy vonalon mozgó összefüggéséről, egyféle sorsszerű végkifejletről szól, hanem - jelentős szemléletbeli változást tükrözve - a károsodás és a társadalmi részvétel közötti kölcsönhatásokról, amely pontosan jelzi, hogy a károsodásból adódó hátrányok mértéke és megítélése (de akár az állapot rosszabbodása is) jelentős mértékben függ a társadalmi elfogadottságtól, a társadalom által nyújtott mozgástérrel, lehetőségektől. Ez az értelmezés már azt fogalmazza meg, hogy nem a fogyatékos személyben van a hiba; az akadályozottság egyszerre személyes (egyéni) és környezeti (társadalmi). A fogyatékos fogalom tehát nem pusztán egy tény, hanem viszony és érték – ez utóbbiak szemléletétől függ, hogy a jelenséget fogyatékosként értelmezi egy adott társadalom, vagy sem.”¹³

„Az utóbbi harminc évben az Egészségügyi Világszervezet (WHO) vezető szerepet játszott a nemzetek között összehasonlítható adatok gyűjtésének előmozdításában azzal, hogy kidolgozta a fogyatékos fogalomra vonatkozó fogalmi kereteket. A Képességcsökkenések, fogyatékos fogalmak és hátrányok nemzetközi besorolása (ICIDH) című dokumentumot az 1970-es években dolgozták ki és a WHO 1980-ban publikálta. A besorolás három fogalmat határozott meg, ezek a képességcsökkenés (funkcionális/strukturális testi rendellenesség), a fogyatékos fogalom (képességcsökkenés által okozott személyes tevékenységi és viselkedési problémák) és a hátrány (a fogyatékos fogalomból fakadó társadalmi hátrányok). Az ICIDH

¹¹ Gordosné Szabó Anna (1975): Gyógypedagógia. Tankönyvkiadó, Budapest

¹² Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Tárgyteremtől az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p.82.

¹³ Gordosné Szabó Anna (1975): Gyógypedagógia. Tankönyvkiadó, Budapest

olyan keret volt, amely arra ösztönözte az orvosokat és a többi felhasználót, hogy a kórtani és kezelési szemléletnél szélesebb összefüggésben gondolkozzanak az egészségi állapotról.”¹⁴

„A WHO elvégezte és 2001-ben lezárta az ICIDH felülvizsgálatát, amelynek elnevezése jelenleg Funkcionalitás, fogyatékoság és egészség nemzetközi besorolása (ICF). Fenntartja, sőt növeli az eredeti keret nyitottságát. Különösen vonatkozik ez a „fogyatékoság” fogalmára, amelyet többé nem a rendszeren belül definiál; valójában a fogyatékoság széles koncepciójára vonatkozó összképet három dimenzióból nézve ragadja meg: a testfelépítésben valamint a testi funkciókban mutatkozó képességek, a tevékenységek és a részvétel csökkenéseként.”¹⁵

„Az ICF által alkalmazott megközelítés egyik fontos jellemzője a fogyatékoság jelentésének „univerzalizálása”. (Bickenbach és mások, 1999). Ez a megközelítés „elismeri”, hogy a teljes népesség ki van téve a krónikus betegséggel és a fogyatékosággal járó „kockázatoknak”. (Zola, 1989, 401. old.). Az ICF rendszer nem jelöl ki küszöböt annak megállapításához, hogy ki fogyatékos és ki nem; tulajdonképpen a népesség egésze tekintetében elismeri a fogyatékoság valamilyen formáját, vagy mértékét. A fogyatékoságra vonatkozó adatok statisztikai használata sok esetben nem igényli küszöbértékek kijelölését. Például a népesség egészségi állapotát összegző statisztikák tartalmazhatnak olyan elemeket, amelyek az egészségi állapot folytonosságában kapcsolódnak a fogyatékosághoz. Ebben a megközelítésben nincs szükség annak definiálására, hogy ki számít fogyatékosnak és ki nem. Ebből következik, hogy a fogyatékosági statisztikák összehasonlítása nem szükségképpen igényli a küszöbértékek kérdésének megoldását. Az univerzális megközelítés megengedi, hogy a kutató küszöbértékeket jelöljön különleges célokból. Schneider (2001) rávilágít a definíció a priori és a posteriori megközelítése közötti különbségre. Az a priori megközelítés efféle kérdések megfogalmazását jelenti: „Ön süket, vagy vak, vagy van valamilyen testi fogyatékosága?” Az e kérdésre adott válasz alapján sorolják be a személyt fogyatékosnak vagy nem fogyatékosnak. Az a posteriori megközelítések összeírásokon vagy felméréseken alapulnak, amelyek úgy készülnek, hogy lehetővé tegyék több küszöb alkalmazását, olyan

¹⁴ Könczei György – Molnár Gabriella (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 23.

¹⁵ Könczei György – Molnár Gabriella (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 28.

küszöbökét, amelyek elválasztják egymástól a fogyatékosokat és a nem fogyatékosokat, illetve a fogyatékosok különféle alcsoportjait.”¹⁶

1998. évi XXVI. törvény (Esélyegyenlőségi törvény) alapján „fogyatékos személynek az minősül, akinek érzékszervi - így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.”¹⁷

„A fogyatékosság nem tisztán tény tehát, hanem viszony és érték, és mint ilyen, a társadalmi értékelésből ered.”¹⁸

„Végső soron a személyiség sorsát nem önmagában a fogyatékosság dönti el, hanem annak társadalmi következményei, valamint társadalmi-pszichológiai realizálása.”

/Vigotszkij/

¹⁶ Könczei György – Molnár Gabriella (2009): Fogyatékoságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékoság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest, p. 29.

¹⁷ Törvény: 1998. évi XXVI. törvény, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról 4. § (a)

¹⁸ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 20.

II. TAIGETOSZTÓL AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGIG – TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

„Az a tökéletesség számunkra, hogy hiányzik belőlünk a tökéletlen. Másképp értik viszont a tökéletességet az indiánok, akik, akárcsak Jézus is, nálunk inkább gondolkodnak holisztikus módon, a tökéletesség számukra a tökéletlennek az integrációja. Néhány indián törzsnél az a tökéletes szőnyeg, amelybe bele van szöve egy hiba is. Mert a tökéletességhez épp az a képesség tartozik hozzá, hogy elfogadjuk a tökéletlent.” /Richard Rohr/

14

„A fogyatékoság nem a modern kor sajátossága. Történelmünk során mindig is éltek olyan emberek, akik kisebb vagy nagyobb mértékben fogyatékosok. Ugyanúgy előfordulhattak örökölt fogyatékoságok, mint ahogy az életért folytatott harcban történő balesetek következtében is fogyatékosá válhat egy személy.”¹⁹

„A fogyatékoság testi vagy szellemi természetű lehet. Az ilyen emberhez fűződő közösségi-társadalmi viszony egyik kétségkívül meghatározó tényezője az a kép, , amelyet kora az emberi testről, szellemről alkotott.”²⁰ A fogyatékoság maga, minden általunk vizsgált történeti korban és a kultúrák zömében- egészen mélyen összekapcsolódott a *transzcendenciával*: az emberek a különféle népek a történelem előtti koroktól kezdődően egészen a mai, modernnek nevezet időkig úgy van a sérülten születéssel, a fogyatékosá válással, mint a *halállal*: nehezen képes elfogadni, hogy lehetséges, s ha lehetségességét *létezéséből* látja is, nem képes értelmezni, hogy miféle okok idézik elő.”²¹

„Az őskori társadalmakban lévő fogyatékosokról alkotott kép milyenségéről csak feltételezéseink vannak a leletek és feljegyzések hiánya miatt.”²² Bizonyos azonban, hogy élnek fogyatékosok a legkezdetlegesebb társadalmakban is. A fogyatékosokkal való bánásmódot illetően teljes mértékben hipotézisekre szorítkozunk.”²³

¹⁹ Gordosné dr. Szabó Anna (1969): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 12.

²⁰ http://e-oktatas.barczi.hu/extra/tudasbazis/jegyzet/jegyzet_fogytort.pdf p. 179. (letöltés ideje: 2012. október 3.)

²¹ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p. 37.

²² Gordosné dr. Szabó Anna (1969): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 12.

²³ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 12.

„A feltételezéseket társadalmi, gazdasági adatokból, viszonyokból tehetjük, továbbá nevelési és oktatástörténeti tanulmányokból következtethetünk a primitív népek fogyatékosághoz való viszonyára. Az ismeretlen eredetű és kimenetelű betegségeket a kor gyógyítói, kuruzslói általában spirituális jelenségek magyarázataként értelmezték. Eredetét isteni, ördögi, szellemi eredetűnek vélték.²⁴ Olyan adatokat tehát nem ismerünk, amelyek arra utalnának, hogy felfigyelnek a fogyatékosokra, következésképpen bármilyen módon foglalkoznának velük. A legfeltűnőbb fogyatékoságok, legszembetűnőbb eltérések az átlagembertől azonban bizonyára legalábbis csodálkozást váltanak ki. A nevelés kezdetleges formáinak gyakorlása közben nyilvánvalóan feltűnik pl. a vak, vagy a nyomorék, aki a harci, vagy vadászati követelményeknek nem tud megfelelni, s így azokat a próbákat meg sem kísérelheti, amelyekkel az ifjakat harcossá ismerik el. Ez a tény arra enged következtetni, hogy a fogyatékos elszigetelődik az ép emberektől.”²⁵

„Az ókori keleti népek fogyatékosairól igen kevés adatunk van. Nevelési oldalról foglalkoztatásunk feltételezése is indokolatlan, de az orvoslási eljárásoknak a fogyatékosokra való eredményesebb kiterjesztése sem bizonyítottabb, mint a primitív népeknél. Az, hogy az emberek iránt magasabb követelményeket támasztanak az intellektuális életben, hogy az orvoslás előrehaladása folytán pontosabb emberismeretre, többféle és jobb gyógyítási eszközökre tesznek szert, csak addig a következtetésig vezethet el bennünket, hogy a rendellenességek bizonyára feltűnőbbekké válnak, s a fogyatékosok elszigetelődése még kifejezettebb, mint a korábbi időkben.”²⁶

„A zsidó nép ősi kultúráját összefoglaló bibliában találunk megjegyzéseket a vakokról. Mózes egyik könyvében olvashatjuk, hogy a vak pap nem teljesíthet szolgálatot, de átkozott az, aki eltévelyíti a vakot az úton. A feljegyzések szerint a vakok eltartásáról gondoskodnak. Mózesről jegyzik fel szintén, hogy törvénybe foglalja a siketnémák védelmét. A Salamon legendák is tartalmazznak utalásokat a némák és elhagyottak érdekében elhangzott intelmekről. Ismeretesek azonban olyan adatok is, amelyek tanulsága szerint a siketnémákat pl. nem tekintik emberi lényeknek, s brutális bánásmódban részesítik őket.”²⁷

²⁴ Gordosné dr. Szabó Anna (1969): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 12.

²⁵ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 13.

²⁶ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 17.

²⁷ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 17-18.

„A mezopotámiai omenlisták (előjeljósító szövegek) arról tudósítanak bennünket, hogy a városok utcáin találkozni lehetett a legkülönbözőbb testi vagy értelmi fogyatékosokkal élő emberekkel. Úgy tűnik, hogy a társadalom ezeket az embereket egy különálló csoport tagjainak fogta fel, ám jelenlétüknek olykor pozitív jelentést tulajdonított. A szöveg tanúsága szerint ugyanis ilyen csoportok jelenléte a városban azt jelzi, hogy a városnak jó sora lesz: „Ha egy városban a némák számosak, ez azt jelenti, hogy a városnak jó lesz”. A mai olvasó számára, talányos, hogy a némákkal szemben a vakok jelenlétét miért tekintették rossz ómennek: „Ha egy városban a vakok számosak: szenvedés a városnak.” Ismét más helyen a fogyatékkal élők kifejezetten jó előjelként jelennek meg: „Ha egy városban a bémák számosak, ez azt jelenti, hogy a városnak jó lesz.” Ha egy városban a béna nők számosak, ez azt jelenti, hogy a városnak jó lesz. Ha egy városban az idióták számosak, ez azt jelenti, hogy a városnak jó lesz. Ha egy városban az idióta nők számosak, ez azt jelenti, hogy a városnak jó lesz.”²⁸

„Az ókori Egyiptomból már írásos nyomai is fennmaradtak a fogyatékosokkal való bánásmódnak. Az Ebers-papirusztekercs (Kr. e. 1550), amely feltehetően még korábbi írásokat idéz egy Imhotep nevű orvosról (Kr. e. 3000), egy egész sor receptet, életvezetési tanácsot, és orvosoknak szánt mágikus gyógy mód-leírást tartalmaz a vetéléstől kezdve egészen a daganatok kezeléséig. A papirusz tartalmaz utalásokat a mentális retardáció megjelenési formáira, taglalja az epilepsziát, és először írja le részletesen a siketség jelenségét. Az egyiptomiak nemcsak foglalkoztak a fogyatékosok gyógyításának lehetőségeivel, hanem igyekeztek szenvedéseiken enyhíteni és társadalmi helyzetükön javítani. A papok a vak gyermekeket zenélni tanították, sokan vettek részt közülük a különféle templomi szertartásokban. Bizonyos korszakokban a vakokból került ki a zenészek és a költők többsége. Az értelmi fogyatékosok védőistene Ozirisz volt, a legjobban tisztelt egyiptomi isten. A siketek már korántsem voltak ilyen kedvező helyzetben.”²⁹

²⁸Köszeghy Miklós – Parragh Szabolcs (2003): „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...” A fogyatékoság jelensége a történettudományban. Budapest → <http://parszab.hu/letoltes/nvft.pdf>

²⁹Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 15.

Kínában, Peruban és Japánban is pozitív a kép. Megtiltották bántalmazásukat, valamint különböző szakmákban a képzésükről is gondoskodtak. Pl: zenészek, énekesek, masszörök, jósok, mesemondók.³⁰ Az ókori Indiában a fogyatékos emberek oktatásban részesültek a közösségekben, ahol éltek. Személyre szabottan oktatták a gyerekeket az életkorukra és egyéni szükségleteikre alapozva. A fogyatékosok pozitívabb megítélésének egyik forrása lehet, a hindu istenek külső megjelenése, mely korántsem a tökéletes, megszokott emberi alakot tükrözi. Pl.: Vishnu, Shiva, Ganesha.³¹

A rabszolga társadalmi rend – amely a görög és római népeknél ismeretes legklasszikusabb formájában – önmagában is meghatározza a fogyatékosok helyzetét. Úgy vélték, hogy az életképes állam erejét a polgárainak veleszületett életerejé kölcsönzi. Ismeretes hogy az életképtelennek látszó fogyatékos csecsemőt a Taigetosz hegyéről letaszítják, illetve más módon semmisítik meg: a Görög illetve a Római birodalomban barlangokba, erdőkbe teszik ki őket. A görög és római népnevelési eszményei szerint – amelyek a társadalmi körülményekhez igazodva törvényszerűen alakulnak ki – a szépség és jóság, a bátorság, a derekasság olyan tulajdonságok, amelyeket a fogyatékos, de még a kisebb rendellenességet mutató ember sem érhet el. Ha a hellenisztikus népnek ilyen ideáljai vannak, akkor nyilvánvaló, hogy a fogyatékos szegény és teher, haszontalan lény, akitől a társadalom meg akar szabadulni. Ennek ellenére a görögöknél is találunk olyan mitológiai alakokat, akik fizikai fogyatékoságuk ellenére, egyéb képességeik révén tekintélynek és megbecsülésnek örvendtek pl. Héphaisztosz, a szanta kovácsisten. „Egy idő után a rómaiak és a hellén kori görögök már egyaránt lépéseket tettek a gyermekgyilkosság és - kitevés visszaszorítása érdekében. Az életben maradt fogyatékos gyermek egy részét Rómában különféle – szüleik számára jövedelmező – mesterség űzésére is kiképezték (csónakosok, prostituáltak, koldusok, különböző szórakoztató „eszközök”). A fogyatékosokról való gondoskodás általában adakozáson kívül alig ismeretes. Bár a gazdag polgárt védi az állam, s a római jog pl. az uralkodó osztály fogyatékos gyermekeinek a vagyoni helyzetét is törvényekkel szabályozza, azaz gyámság alá helyezésükkel biztosítja jogaikat, a fogyatékosok többsége koldulni kénytelen. A korszak végén a gyerekeket már megkeresztelték, mivel szüleik az őskeresztények közösségébe tartoztak.”³²

³⁰ http://fogyat77.socio.mta.hu/dynamic/Fogyatek_eloitelet.pdf Fogyatékosokkal szembeni előítéletek (letöltés ideje: 2012. október 3.)

³¹ <http://www.rehabcouncil.nic.in/projects/iedc-Introduction.pdf> (Jeyachandran, 1968.) (letöltés ideje: 2012. október 5.)

³² Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 18.

„A kereszténység a felebaráti szeretetet, az elesettek támogatását és segítségét hirdeti. Ebből, s a fennmaradt, éppen ebben a korban hangsúlyozottan terjesztett Jézus legendák hatásából arra következtethetünk, hogy a fogyatékosok felkeltik a szánalmat a vallásos emberekben, s ehhez mérten, mint elesetteket pártfogásukba veszik, segítik, megvédik azoktól a sérelmekről, amelyek az ép emberek részéről érhetik őket. A középkori történeti adatok azonban nem ezt bizonyítják. Sőt, a korra jellemző misztikus felfogás következtében szembeötlő ellentmondások találhatók. Legtöbb esetben, negatív irányú közeledés tapasztalható a fogyatékosokhoz. A rendellenes, külső megjelenésében is fogyatékos, elsősorban torzszülött egyént az ördög művének tekintik. Ezt a felfogást támasztja alá az „alácsempészett gyermekekről” szóló hiedelmek. A régi balhiedelem szerint az egészségesen született helyébe csempész a születést követően valamely gonosz túlvilági lény. Az alácsempészett gyermek – német, angol megfelelője is van: untergeschobene Kinder, changelings – nemcsak nyugat-európai elképzelés, Magyarországon is meglegyük: „váltott gyermek” elnevezéssel.”³³ „De ha a középkor embere a jót, a szépet, a tökéleteset a jó Istentől származtatta, akkor a nem szép, a nem tökéletes, sőt „torz” valóság mögött gonosz túlvilági erők ármányát vagy máskor Isten büntetését kellett sejtene.”³⁴ A fogyatékossgal születés nem volt meglepetés számára, hiszen már kora gyermekkorában ott éltek az őt körülölelő környezet hiedelmeiben, regés-regényes elbeszéléseiben szirénasszonyok, a legkülönfélébb formájú, torz alakú váltott gyermekek, állatfejű-embertestű, emberfejű-állatstestű furcsa-izgalmas létezők, de mégis a csoda kategóriájába tartozott.”³⁵ Egyházi írók, pl. Szent Ágoston azt tanítják, hogy a torz születését az ördög azért idézi elő, hogy ily módon üzzön gúnyt isten hatalmából, s eltorzítsa teremtményeit. A torzszülötteket a nő és az ördög testi érintkezése gyümölcseként fogják fel s így üldözik az anyát is, aki szerintük boszorkány és az ördöggel szövetkezik. Általában az elmebetegeket pl. ördögi megszállottaknak tartják, néhol isteni tulajdonságokkal ruházzák fel őket, de többnyire félnek tőlük, vagy megvetik és üldözik őket. Bizonyos fogyatékossgok meggyógyulásához emellett számos legenda fűződik. A feljegyzések szerint vakokat, bénákat, némákat részint ördögűzéssel papok gyógyítanak, részint pedig királyok vagy fejedelmek isteni sugallatra kézrátétellel, s más hasonló eljárással.”³⁶

³³ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó Kft., Budapest, p. 47.

³⁴ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó Kft., Budapest, p. 53.

³⁵ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó Kft., Budapest, p. 52.

³⁶ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, p. 23.

„Hogy kik azok a fogyatékosok, akik ilyen „szerencsés” helyzetbe kerülnek, s kik azok, akiket bántalmaznak fogyatékoságuk miatt, nem lehet tudni. Vannak feljegyzések arról is, hogy kolostorokban papok és apácák foglalkoznak egy-egy siketnémával, vakkal, értelmi fogyatékosokkal elsősorban azért, hogy imádkozni megtanítsák őket. Ezek a törekvések igen emberségesek, s azt jelzik, hogy vannak, akik szembeszállnak a hivatalos egyházi állásponttal. Több – nem hiteles és hiteles – adatunk van arról is, hogy már a 4-5. században a fejedelmek és egyházi emberek kórházakat, asylumokat (menedékházakat) hoztak létre vak emberek számára. A 12-13. századból már pontos értesüléseink vannak ilyen alapítványokról, s az is ismert, hogy IV. Kelemen pápa 1265-ben bullájában felszólította a királyokat és a fejedelmeket a vak emberek megsegítésére, illetve menedékházak felépítésére. Azonban ezek pusztán menedékkül szolgáltak azok számára, akik a keresztes háborúk során elvesztették látásukat. A fogyatékosok helyzete a középkorban is rendkívül kedvezőtlen. Csak itt-ott bukkan fel az a gondolat, hogy pedagógiai vagy orvosi módszerekkel lehet velük foglalkozni.”³⁷

A reneszánsz kibontakozásával a fogyatékosokról alkotott középkori szemlélet is átalakul, s létrejönnek az első gyógyító-nevelő módszerek. A feudalizmus hanyatlását, illetve a kapitalista termelés megindulását jelző kézműipari és kereskedelmi fellendülés hatására a szellemi életben is bekövetkezik a reneszánsz. Ez a társadalmi élet minden területére kiható átalakulási folyamat a fogyatékosok helyzetében is döntő fordulatot hoz. Az ember felé fordulás, a tudományok felszabadultabb művelése, az oktatás, nevelés és gyógyítás szélesebb körű kiterjesztése következtében a fogyatékosokra is ráirányul a figyelem. A mániákus boszorkányüldözés és a babonáság számos formája fokozatosan elkezdett visszahúzódní a reneszánsz liberális atmoszférájában, amely új tudományos ismereteket eredményezett az orvoslás és a pszichiátria területén is. Míg a középkorban szigorúan megtiltották az emberi test boncolását, a reneszánsz korában ez a tilalom is oldódni kezdett. Az anatómia és a fiziológia ennek következtében gyors fejlődésnek indult.³⁸

³⁷ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 24-25.

³⁸ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mlT66EBRjCYJ:www.staff.u-szeged.hu/~comenius/eloadasok/JGYPK_A_gyogypedagogia_tortenete/Diak/03_Renesz%C3%A1nsz_korai%2520%C3%BAjkor.ppt+g%C3%B3gypedag%C3%B3gia+%C3%BAjkor&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=hu (letöltés ideje: 2012. október 5.)

„A kor szellemének megfelelően általában segítőkészséggel fordulnak a fogyatékosok felé, beteg embereknek tekintik őket, akiken segíteni kell és lehet, akiket meg lehet menteni. Felismerik, hogy a fogyatékoság a legtöbb esetben olyan meghatározott állapot, amelyen igen ritkán lehet orvosi, vagy csak orvosi módszerekkel segíteni. Rájönnek arra, hogy a rendszeres nevelés az az eszköz, amellyel a fogyatékos kimozdítható megrekedt, defekt állapotából.”³⁹

„Az újkorban, amikortól fogva a felvilágosultabb gondolkodásmód terjedésének következtében kezdték kétségbe vonni a boszorkányok létezését, az üldözés hullámai is kezdtek alábbhagyni. A 16. és 17. század filozófusai fürkésző elméjükkel már kétségbe vonták a régi hiedelmeket, és növekvő szkepticizmussal tekintettek a korábban feltétlen tekintélynek számító szerzők – mint például Arisztotelész – műveire. A törvénykezés terén azonban nagy fáziskésés volt megfigyelhető. Angliában például csak 1736-ban helyezték hatályon kívül a boszorkányság büntetéséről szóló törvényt. Mindezek következtében lassanként a fogyatékkal élő emberek életkilátásai is javulni kezdtek a humanizmus korától kezdve. Nagy jelentőségű volt e téren a korai felvilágosodás hatásának megjelenése az orvostudomány terén.”⁴⁰ „Az ipari forradalom ezen a területen is figyelemre méltó következményekkel járt. A női és gyermek munkaerő sosem látott mértékű alkalmazása mellett egy igen sajátos foglalkoztatási rehabilitációs formával is találkozhatunk az 1690-es évek Angliájában. A „dolgozó népesség állapotának történetét” író J.D. Tuckett 1846-ban megjelent könyvében például elmondja, hogy volt olyan manufaktúra, amelyben, mai szóval, értelmi fogyatékosággal élő embereket (mental imbecility...ignored and stupid persons) foglalkoztattak. A cél pedig nem volt más, mint a manufaktúra gyártási titkainak megőrzése. Az az átalakulás, amely a társadalom életében a feudalizmus hanyatlásával és a reneszánsz kibontakozásával megindul – mint ismeretes – Európa különböző országaiban, más-más időben és módon vezet el a társadalmi fordulathoz, a polgári forradalomhoz. A lezajló polgári forradalmak történelmi körülményeinek, társadalom átalakító következményeinek ismeretében a gyógyító nevelés különböző módokon fejlődik tovább.”⁴¹

³⁹ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 28-29.

⁴⁰ Kálmán Zsófia - Kőnczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig, Osiris Kiadó Kft., Budapest, p. 58.

⁴¹ Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 53-54.

A társadalmi körülmények meghatározó szerepének az érvényesülése nem egyszerűsíthető le azonnal és közvetlenül jelentkező hatásokra, hanem ezek általában több áttételen keresztül jelentkeznek. Az adott társadalom felépítményének az átalakulása, megváltozása mindig bonyolult folyamat. A kapitalista társadalmi rendszer fejlődésének meghatározott fokán, amikor a burzsoázia létrehozza a saját érdekeinek megfelelő iskolareformokat, már nem térhet ki a fogyatékosok intézményes foglalkoztatásának igénye elől. Az idáig vezető út azonban nagyon hosszú és az egyes országok sajátos körülményeinek megfelelően rendkívül változatos. A polgári átalakulás tehát azonnal nem vonja maga után a fogyatékosok rendszeres, intézményes foglalkoztatását. Sőt, miután ez az egész problematika a kapitalista társadalom érdeklődésének a perifériájára szorul, s a megoldását lényegéből fakadóan sohasem tekinti igazán feladatának, a gyógypedagógia fejlődésének üteme igen lassú. A meghatározott fogyatékos típusokkal individuális gyógyító-nevelés folyik különböző értékű módszerekkel. A különbség csak annyi, hogy egyre többen kezdenek el foglalkozni ilyen munkával, következtetésképpen nő a foglalkoztatott fogyatékosok száma, s a gyógyító-nevelő módszerek elterjednek. A kor nagy gondolkodói más vonatkozásban is találkoznak fogyatékosok problémáival. Miközben azt kutatják, hogy milyen az ember, mi az oka az emberek között meglévő különbségeknek, s így tovább, választ próbálnak keresni az átlagtól eltérő emberrel kapcsolatban felmerülő kérdésekre is. Sokszor egyoldalú ez a vizsgálódás, mert a társadalomból, a környezetből kiszakítva, önmagában próbálják az embert jellemezni, az emberi normákat kialakítani. Mégis sok értékes megfigyelést írnak le azokról, akik valamilyen vonatkozásban eltérnek az általuk elképzelt ideális embertől, így a fogyatékosokról is.⁴²

A 18. században már több olyan gyakorló gyógypedagógus lépett színre, akik megismerték és derűlátó optimizmussal fordították le a gyakorlat nyelvére a neves filozófusoknak a fogyatékkal élő emberek nevelésével és oktatásával kapcsolatos nézeteit. A felvilágosult filozófia talaján létrejött új környezetben kezdtek új pedagógiai kísérletekbe. Az úttörő gyógypedagógusok egyre többet panaszkodtak a fogyatékosok helyzetére, emberhez méltatlan életkörülményeire.⁴³

⁴²Gordosné Dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I. Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 53-54., pp. 56-57.

⁴³https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:OtELT4oxmVoJ:www.staff.u-szeged.hu/~comenius/eloadasok/JGYPK_A_gyogypedagogia_tortenete/Diak/06_18-19_sz%25E1zad%2520Eur%25F3pa.ppt+&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEEShYIPBuhlUAXQSeXNkojIF6kOsxP2EkUE8YZwwsSotzh2WmtTT1A78ivp6E7GY5WyBVEOt57KjIHb5qOcQdCnZR90diNUhRmw0CXxw_ru6j_s6CtsqwPIg-11Bv7_-4PFfp8kKx&sig=AHIEtbQW8BLYu8q0oTShuRUg9Et2ZXh4Dw (letöltés ideje: 2012. szeptember 19.)

A 19. század előtt a fogyatékkal élő felnőttek és gyermekek élete folyamatos nehézségekből állt. Többségüknek nem volt saját otthona, nem rendelkeztek önálló jövedelemmel és emberi kapcsolataik is szegényesek voltak. A legtöbb országban a tankötelezettség bevezetésével és végrehajtásával, az iskoláztatás színvonalának emelkedésével már az enyhébb fogyatékos gyermekek is feltűnővé válnak, elkülönülnek az intézményektől. Számukra két lehetőség maradt: vagy a még kevés számban működő speciális intézetekbe kerültek, vagy ellátatlanul maradtak. Ennek következtében a gyakorlat hatására megindult az intézmények közötti differenciálódás folyamata. A fogyatékos gyermekeket a fogyatékoságuk súlyosságának mértékében különböző intézményekben oktatják, s ez a tartalmi munka szempontjából is kedvező változásokat hozott.⁴⁴

„Az áttörést a XX. század nagy háborúi hozták meg. Már az első világháború óriásira emelte a sérültek számát. Erre sokféle válasz született a világon: Lengyelországban megindult a rokkantszövetkezeti mozgalom, több országban létrejöttek nagy gondozóintézmények, és a tömeges igény hatására a csoportos foglalkoztatás keretei is kialakultak. A háborúban relatíve kisebb veszteségekkel sújtott országokban ez a folyamat közvetlenül a háború után még ne kezdődött el. A negyvenes évek azután nemcsak humánus példákat produkáltak. A zsidó emberek elpusztítását kitűző elképzelések mellett 1933-tól sorra születtek újabb és újabb szempontok Németországban, melyek szerint újabb és újabb embercsoportokat -- többek között ide tartoztak a fogyatékosok is -- ítélték sterilizálásra, halálra. Később – s ez a 20. századnak immár pozitív eredménye – a rehabilitáció fejlődésének folyamata a gondozás és segélyezés által meghatározott alapszemlélettől az utóbbi évtizedekre egyre inkább az önellátás, a függetlenség, az integrálás és a közösségbe fogadás felé tolódott el.”⁴⁵

„Nagyon sok ember azt hiszi, hogy az elfogadás egyet jelent azzal, hogy "hát nem tehetek mást, bele kell törődnöm a dologba". Ez azonban valójában nem elfogadás! Az elfogadás szó egy békés, mosolygós állapotot takar, amelyben nincs harag, nincs feszültség. Ott béke van. Belső béke és mosoly.” /Csernus Imre/

⁴⁴https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:QpAQa5tYAVkJ:nevtud.ektf.hu/hallgatoknak/oktsegedanyag/jaszi_e_a_fogyatekos_gyermekek_megjelenese.doc+fogyat%C3%A9kosok+19.+sz%C3%A1zad&hl=en&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEEsG3T6F0hK3RZyPEnYMGL_KWuiPITr17eWHpZWQSKTfmGAz8d_j210ldsXmGP3Tj200AF-M58umvTNntBEcY40YskNPuAbEweqiuOmbtSoouRgAVnuT2W_iugaGByD_s7KwytAsD&sig=AHIEtbTJ1oOtX2llcyv3-Uz7chxEDW-ldg Jászi Éva: A fogyatékos gyermekek megjelenése az oktatásban (letöltés ideje: 2012. október 19.)

⁴⁵ Kálmán Zsófia- Kőnczei György (2002): A Taigetostól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó Kft., Budapest, p. 60.

III. FOGYATÉKOSOK MEGÍTÉLÉSE – STIGMATIZÁLÁS, DISZKRIMINÁCIÓ, VIKTIMIZÁCIÓ

„... a társadalom az, ami a fogyatékossgot hiányként definiálja, és az egyén az, aki szenved a definíciótól. A fogyatékossg tehát nemcsak vele születik, hanem minden egyes pillanattal újra- és újrateremtődik.” /Leo Buscaglia/

23

A társadalom szilárdan rögzíti a személyek kategorizálására szolgáló eljárásokat, és azokat a jellemvonásokat, amelyeket a kijelölt kategóriákon belül normálisnak, természetesnek tartunk így a szocializáció során sztereotípiákat is megtanulunk; megtanuljuk, hogyan gondolkodjunk a dolgokról, ezáltal a fogyatékossgáról, fogyatékos személyekről is.⁴⁶

A kirekesztő attitűd általában négyféle módon jut kifejezésre: megbélyegzés útján, mely során másként kezelik a fogyatékkal élőket, mint a „normális” embereket, általánosságban megfogalmazott tulajdonsággal és viselkedéssel ruházzák fel őket, gyakran kerülnek a fogyatékkal élőket, és amikor találkoznak, félelmüket, nemtetszésüket vagy bizalmatlanságukat fejezik ki feléjük, vagy negatív feltételezésekkel élnek az érintettek életminőségére vonatkozóan.⁴⁷

A mássággal szembeni attitűdünket alapvetően meghatározza az a félelemérzet, amelyet a másság percepciója kelt, annak észlelése, hogy valami alapvetően hiányzik vagy torzult. A kényelmetlenségérzés, hogy a másiknak valamije nincs, vagy másképpen van, arra sarkallja az embert, hogy önmagát is definiálja a lehetséges hiányosságok mentén. Ez azonban olyan szorongásokat aktivál, amelyekkel az egyénnek valamiképpen meg kell birkóznia. Az, hogy kinek milyen erőforrásai és eszközei vannak a másság keltette szorongás leküzdésére, alapvetően meghatározza a fogyatékossggal kapcsolatos attitűdünket, a fogyatékos emberről alkotott képünket, és azt, hogy milyen sztereotípiákat használjunk a vele való viszonyunk kialakításában vagy kerülésében.⁴⁸

A rendelkezésre álló sztereotípiák jó része negatív előítéleteken nyugszik. Gyakori például, hogy a külsődleges fizikai jellegek és hiányosságok alapján a személy belső, személyes világát, vagy értelmi képességeit is fogyatékosnak feltételezzük.⁴⁹

⁴⁶ dr. Pálhegyi Ferenc (2009): A gyógypedagógiai pszichológia elméleti problémái – Tanulmánygyűjtemény. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, p. 93.

⁴⁷ <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

⁴⁸ <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

⁴⁹ <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

Épp ezért úgy véljük, hogy a fogyatékos embernek nincsenek álmai, vágyai, vagy ha vannak, akkor csak együgyűek lehetnek.⁵⁰

A sztereotípiák másik része viszont, éppen ellenkezőleg, pozitív képet sugall a fogyatékosok belső élményvilágáról, különleges tulajdonságokkal, képességekkel ruházta fel őket, éppúgy, mint ahogy őseink is tették a korai kultúrák némelyikében. Ezek közé tartozik pl. az a feltételezés, hogy mivel ezek az emberek jóval többet szenvednek, mint mások, ezért az élettel szemben mély megértéssel, türelemmel, egyfajta bölcsességgel és misztikus attitűddel viseltetnek. Gyakori klisé a fogyatékos ember élményvilágáról annak "különleges, boldog, mondhatni együgyű léte", ami azon a magyarázaton alapul, hogy mivel úgysem képes felfogni és értelmezni a körülötte zajló világot, és nem képes magát definiálni benne, ezért nincs is mitől szenvednie. A sztereotípiák nehezen változnak, mert egy részét a szocializáció során készen kapjuk, megkönnyítik az információfeldolgozást és az alkalmazkodást, valamint vannak valós elemeik is. Szerepük van a belső feszültségek kezelésében, mégpedig oly módon, hogy a nemkívánatos tulajdonságokat másokra vetítjük ki, vagy társadalmi helyzetünket igazoljuk.⁵¹

A sztereotípiáknak két funkciójuk van: megismerő és szociális funkció. A megismerő funkció a gyors tájékozódás, a felszínes, de könnyű eligazodás igényeit hivatott kielégíteni. Egy-egy csoport tagjai fél szavakból is képesek megérteni egymást (ismerősség, otthonosság, bennfentesség). A sztereotípiák szociális funkciója a csoportközi viszonyokban fennálló esetleges egyenlőtlenségek igazolásaként vagy leplezéseként nyilvánul meg. A konfliktusban álló csoportok ellenséges érzésekkel telve negatív tulajdonságokat tulajdonítanak egymásnak, mintegy igazolást keresve saját negatív érzéseik számára.⁵² „Az a sztereotípia, hogy a fogyatékos embert sajnálni kell, úgy tűnik, még mindig tartja magát. Nem mondható persze, hogy nincsenek számalomra méltó fogyatékos emberek; vannak köztük olyan kellemetlen természetűek, hogy senki sem akar szóba állni velük. Ezek az emberek határozottan sajnálatot váltanak ki, de nem azért, mert fogyatékosok. Az, hogy történetesen fogyatékosok nem számít. Az számít, ami belül van.”⁵³

⁵⁰ <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

⁵¹ <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

⁵² <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

⁵³ Hirotsada Ototake (2001): Senki sem tökéletes – Egy nem mindennapi fiú története és emberi nagysága. Trivium Kiadó, Budapest, p.186.

Az előítéletek akkor is megjelennek, ha nincs alkalmunk személyes tapasztalatok szerzésére az adott csoporttal szemben. Az előítélet nem más, mint pozitív vagy negatív attitűd, előzetes ítéletalkotás valamiről. Téves, vagy nem teljes információkból származó általánosításokon alapul és ellenáll a megvitatásnak, megváltoztatásnak. Diszkrimináció során egy csoportot negatív vagy pozitív megkülönböztetésben részesítünk a társadalom többi részétől, s a diszkrimináció – mint viselkedés – hátterében előítélet áll.⁵⁴

A fogyatékos embereket sújtó diszkrimináció néha a velük szembeni előítéletekre alapul, azonban gyakran az okozza, hogy a fogyatékosokról sokszor megfélemeznek, és nem vesznek róluk tudomást, ami a fogyatékos emberek társadalmi részvételét gátló környezeti és szemléletbeli korlátok létrejöttét és megerősödését eredményezi.⁵⁵

„Amikor egy addig ismeretlen személlyel találkozunk, önkéntelenül besoroljuk a kategóriáink valamelyikébe, és normatív elvárásokat támasztunk vele szemben, feltérképezzük a *szociális identitását* (ez elsősorban a jellemvonásaira vonatkozik). Ez a folyamat akkor válik tudatossá, amikor felmerül a kérdés, hogy valaki megfelelt-e a kategóriájának, vagy sem. Ekkor az elvárásainkból „érvényesített kívánalmak” lesznek, és ez az érvényesített jellemzés a *képletes szociális identitás*. Azt a kategóriát és azokat a sajátosságokat, amelyekről bebizonyosodik, hogy tényleg fennállnak, *tényleges szociális identitásnak* nevezzük.”⁵⁶

„A stigma a képletes és a tényleges szociális identitás közti eltérés, hézag, és az ezt jelölő címke, bélyeg, melynek hitelt romboló, megszégyenítő hatása is van. /A fogalom az ókori görög társadalomból származik ahol olyan testi jelekre utaltak vele, amelyek a viselőjének erkölcsi státuszával kapcsolatban árultak el valami kedvezőtlen dolgot. A jeleket beleégették, vagy vésték a testbe, hogy hirdessék: viselőjük rabszolga, bűnöző, esküszegő, vagyis egy olyan személy, akit rituálisan megbélyegeztek, akit el kell kerülni. A keresztény időkben újabb jelentés társult hozzá: eszerint olyan testtájakon jelenik meg sebhely, vagy valamilyen elváltozás, ami Jézus keresztre feszítését idézi, például a csukló

⁵⁴ <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm> (letöltés ideje: 2012.10.30)

⁵⁵ <http://www.fogyatekos.hu/main/news-116.html> (letöltés ideje: 2012. 10.12)

⁵⁶ dr. Pálhegyi Ferenc (2009): A gyógypedagógiai pszichológia elméleti problémái – Tanulmánygyűjtemény. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, p. 94.

környékén./ Ma szociológiai értelemben leginkább a szégyent jelöljük vele, azon belül is azokat a formáit, amelyek érdeklődést keltenek.”⁵⁷

Goffmann (1963) nyomán a stigma három típusát különböztetjük meg: „a testi fogyatékoságok; a jellembeli torzulások és fogyatékoságok; a faji, nemzeti vagy vallási kisebbséghez való tartozás. Stigma és előítélet nagyon gyakran együtt járnak. Lényege nem az, hogy látható, hanem hogy lemoshatatlan. Az ember úgy viseli, mint a bőrét, nem képes levenni magáról. A stigmatizált ember gyakran húz hasznát a stigmájából, például kudarcait indokolja vele.”⁵⁸

Fontos, hogy a stigmát elsősorban a viszonyok, és nem a jellemvonások szintjén kell értelmezni, hiszen egy jellemvonás, ami stigmatizálhatja hordozóját, más viszonyok közt, más személynek pont a normalitásához szolgálhat bizonyítékkul. „Például egy iskolás fiú számára könyvtárba menni cseppet sem szégyen, sőt, akár az intellektusát is bizonyíthatja, míg egy profi bűnöző így írt: „Többször megtörtént velem, hogy bementem a közkönyvtárba, és egy csomószor hátrapillantottam, mielőtt bementem volna, nehogy valaki, aki ismer, lássa, mit csinálok.”⁵⁹ A hatásos címkézés eredménye a társadalmi státusz romlása, majd az emiatt bekövetkező elkerülések miatti kívülállás, elszigeteltség. Ha valakinek a jellemzésében felmerül, kioltja az összes többi jellemvonását, és egyedül az marad meg róla, függetlenül attól, hogy mekkora súllyal jelenik meg valójában az illető jellemében, és hogy az ő egyedi esetében az ezzel a címkével jelölni szándékozott tulajdonság pontosan hogyan is értendő.”⁶⁰

„Mint minden címke, ez is két lényegi összetevőt tartalmaz: egy (felfokozott) érzelmi viszonyulást kifejező attitűd-tényezőt, és egy (túláltalánosított vagy téves) nézet-tényezőt. Akire a szégyenbélyeg ráragad, azon könnyen végleg rajta is marad, hiszen az emberek a társukra ragasztott címkét sokkal hajlamosabbak vakon elfogadni, mintsem hogy energiákat fordítanak a jogosságának vizsgálatára, sőt ellenáll a józan tapasztalásnak is. A stigma közeli hozzátartozókra, ismerősökre is áterjedhet. A stigmatizált személy bizonytalan, nem tudja, hogy fogadják majd, miként azonosítják? Gyakran érezheti úgy, hogy „műsoron

⁵⁷ Erving Goffman (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest, p. 179.

⁵⁸ Könczei György – Maróthy Johanna (2009): Fogyatékoságtudományi fogalomtár. Fogyatékoságtudományi Tanulmányok I. ELTE-BGGYK, Budapest, pp.55-56.

⁵⁹ dr. Pálhegyi Ferenc (2009): A gyógypedagógiai pszichológia elméleti problémái – Tanulmánygyűjtemény. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, pp. 94-95.

⁶⁰ Erving Goffman (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest

van”, ki kell számítania, milyen benyomást fog kelteni a többiekben. A kisebb kudarcok vagy szabálysértések pedig azt az érzést kelthetik, hogy azt mások a stigmatizáltságának fogják tulajdonítani. Például egykori elmeintézeti betegek tartanak attól, hogy házastársukkal élesebb szóváltásba keveredjenek, mert félnek attól, hogy ezt majd a betegségnek, különbözőségnek fogják betudni.”⁶¹

Kényelmetlen, kínos helyzeteket teremthet, ha idegenek kezdeményeznek beszélgetést a spontán kíváncsiságuk kielégítésére, mert úgy gondolja, a stigmatizált személyhez tetszés szerint lehet közelíteni, csak együttérzést kell mutatni. („Mondja csak, hogy tud múltábal fűródni?”) Az is gyakran előfordul, hogy olyan segítséget ajánlunk fel, amire az illetőnek nincs is szüksége Ezek után megtörténhet, hogy már előre védekezéssel reagál.⁶²

A normális személy ezt akár úgy is értelmezheti, hogy az illető túl szégyenlős, vagy agresszív. Nem akar túlmenni a határon az együttérző érdeklődéssel, de fél attól, hogy ha nem veszi figyelembe, akkor túl nagy elvárásai lesznek majd vele kapcsolatban, vagy lekicsinyeljük a nehézségeit.⁶³

A kényszerű kisebbségben élő személyek a kisebbségi körülményektől független hátrányaikat, bántalmaikat is a kisebbségi létre vezetik vissza ennek áldozataiként, sértettként élik meg a mindenki mással megeshető nemkívánatos jelenségeket – a személyiségjegyek eltorzulása, antiszociális jellemzők, neuraszténia, paranoid beállítódás alakulhat ki, mely jelenséget viktimizációnak nevezzük.⁶⁴

*„Semmi sincs, ami csak fehérből vagy feketéből áll. És senki sem csak jó, vagy csak rossz.
/Natascha Kampusch/*

⁶¹ dr. Pálhegyi Ferenc (2009): A gyógypedagógiai pszichológia elméleti problémái – Tanulmánygyűjtemény. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, p. 103.

⁶² Erving Goffman (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest

⁶³ Erving Goffman (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest

⁶⁴ Erving Goffman (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest

IV. FOGYATÉKOSOK MEGÍTÉLÉSE MAGYARORSZÁGON

„Ahhoz, hogy az embereket szeresd, nem kell mindenkit megcsókolnod, aki az utadba akad. (...) Csak kevesebbet kell kritizálnod az embereket! Engedd meg nekik, hogy azt viseljenek, amit akarnak, úgy éljenek, ahogyan szeretnének, azok legyenek, akik lenni szeretnének!”
/Andrew Matthews/

28

„Magyarországon a kereszténység felvétele körüli időkben kezdtek elszaporodni a különféle, filantróp cselekedeteket a leginkább rászorulóknak: szegényeknek, árvák, sérült emberek irányában gyakorló intézmények.”⁶⁵

A 19. század elején a legtöbb országban a tankötelezettség bevezetésével és végrehajtásával, az iskoláztatás színvonalának emelkedésével már az enyhébb fogyatékos gyermekek is feltűnővé válnak, elkülönülnek az intézményektől. Számukra két lehetőség maradt: vagy a még kevés számban működő speciális intézetekbe kerültek, vagy ellátatlanul maradtak. Ennek következtében a gyakorlat hatására megindult az intézmények közötti differenciálódás folyamata. A fogyatékos gyermekeket a fogyatékoságuk súlyosságának mértékében különböző intézményekben oktatják, s ez a tartalmi munka szempontjából is kedvező változásokat hozott. Magyarországon is a külföldi példákhoz hasonlóan indult meg a fogyatékos gyermekekkel való szervezett foglalkozás. Kezdetben a hallási fogyatékos, majd a látási fogyatékos és az értelmi fogyatékos gyermekek számára hoztak létre intézeteket. Ezek többsége külföldi (osztrák, német, francia és svájci) mintára létesültek. Hazánkban, ebben a korszakban a fogyatékosokról való gondolkodás meglehetősen alacsony színvonalon állt. A *hiedelmek, babonák* igen elterjedtek voltak az egyszerűbb emberek körében. A fogyatékosan született gyermekre azt mondták, hogy „váltott gyermek”, azaz biztosan a gonosz hozta. A szülők saját büntudatukon is igyekeztek enyhíteni ezzel, hogy a gyermek nem az ő húruk, vérük, nem rájuk hasonlít, s így az érzelmi kötődés lehetőségét is kizárták. Szülés után a fogyatékos gyermekről azt tartották, hogy meg kell „sütni”. Lapátra tették az újszülöttet, s háromszor benyújtották a hideg kemencébe, miközben különböző rigmusokat, varázs-szavakat kiáltottak.⁶⁶

⁶⁵ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p. 235.

⁶⁶ Jászi Éva (2003): A fogyatékos gyermek megjelenése az oktatásban. Oktatási segédanyag levelezős hallgatók számára

PDL 347-2 Gyógypedagógia c. tanegységhez, p. 7.

„Az I. világháború után létrejött a hadirokkantakról, árvákról, özvegyekről intézményesen gondoskodó bizottság, Tisza István kormányfő elnökletével.”⁶⁷

„A II. világháború előtt a „szegényügy” és a „rokkantügy” lényegesebben erősebben kapcsolódott egymáshoz, mint ma. Aki szegény volt, az nem volt feltétlenül rokkant is, de fordítva sokkal inkább fennállt az összefüggés. Társadalmi helyzetüket és megítélésüket tekintve a szegények és a „rokkantak” jóval inkább együvé tartoznak, mint ma. A „rokkant ugyanakkor többnyire „hadirokkant”, és így zömmel mozgássérült volt.”⁶⁸

„Általában a sérült, fogyatékos emberekre használt tipikus fogalmak is mások voltak.⁶⁹ Az elnevezésekben azonban nemcsak tükröződik a megítélés, hanem a nyelvhasználat alakítja is azt. „Az emberi lények nem csupán az objektív világban élnek, és még csak nem is csupán a társadalmi tevékenység világában – miként azt általában hiszik -, hanem jelentős mértékben ki vannak szolgáltatva annak a nyelvnek is, amely az illető társadalom kifejezésének az eszköze. Naiv dolog azt hinni, hogy az emberek a valósághoz a nyelv nélkül viszonyulnak, s hogy a nyelv csupán a kommunikáció és a reflexió alkalmi eszköze. A való helyzet az, hogy a világképet jelentős mértékben a nyelv határozza meg.”⁷⁰

„A megbélyegző jelzők és a főnévként működő melléknevek (hülye, kripli, nyomorék, torzszülött, féllábú, idióta és így tovább) elterjedtek és elfogadottak voltak a nyelvhasználatban. Mára e nyelvi kifejezésformákat többnyire nem vagy lényegesen kevésbé stigmatizálóak váltották fel. E folyamat hátterében a következő három fő, egymással mélyen összefüggő mozgatórugó húzódik meg: egyrészt a szociálpolitika fogalmainak és értékeinek változása, másrészt a politikai korrektség világméretű kultusza, harmadsorban pedig a fogyatékos helyzet vagy hátrányos helyzet emberi jogi problémaként történő értelmezése.”⁷¹

⁶⁷ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p. 236.

⁶⁸ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p. 279.

⁶⁹ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p. 237.

⁷⁰ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 99.

⁷¹ Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest, p. 279.

„Ami a fogyatékos ügyet illető általános társadalmi megítélést illeti, ennek egyik fontos eleme az épek fogyatékos képe és az épek fogyatékosokhoz való viszonya. A fogyatékoságok és a fogyatékosok elnevezésére használt, eredeti szándékuk szerint semleges-leíró kifejezések a használat során fokozatosan értékítéletekké alakulnak. A „bolond” és a „hülye” szavak mára már sértéssé változtak a magyar nyelvben, holott eredetileg az értelmi fogyatékos semleges megjelölésére jöttek létre. Érdekes módon azonban (és ez minden bizonnyal nem véletlen, hanem azzal van kapcsolatban, hogy szociálisan milyen társadalmi csoportokból kerülnek ki az egyes fogyatékos kategóriák alá sorolódók) a „dadogó”, a „vak” és a „siket” kifejezések nem váltak olyan mélyen negatív kicsengésűvé az idők során mint amilyenné a „béna” vagy még inkább a „hülye” szavak.”⁷²

„Egy 80-as évekből származó 400 főre kiterjedő budapesti reprezentatív vizsgálat szerzői (Illyés-Erdősi 1986) szerint „a fogyatékosokkal szembeni megkülönböztető és elzárkózó magatartás fontos, humanisztikus értékeket sért meg, és éppen ezért egy érett és strukturált társadalom számára nem elfogadható”. A kutatás előzményeire a szerzők megjegyzik, hogy számos korábbi vizsgálat azt mutatta, hogy „az épek olyan mértékben fogadják el, vagy utasítják vissza a fogyatékos partnert, amilyen mértékben az a szükséglet-kielégítési lehetőségeket növeli vagy csökkenti”. Az értelmi fogyatékosokat azonban a különböző vizsgálatokban feltűnően sokan utasították vissza, és ezt a szerzők, egy valóságnak nem megfelelő sztereotípiának hatásának tulajdonítják. „Az elutasítás mértéke egyedül az értelmi fogyatékosok csoportjánál jelzi az előítéletek jelentős torzító hatását”.”⁷³

„Az értelmi fogyatékos a társadalom iskolázott rétege elmebetegnek tekinti, úgy véli, hogy zárt intézetben a helye. A kevésbé iskolázottak az értelmi fogyatékos (személyes ismeretség hiányában) közveszélyesnek tartják, vagy úgy bánnak vele, mintha nem is ember volna (ételmaradékot nekiadják stb.).”⁷⁴

⁷² Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 95.

⁷³ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, pp. 96-97.

⁷⁴ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 96.

„A siketeket a társadalmi közvélemény általában nem tartja támogatásra, segítségre szorulóknak. Többé-kevésbé ez a hivatalos adminisztráció és a szakmai ismeretekkel rendelkezők véleménye is. A mozgássérültek esetében különbség található a balesetet szenvedett és a születésétől mozgássérültek megítélése között. Míg az előbbinél az együttérzés dominál, a születésétől súlyos mozgássérülttel szemben (a „nyomorék ember gonosz, ezért távol kell tartani magunktól”) elutasítóan viseltetnek.”⁷⁵

„A beszédhibásokkal szembeni attitűd vizsgálatában Genzelmann is úgy találta, hogy „a szélesebb ismeretek” nem járnak feltétlenül együtt a magasabb mértékű elfogadással. Feltételezhetően ez azért van így, mert a magasabb ismeretek segítségével könnyebben felismerhetők a beszédhibásokkal való kapcsolat nehézségei, a kommunikációs problémák, stb. Az viszont, hogy valaki nem utasítja el a fogyatékosokat még nem jelenti azt, hogy el is fogadja őket.”⁷⁶

Barthel iskolások között végzett vizsgálata szerint (2001): „A különböző típusú fogyatékosokhoz különböző fajta, különböző intenzitású sztereotípiák kapcsolódnak. Jellemző, hogy a legenyhébbnek tartott beszéd fogyatékos, illetve a legsúlyosabbnak ítélt látás- és mozgásfogyatékos emberekkel kapcsolatban merülnek fel leggyakrabban pozitív sztereotípiák”.⁷⁷

„Azt mondhatjuk tehát, hogy azok a megnyilatkozások, amelyekben az épeknek a fogyatékosokhoz való viszonyulása fejeződik ki, nem egyetlen dimenzió két pólusán, hanem két egymástól független, különböző dimenzió mentén rendeződnek el. S ezek a dimenziók nemcsak függetlenek egymástól, hanem más-más tényezők határozzák meg erősségüket is. Azt ugyanis, hogy az egyes ép ember milyen mértékben hajlik arra, hogy a fogyatékosokat címkézzék, ill. averziót tápláljon velük szemben, elsősorban az határozza meg, hogy ő maga milyen tulajdonságokkal rendelkezik, ill. milyen értékeket és normákat tekint a magáénak.”⁷⁸

⁷⁵ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 96.

⁷⁶ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 98.

⁷⁷ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 98.

⁷⁸ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 97.

Stephanie Dowrick erről így vélekedik: „Ahhoz, hogy valakit képesek legyünk úgy szeretni, amilyen, arra is törekednünk kell, hogy saját magunkat mindenestül elfogadjuk.” Az viszont, hogy különböző személyes jellegű társas kapcsolatokban milyen mértékben hajlandó partnerként elfogadni a fogyatékosokat, elsősorban attól függ, hogy milyen kép alakult ki benne ezekről a fogyatékosokról.”⁷⁹

Stollár megjegyzi, hogy „a fogyatékos ember helyzetét minden társadalmi formációban az átlagos képességű állampolgár (akikkel nap, mint nap találkozik) fogyatékosokról kialakult képzelete határozza meg. A fogyatékosok és hozzátartozóik, valamint a fogyatékosokkal hivatásszerűen foglalkozók csak pozitív vagy negatív irányba befolyásolhatják e képzet kialakulását”, „miután a fogyatékosokról való gondoskodás színvonalát, milyenségét a laikusok érzelmi hozzáállása fogja mindig is meghatározni, szükséges azt ismerni”.⁸⁰

„Legyen benned szeretet mindenki iránt, senki sem más, mint a többi.” /Rámakrishna/

⁷⁹ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 97.

⁸⁰ Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest, p. 96.

V. FOGYATÉKOSOK MEGÍTÉLÉSE GYERMEKI SZEMMEL

„Érzéseiket, gondolataikat a gyermekek nyíltan, kertelés nélkül és híven közlik másokkal. Nem hallgatnak el senki előtt semmit, legyen az jó vagy rossz. Nem kétszínűek, nem csapják be (tudatosan) egymást és önmagukat és minket felnőtteket sem.”/Szabolcska Mihály/

33

Kutatásunkat Heves megyében, a Hatvani Kistérség 15 általános iskolájában végeztük. Fő célként azt tűztük ki, hogy megismerjük az ép gyermekek fogyatékos társaikkal szemben való megítélését. A vizsgálat résztvevői az alsó tagozatos, 1-4. osztályos gyerekek voltak. Sokat töprengtünk azon, hogyan, milyen formában szólítsuk meg őket. Végül a kérdőívek kitöltése mellett döntöttünk, mert úgy gondoltuk, ezáltal árnyaltabb, több szempontot és kérdést felölelő anyagot gyűjthetünk össze és a gyerekek életkori sajátosságaihoz is egyszerűbben tudunk igazodni. Valamint a kérdőíveket több gyerekhez is el tudtuk juttatni, így kapott mintánk reprezentatívvá vált. Külön kérdőívet szerkesztettünk az 1-2. osztályosoknak és a 3-4. osztályos tanulóknak. Összesen 1540-en töltötték ki kérdőíveinket 14 település 15 általános iskolájából.

Azért, hogy a gyerekek kérdőíveiből származó információkat ellenőrizni tudjuk, illetve alá tudjuk támasztani összeállítottunk tanítói kérdőíveket is, amit 63 tanító töltött ki. Ezek a kérdőívek segítségünkre voltak a gyermekek által megírt kérdőívek kiértékelésénél és a pontosításoknál, valamint, ezen kérdőívek által tudomást szerezhettünk arról is, hogy mely osztályokban rendelkeztek a gyermekek előismeretekkel a fogyatékosról. 51 tanító osztályánál, már merült fel a fogyatékoság témája a gyerekek tanulmányai során, és 11 tanító osztályában, még nem esett szó a fogyatékosról (1 tanító nem adott választ a kérdésre). 42 tanító állította, hogy az iskolában tanul fogyatékos tanuló, míg 18 tanító válaszolta, hogy az iskolában nem tanul fogyatékos tanuló (3-an nem adtak választ a kérdésre.) Itt fontos megemlíteni, hogy nem mindenhol mutatkozik összefüggés a fogyatékos tanuló jelenléte és a fogyatékosról való beszélgetés, tájékoztatás a gyerekek között. Nem mindenütt került szóba az osztályokban a fogyatékoság, ahol az iskolában is van fogyatékos tanuló, de ez fordítva is igaz. Több helyen, fogyatékos tanuló hiányában is informálták a gyerekeket a fogyatékosról. Tudomásunk volt róla, hogy néhány iskolában tanul, akár több fogyatékos tanuló is, ám a kérdőívekben mégsem említették meg a tanítók, hogy fogyatékos gyermek járna az iskolába. Az iskola életének mindennapjaiban

is jelen van ez a fajta háritás, ezáltal az iskolában a gyermekek sem tudják, hogy mi a fogyatékos tanulók különbözőségének valódi oka.

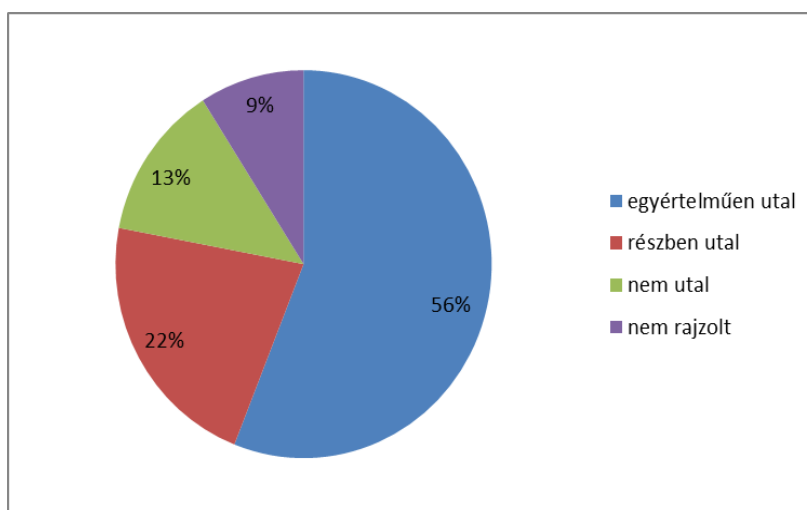
A kérdőívek kiértékelésénél nem csak összevontan, hanem elkülönítve is értékeltük az 1-2. és 3-4. osztályos gyerekek válaszait.

Tehát, hogyan viszonyulnak az ép gyermekek fogyatékos társaikhoz?

Az erre vonatkozó kérdést az 1-2. osztályosoknál csak nagyon leegyszerűsített formában tudtuk feltenni a gyermekek életkora és alapozó stádiumban lévő írás- és olvasáskészségük miatt. Így kevésbé differenciált válaszok születtek, mint a nagyobbaknál. A kérdőívek érthetőségét azzal biztosítottuk, hogy a felvételnél jelenlévő kérdezőbiztos szükség esetén értelmezési segítséget nyújtott a tanulóknak.

Első és második osztályosoknál a kitöltők 52%-a volt fiú, 48% lány. A gyermekek 91%-a lerajzolta, hogy milyennek képzelik el a fogyatékosokat, mindössze 9%-ban nem válaszoltak. (A gyermekrajzokat a dolgozathoz csatolt DVD mellékleten közöljük).

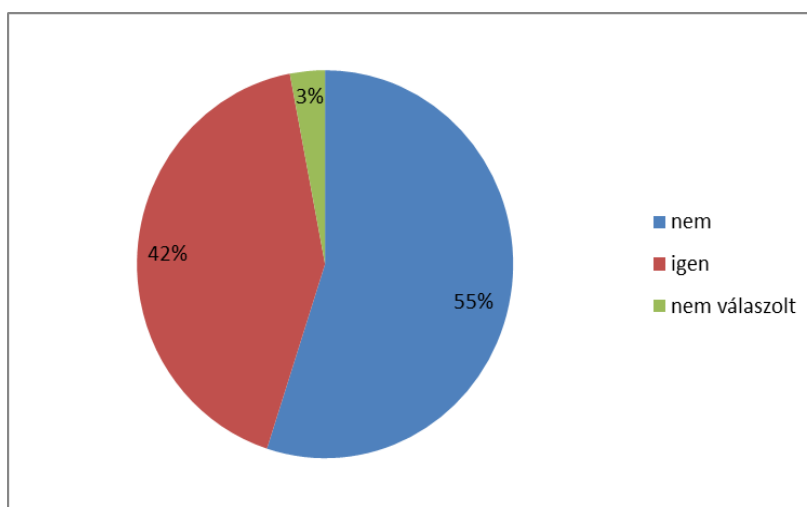
Rajza utal-e a fogyatékosagra?

A rajzok áttekintése és kategorizálása után csoportosítottuk, hogy a készült rajz milyen szinten utal a fogyatékosagra.

A gyermekek 56%-a rajzában egyértelműen utalt arra, hogy tudja milyen egy fogyatékos ember, 22% részben utalt és 13 %-nál nem jelentek meg fogyatékosagra utaló jegyek. Összevontan tehát kimondható, hogy a gyerekek háromnegyed része készített fogyatékosagra utaló rajzokat és egy negyed részük nem utalt vagy nem készített rajzokat.

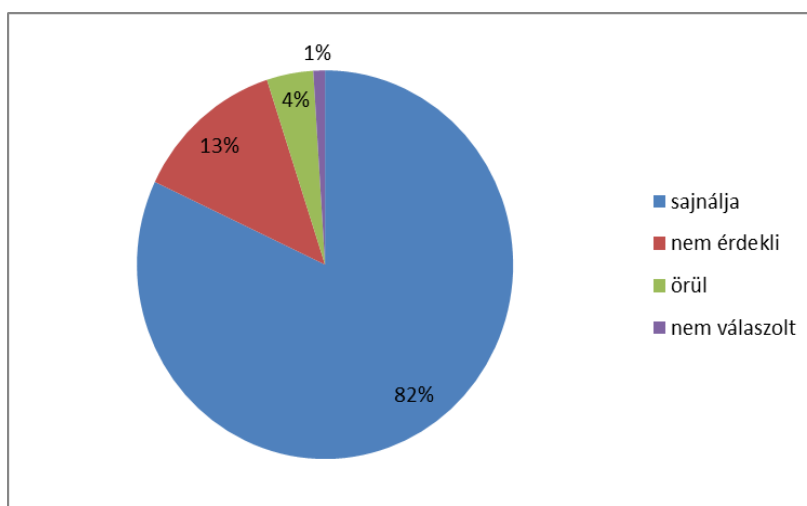
Ismer-e fogyatékos embert?

Arra a kérdésre, ismernek-e fogyatékos embert 55% válaszolta, hogy ismer, 42% nem ismer fogyatékos embert és 4% nem válaszolt. Ezek az adatok mutatják, hogy közel azonos azon gyerekek száma, akik ismernek fogyatékos embert és azoké, akik nem ismernek.

Érdekelt bennünket, vajon szociálisan mennyire érzékenyek a gyerekek. Ezért megkérdeztük, hogy ha az egyik osztálytársuk elesik, segítenek-e neki felállni? Az első és másodikok 95%-a segítene társán ebben a helyzetben, 4% nem segítene és 1% nem válaszolt.

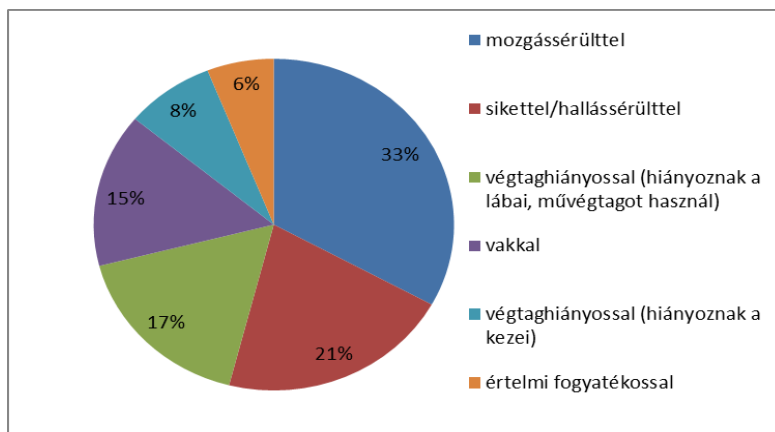
Mit érez, ha meglát egy fogyatékos?

A válaszadók 82%-a sajnálja, 13%-át nem érdekli, 4%-a örül neki és 1% nem válaszolt a kérdésre. Kutatásunk során egyértelműen beigazolódtott az, hogy a gyerekek többsége

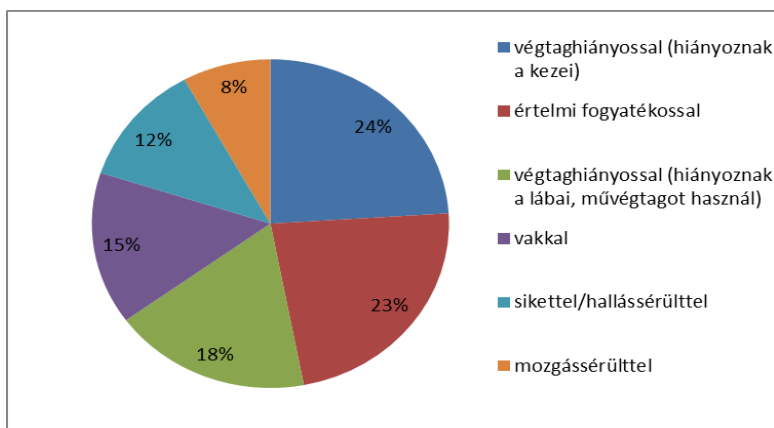
sajnálatot érez a fogyatékos emberek iránt. Ez a jelenség fennáll akkor is, ha pozitív a megítélésük és akkor is, ha negatív a megítélésük irányukban.

Melyikükkel barátkozna legszívesebben?

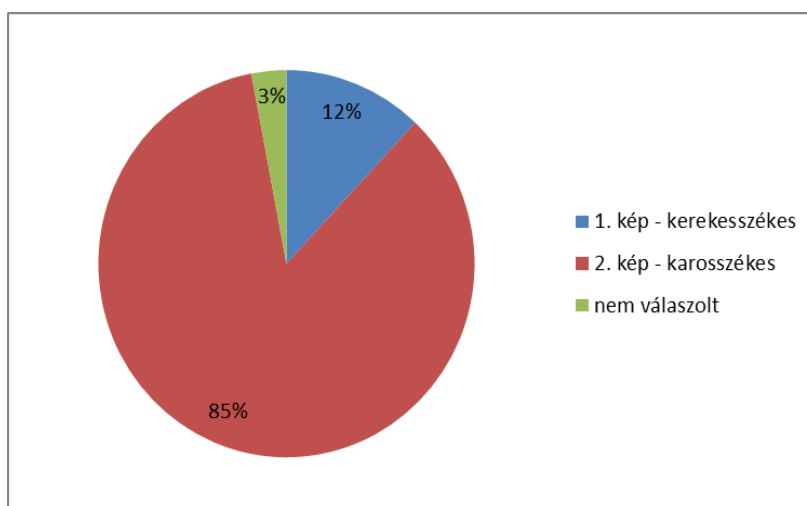
Ennél a kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy a gyermekek milyen típusú fogyatékosággal szemben a legelfogadóbbak, mely fogyatékos gyerekekhez közelednének a legpozitívabban. Tanulmányaink alapján mi úgy tudtuk, hogy a fogyatékosággal élők közül a legpozitívabb megítélése a siketeknek és a vakoknak van. Stollár (Bánfalvy Cs. (2006): Gyógypedagógiai szociológia, 96.o.) szerint „a vakokat tisztelettel vegyes sajnálattal kezelik. Támogatásukkal, segítségükkel bármilyen formában egyetértenek. A siketeket a társadalom általában nem tartja támogatásra, segítségre szorulóknak.” Ezzel szemben a mi kérdőívünkben feltett kérdésre kapott válaszok szerint a legpozitívabb megítélése a mozgássérült gyerekeknek van, majd utánuk következnek a siketek/hallássérültek, a végtaghiányosok, akiknek a lábuk hiányzik és művégtagot használnak, majd a vakok.

Melyikükkel NEM barátkozna?

Ez a kérdés a melyikükkel barátkozna szívesen kérdéssel szoros összefüggésben áll. Feltűnően sokan utasították vissza a végtaghiányos gyereket, akinek hiányoznak a kezei és az értelmi fogyatékos gyereket. Ez az eredmény hűen tükrözi a szakirodalomban leírtakat (Bánfalvy Cs. (2006): Gyógypedagógiai szociológia, 96-97.o.), hogy az egyik legnegatívabb megítéléssel rendelkező fogyatékossgal élő csoportot az értelmileg akadályozottak alkotják. A feladatnál befolyásoló tényezőként játszhatott szerepet az is, hogy az adott képen fiú, avagy leánygyermek szerepel, valamint, hogy milyen az arckifejezésük, vidám vagy komolyabb. A lányok nagyobb arányban választanának fogyatékos lányt, a fiúk pedig nagyobb arányban választanának fogyatékos fiút barátjuknak, valamint a vidámságot sugárzó képeknek is pozitívabb megítélést keltő hatásuk volt.

Melyik kép tetszik jobban?

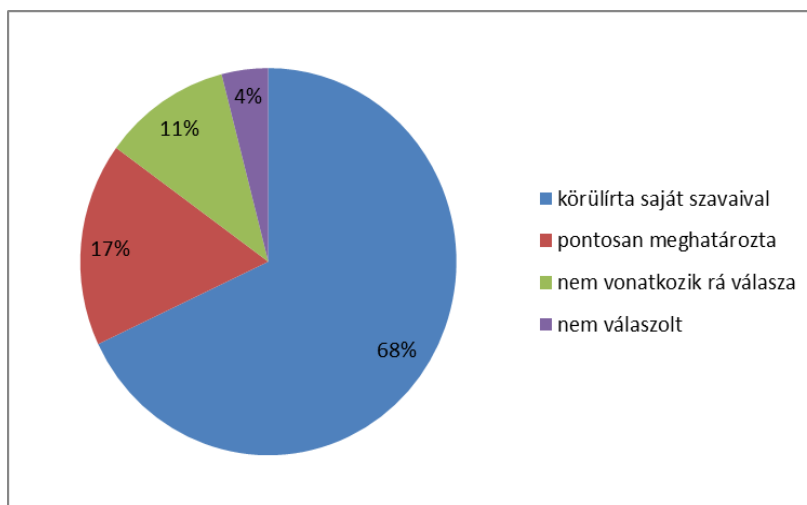
A kérdés során arra kerestük a választ, hogy ha lehet választani egy fogyatékos és egy ép ember/gyerek között, akkor kivel szimpatizálnak jobban a gyerekek. 85%-ban a második képet jelölték szimpatikusabbnak, tehát a karosszékesben ülő ép gyermeket. 12% jelölte meg az első képet, melyen kerekesszékesben ült a gyermek. Személyes kérdőív kitöltés alkalmával feltettük a kérdést azoknak, a gyerekeknek, akik a kerekesszékes képet választották szimpatikusabbnak, hogy miért gondolják így. Érkeztek olyan válaszok, hogy azért választották az első képet a fogyatékos gyerekekkel, mert a testvérük/unokatestvérük/barátjuk/rokonuk/ismerősük, stb. is kerekesszékesben ül, és vele igenis szimpatizálnak. Voltak olyanok is, akik azt mondták szerintük sokkal jobban lehet játszani a kerekesszékes lánnyal, mert ha futóversenyt rendeznek, gyorsabban tud haladni bárki másnál, ezáltal nyerhet a csapata. Tehát azok a gyerekek, akik a kérdésre adott

válaszok 12%-át alkotják vagy személyes indíttatásból vagy a fogyatékoságból kovácsolt előnyök továbbgondolása miatt jelölték be a képet.

Harmadik és negyedik osztályosoknál a kitöltők 53%-a volt fiú, 47% lány. A gyermekek 89%-ának a választható két kép közül a karosszékekben ülő gyermek tetszett jobban, míg 9% a kerekesszékes gyerek képét jelölte be. 2% nem válaszolt a kérdésre. Tehát az 1-2. és a 3-4. osztályos gyerekek hasonlóképpen ítélték meg a képeket, a nagyobbaknál már kevesebben jelölték be az első képet a fogyatékos gyermekkel.

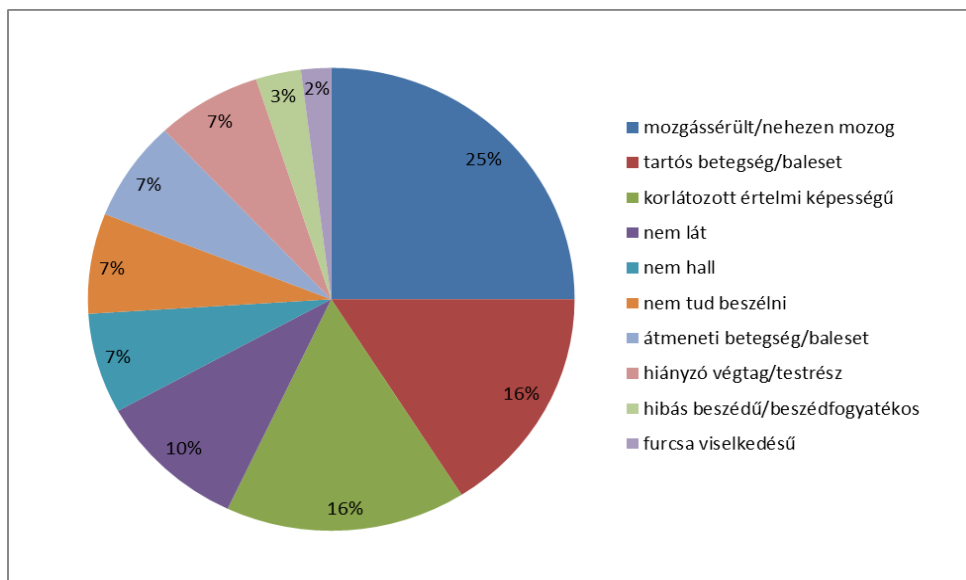
A 3-4. osztályosoknak szóló kérdőívünkben az első (Mit jelent az, hogy fogyatékos?) és utolsó (Mit tennél, ha az osztályodban lenne egy kerekesszékes, vak, siketnéma, beszéd fogyatékos, értelmi fogyatékos, autista gyermek?) kérdésnél szabad kezet adtunk a gyerekeknek, hogy kibontakoztathassák kreativitásukat és saját szavaikat, elgondolásaikat, érzéseiket fejezzék ki a fogyatékoságról, fogyatékosokról. Az elsőnél 96% válaszolt és 4% nem válaszolt. Mivel benne van mindenkinek a saját véleménye, így azt gondoljuk, hogy az anonimitás megőrzése mellett több pusztán 1-1 kérdőívnel és válasznál ez a két kérdés, mert mindegyikben érezni lehet a gyerekek személyes attitűdjét, beállítottságát, lelki világát. A Gyermekszáj című mellékletünkben kiemeltünk néhányat a legérdekesebbekből, legmeghökkenőbbekből, legaranyosabbakból vagy azokat, melyek jól reprezentálják a gyerekek többségében kialakult képet a fogyatékosokról, s szolgáltak mind pozitív, mind pedig negatív példákkal. A válaszokat a gyerekek által írt eredeti formában közöljük.

Válaszában milyen pontossággal határozta meg a fogyatékoságot?

A gyerekek háromnegyed része körülírással vagy pontos meghatározással adott választ arra vonatkozólag, hogy mit is jelent a fogyatékos kifejezés. Tehát javarészt kompetensnek mutatkoztak a kérdésben, és igazán tudományos, reprezentatív megfogalmazások is születtek.

Miként határozta meg a fogyatékoságot?

A fentiekben említett példák hűen tükrözik a gyermekek sokszínű megítélését a fogyatékoságokkal szemben. A sokszínűség ellenére a beérkezett válaszokat tartalmuk alapján kategóriákba lehetett rendezni mindkét kérdésnél. Az elsőnél a legtöbb gyermek mozgássérültségként, mozgásbeli akadályozottságként fogalmazta meg a fogyatékos szó jelentését pl.: „Kerekesszékesben járó ember.”, „Az, hogy nem tud járni.”. Ezt követte a tartós betegség vagy baleset következményéből fakadó tartós fogyatékoság, melynek leírása gyakran társult értelmi visszamaradottsággal. Pl.: „Hogy úgy megsérült valamibe, hogy nagyon súlyosan és többet nem tudja használni azt a részét.”, „A fogyatékos egy betegség, amit nem lehet gyógyítani. Szerintem.”, „Az, hogy betegségre van szüksége. Ami nem múlik el.”. Azonos százalékszámmal jelentek meg tehát az értelmi korlátozottságok is pl.: „Nincs esze, és nem emlékszik semmire”, „Szelemi fogyatékos, a sérült.”, „Nem tud úgy gondolkodni, ahogy egy egészséges ember.”. Kis százalékos eltéréssel (pontos adatok a Kérdőívek kiértékelése című mellékletben) a gyermekek az érzékszervi fogyatékoságokat írták le: vakság, siketség, némaság. Pl.: „Az, aki vak, nem lát, és van egy kutyája, akit úgy hívnak, hogy Füle.”, „Nem hall, vak a fiú, és még süket is lehet.”, „Nem tud beszélni.” Majd következett a végtaghiány, a beszéd fogyatékoság és a furcsa viselkedés.

Pl.: „nincsemeg a egyik uja”, „Hiányoznak a karjai, lábai.” „Nincs keze, lába, füle, orra.”, „Nehezen érteni meg a beszédét, dadog.”, „Szerintem az hogy mindig nevet.”, „mindig mozognia kell”. Voltak gyerekek, akik válaszukban nem utaltak a fogyatékoságok egyikére sem, ők külön kategóriákat alkottak pl. kövérséget, soványságot, átmeneti/tartós betegséget (törött végtagok, gyulladások, allergia, cukorbetegség), hajléktalanságot, stb. jelöltek meg fogyatékoságként. Tehát a fogyatékoság kiterjesztett értelmezése is megjelenik. Pl.: „Dagi, hájas.”, „vékony és nemeszik”, „Akinak eltörött a lába. Nagyapám.”, „Szegények és éheznek.”. Sokan a fogyatékoságot magával a betegség szóval azonosították pl.: „A fogyatékos nagyon beteg ember.”, „Betegember”, „Ők nem olyanok mint mink hanem lesérültek másnéven betegek.”, „Azt jelenti hogy valaki igyszületett vagy élete során szerez egy olyan sebet hogy azt már élete végéig beteg lesz”. A válaszokban felfedezhetőek a sztereotípiák is. Többen a „hülye, buta, szegény, nyomorék, gyökér” kifejezéseket írták szinonimaként a fogyatékos szóra. Negatív előítélet bukkan fel azokban a megfogalmazásokban is, amelyekben az érzékszervi fogyatékosokat értelmi fogyatékosnak minősítik. A 3-4. osztályos kisiskolások véleménye vagy közel azonos (eltérés max. 7%) vagy teljesen megegyezik. Tehát a különbség nem szignifikáns sem megfogalmazásokban sem pedig a fogalomrendszerben.

Vannak olyan megállapításai a gyerekeknek, amelyek szakmailag értékelhetőek. Pl.: „A mikor meg születik, nem kap elég oxigént az agya.”, „Valami testi vagy szellemi hiányosságban, elváltozásban szenved illetve érzékszervi elváltozásban szenved.”, „Agykárosodást szenvedett gyerekkorában.”, „Mozgássérült, vak, süket vagy néma embert jelent.”

Vannak, melyek elsősorban érzelmileg motiváltak, ahogyan ők megélik a fogyatékoságot. Pl.: „Bolond, hüje, erőszakos”, „Hogyha az én osztályomban van értelmi fogyatékos és mindig megver.”, „Azok a hülyék akik a buszon lognak és orditoznak hülye módon.”.

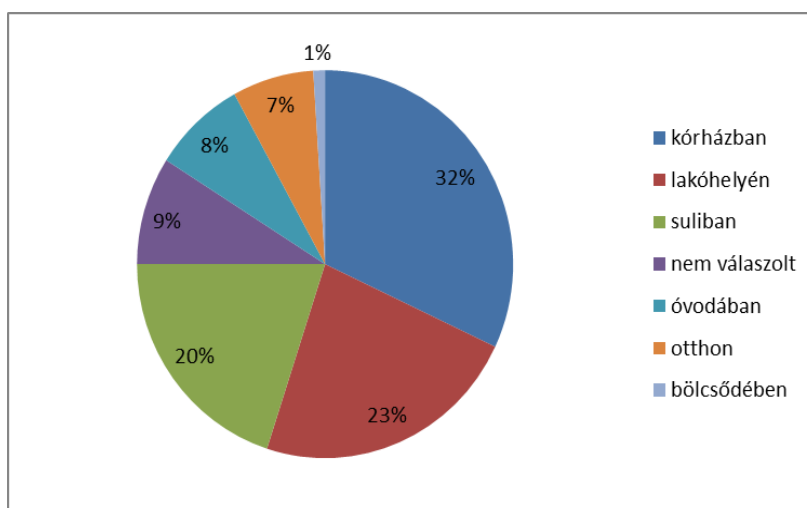
Van olyan csoport is, aki pusztán az elutasítás szintjén ítéli meg a fogyatékosokat. Ennek eredete többféle is lehet. Pl.: „Hogy beteg, rosszan viselkedik. A többi gyereket nem hadja.”, „Azt hogy nem barátkozok velük tuti.”

Készítettünk egy olyan feladatot is, ahol két párhuzamos oszlop kijelentései közül kellett kiválasztania a gyerekeknek, hogy mire mondjuk azt, hogy fogyatékos. A gyerekek 70%-a helyes válaszokat húzott alá, 20% helytelenül jelölt és 10% volt, akik nem tudták meghatározni vagy egyáltalán nem is jelöltek be semmit. Az utolsó két lehetőségnél egy

állatot és egy tárgyat jelöltünk meg, mert kíváncsiak voltunk, hogy tudják-e a gyerekek, hogy a fogyatékos szót élőlényekre használjuk. Bebizonyították, hogy többségében tudják, bár egy negyed részük igazolja azt a felvetésünket, hogy vannak, akik tárgyra is használnák a kifejezést.

A 3-4. osztályos kisiskolások 65%-ának él a környezetében valamilyen fogyatékosággal élő ember, 33%-nak nem él a környezetében és 2% nem válaszolt. 2-3% eltéréssel jelölték meg azt, hogy milyen fogyatékos ember él a környezetükben. Kis százalékos eltéréssel megjelent tehát az összes fogyatékoságtípus.

Hol találkozta először fogyatékos emberrel?

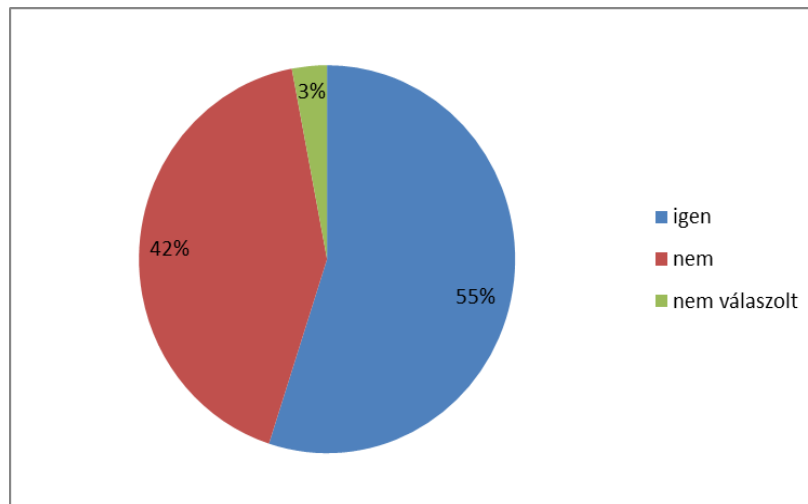
A gyerekek 32%-a azt jelölte be, hogy a kórházban találkozott fogyatékos személyekkel. Ez összefüggésben áll a szabad kifejtős kérdésben megfogalmazott gondolatokkal, hogy a gyerekek egy része betegséggént/sérülésként azonosítja a fogyatékoságot. A beteg emberek pedig a kórházba mennek, hogy meggyógyuljanak. Tehát sok esetben a betegként bekerülő vagy kórházban fekvő embert/gyereket azonosítják tévesen fogyatékosnak. Innen ered az, hogy a legtöbben a kórházban találkoztak fogyatékos emberrel, aki valójában nem is biztos, hogy fogyatékos. 23%-ban jelölték a gyerekek a lakóhelyüket, majd 20%-ban az iskolát, ahová jártak, ezek az adatok sokkal inkább racionálisabbak. Ezek után 1-1% eltéréssel került sorra a nem válaszolt, óvodában, otthon és bölcsődében kategória.

A kérdőíves vizsgálatban résztvevő kisiskolások közül 61% sajnálja a fogyatékos gyerekeket/embereket, 15% szereti őket, 11% nem ismer fogyatékos gyerekeket/embereket, 7% nem szereti őket és 6% nem érez semmit velük kapcsolatban. 83% segítene rajtuk, ha szükségük van rá, 15% nem segítene és 2% nem válaszolt. Tehát a

gyerekek többsége sajnálatot érez, viszont pozitívan fordulnak fogyatékos társaik irányába, ezáltal megdöntve az egyik hipotézisünket, miszerint elutasítóan fordulnak irányukba. A vizsgálatban résztvevő gyerekeknek a 67%-át érdekli, hogyan élnek, érznek, viselkednek a fogyatékos személyek, 31%-át nem érdekli és 2% nem válaszolt.

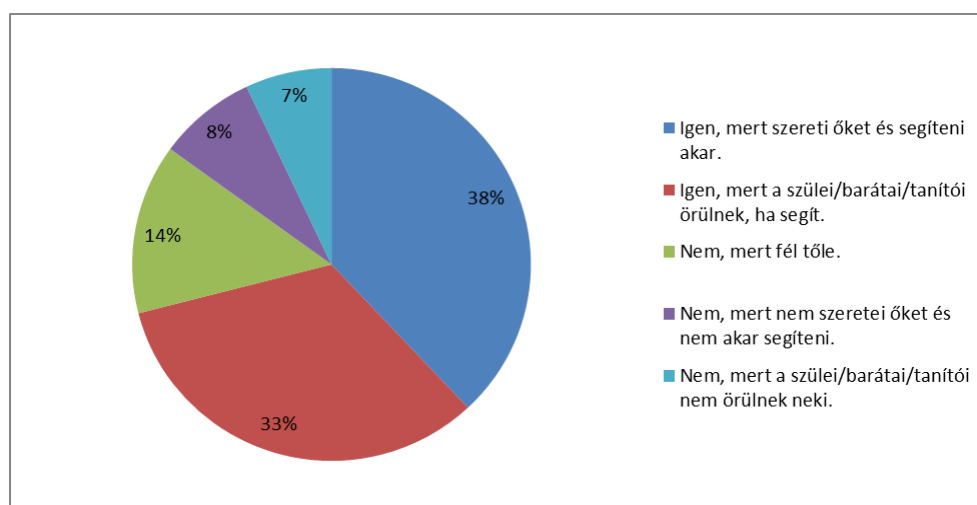
Szeretne-e megismerkedni, barátkozni fogyatékos emberrel?

42

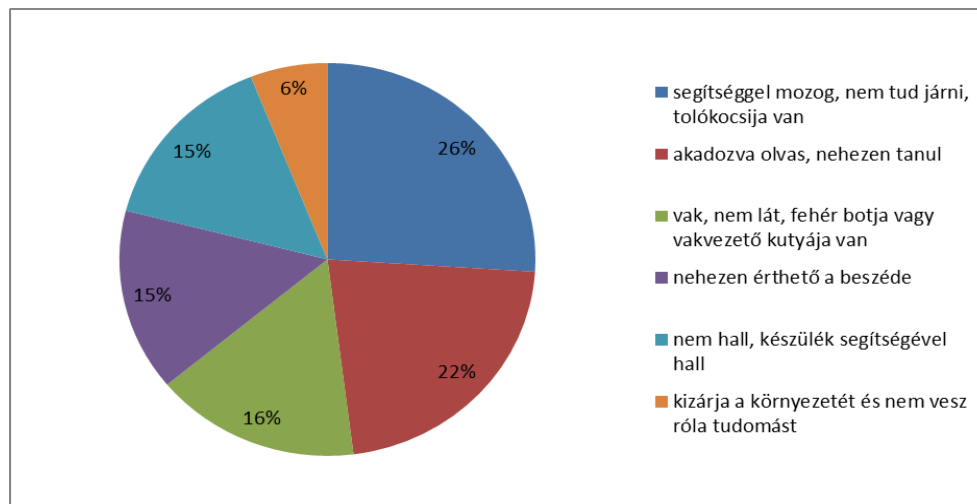
A kitöltők 55%-a szívesen megismerkedne egy fogyatékos emberrel, 42%-a nem és 3% nem válaszolt. A kérdőívek kiértékelése közben ennél a feladatnál azt vettük észre, hogy azok a gyerekek, akik az előző kérdéseknél megjelölték, hogy ismernek fogyatékosat többen bejelölték itt is, hogy szívesen megismerkednének még egygel. Tehát nem zárkoznak el a fogyatékos emberekkel való kapcsolatfelvétel elől.

Miért igen vagy miért nem?

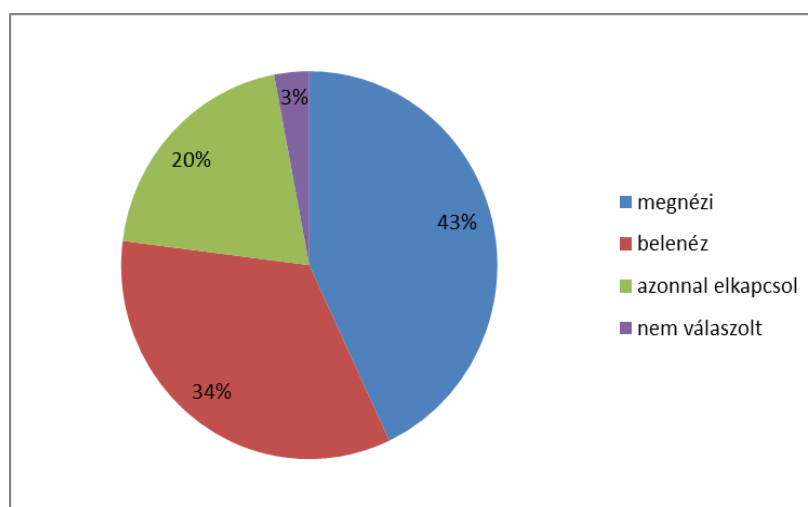
Az előző kérdés kiegészítése, közel azonos a saját indíttatású segíteni akarás (38%) és a szülőknek, barátoknak, tanítóknak való megfelelni akarásból eredő segítségnyújtás (33%) jelensége. Hogy miért nem szeretne barátkozni fogyatékos emberrel/gyerekekkel, abban már kevésbé befolyásoló tényezőként játszik szerepet a szülők (tanítók, barátok) fogyatékosokhoz való negatív hozzáállása.

Milyen fogyatékos gyerekekkel barátkozna szívesen?

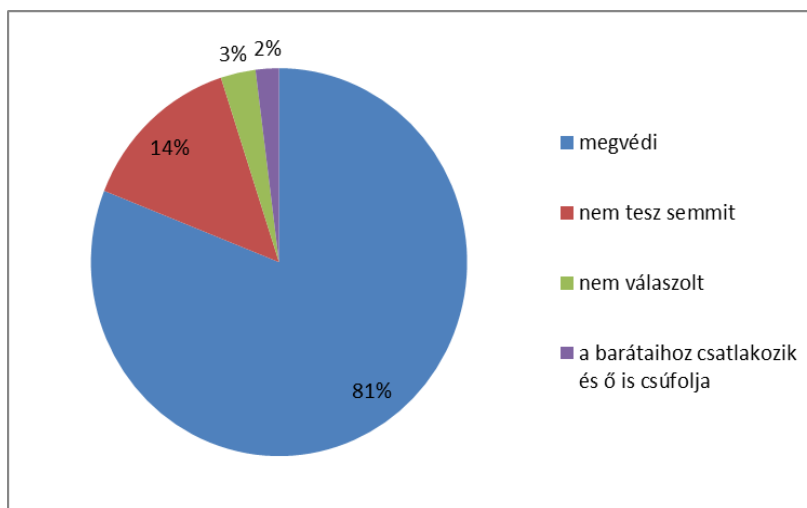
Akárcsak az 1-2. osztályosoknál, a 3-4. osztályosoknál is vezető pozícióba került a mozgássérült személyek pozitív megítélése. Legkedvezőbb még rajtuk kívül a tanulásban, akadályozott tanulók helyzete. Majd néhány százalékos vagy teljesen azonos százalékszámmal következnek az érzékszervi fogyatékoságokkal élők (vakok, beszéd fogyatékosok, siketek/hallássérültek).

Ha a tévében adnak fogyatékos emberekkel kapcsolatos műsorokat, mit tesz?

Ezzel a kérdéssel az volt a célunk, hogy vizsgáljuk a média befolyásoló hatását a témában. A megkérdezett gyerekek többsége a tévében adott fogyatékosokról szóló műsort megnézné, vagy belenézne. Jóval kevesebben vannak, akik nem néznék meg vagy nem válaszoltak. Fontos tehát, hogy milyen műsort látnak a fogyatékos emberekről és milyen kivitelezésben.

Ha barátai, ismerősei kicsúfolnak egy fogyatékos embert, mit tesz?

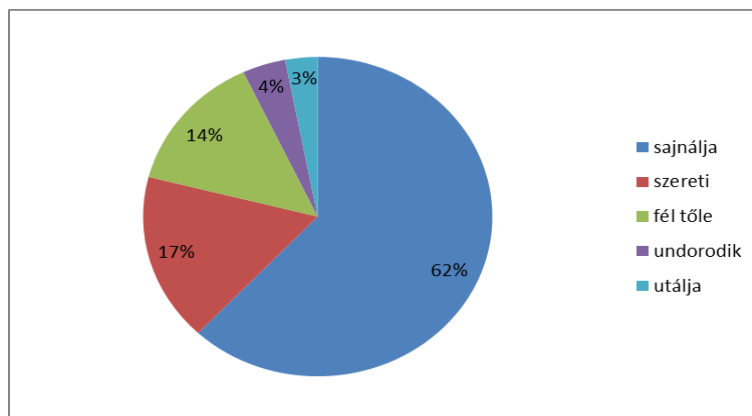

Megkérdeztük a gyerekeket, hogy mit tennének, ha barátaik, ismerőseik kicsúfolnak egy fogyatékos embert. 81%-uk megvédené az illetőt, 14% nem tenné semmit, 3% nem válaszolt és 2% a barátaikhoz csatlakozna és ő is csúfolná. Ezen eredmény is azt mutatja, hogy pozitívan állnak a gyerekek a fogyatékos társaikhoz.

93%-ban tudták a gyerekek, hogy milyen a helyes viselkedés a fogyatékos gyerekekkel/emberekkel szemben. Ők azt a lehetőséget választották, hogy támogatják, segítik őket, míg 5% elutasítást, csúfolódó magatartást tanúsít és 2% nem válaszolt.

A 3-4. osztályos tanulók 71%-ának véleménye szerint az emberek segítenek fogyatékos embertársaikon, 26% szerint nem segítenek és 3% nem adott választ a kérdésre.

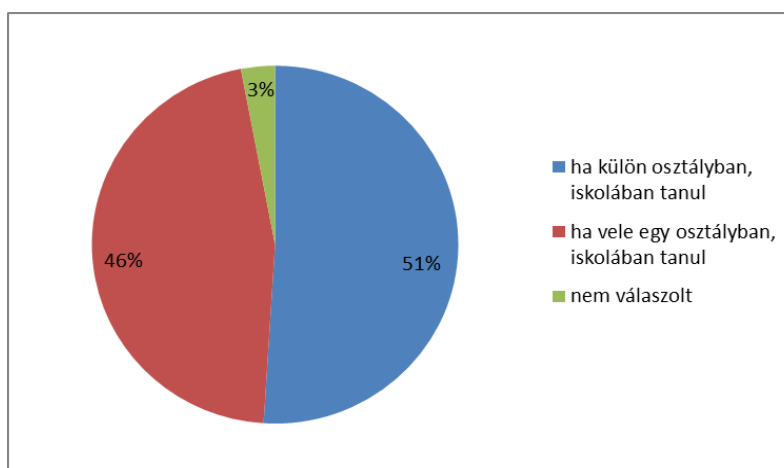
Hogyan érzi magát, ha egy fogyatékos emberrel találkozik?

45

Hasonlóan a kisebbekhez a harmadikosok és a negyedikesek is javarészt (62%) sajnálatot éreznek a fogyatékos személy irányában. 17%-uk szereti őket, 14% fél tőlük és elenyésző százalékban (4%, 3%) undorodnak és utálják őket.

Mi a jobb egy fogyatékos gyerek számára szerinte?

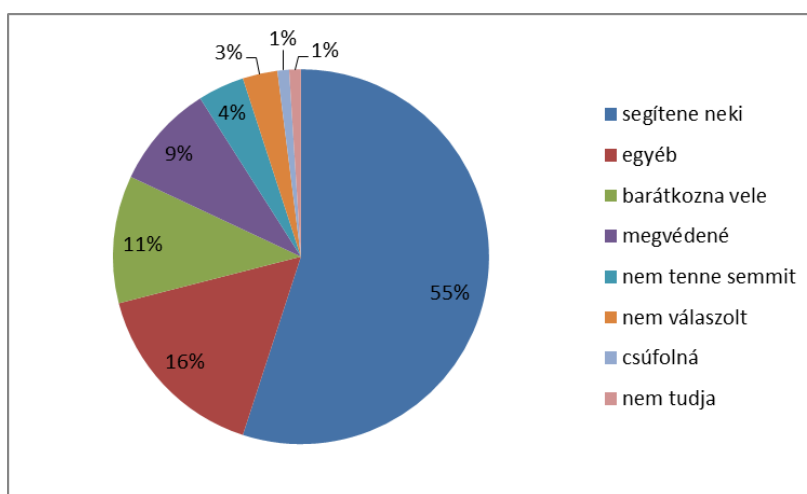

Kíváncsiak voltunk, hogy a gyerekek mindenféle előzetes tájékoztatás nélkül a szegregált vagy az integrált oktatást találják-e jobbnak fogyatékos társaik számára. 51%-ban úgy gondolták, hogy akkor a jobb egy fogyatékos gyereknek, ha külön osztályban/iskolában tanul és 46%-ban vélték úgy, hogy az a jó, ha egy osztályban tanulhatnak. Ez a kérdés tehát nagyon megosztotta a gyerekeket.

Az utolsó kérdés értelmezésében jó kiindulópontul szolgál Hirotsada Ototake gondolata: „Tény, amikor egy fogyatékos gyerek hirtelen belecsöppen egy átlagos közösség kellős közepébe, akad egy csomó dolog, melyet valóban nem képes egyedül megoldani, és egy rakás helyzet, amikor többletgondot okoz másoknak. De gondoljunk arra, hogy egy

általános iskolában a gyorsfelfogású gyerekek is segítenek gyengébb társaiknak a leckében, csakúgy, mint azok, akik a korláton meg tudják csinálni a haskelepet, megtanítják azoknak, akik erre egyedül nem képesek... Ha van egy gyerek az osztályban, aki nem szokta a lábait használni – merthogy nincs neki -, csak arra van szükség, hogy valaki tolja a tolószékét. Ha hallássérült gyerek van az osztályban, elég, ha a szomszédja megosztja vele jegyzeteit. Mindössze ennyi „többletmunkába” kerül egy csoportban tanulni a „fogycatékosokkal”, és ők is részt vehetnek a normális oktatásban.”.

Mit tenné, ha az osztályában lenne egy kerekesszékes, vak, siketnéma, beszédfogycatékos, értelmi fogycatékos, autista gyermek?

Az utolsó kérdésre érkezett válaszokból kiderült, hogy a 3-4. osztályos gyerekek többsége, ha lenne fogycatékos osztálytársa segítené neki. Pl.: „Segítenék neki és ápolnám és szeretném.”, „Én segíteni neki mint a rendes ember.”, „Segítenék neki és megmondanám a többieknek hogy ne csúfolják a másikat mert milyen ha neki lenne ilyen baja és őt csúfolnák akkor milyen érzés lenne neki?”, „Segítenék neki a tanulásban, hogy tudjon az osztállyal haladni.”, „Gyűjtenek nekik pénzt és segéd készüléket vennék nekik. Segítenék nekik írni olvasni számolni nekik.”. Az egyéb kategórián belül fogalmazódott meg az, hogy vagy sajnálatot („sajnálom, hogy beteg és hogy nem játszhat”), vagy félelmet („Félnék tőle és elkerülném.”) éreznének fogycatékos osztálytársuk iránt vagy agresszívan reagálnának („Csúfolnám rugdosnám én meg mondanám hogy usék.”, „Mondanám hogy meggyé ki kizavarnám.”) jelenlétére. Százalékos arányban ezek után a barátkozás („Barátja lennék. Ha rossz történik vele meg vigasztalnám.”, „Barátkoznék vele hogy ne érezze magát magányosan.”), a védelem („Megvédeném a többiektől. Én megértem őt.”, „Megvédeném a csúfolódóktól.”), a passzivitás következik („Elkerülném.”, „Nem tennék semit, mert nem

érdekel.”, „Békiben hagynám.”), majd elenyésző értéket mutat a csúfolás, illetve a „nem tudja, hogy mit tenne” válasz. Ennél a kérdésnél az egyes kérdéshez képest még kisebb eltérések mutatkoznak (eltérés max. 5%) a 3-4. osztályosok között, több százalékos érték is teljesen azonos. Tehát a 3-4. osztályos tanulók 18. kérdésre adott válaszaiból az derült ki, hogy a gyerekek segítő szándékkal fordulnának sérült társuk felé. Megítélésük pozitív a fogyatékos személyek irányába.

„Úgy érkeztünk mindannyian, hogy nem volt szavunk.

Egyikünk sem kérte, mégis mind itt vagyunk.

Kicsiny magból kikeltünk, mint nyíló virág,

Ahány ember annyiféle csodálatos világ.

Kisgyermekként tükörbe nézve magunkra ismerünk,

De gyakran felnőttként se tudjuk, mit miért teszünk.

Megpróbáljuk megérteni a természet szavát,

De ahány ember annyiféle csodálatos világ.

Ezen a földön mindannyian látogatók vagyunk.

Ha elmegyünk magunk után, ki tudja, mit hagyunk.

Tanítsuk meg gyermekeinknek a szeretet dalát,

*Ahány ember annyiféle csodálatos világ.”/Bródy János: Mindannyian mások vagyunk c.
dal - részlet/*

ÖSSZEGZÉS

Kutatásunk első hipotézise az volt, hogy a gyermek és fiatal korban lévő fogyatékosok felé többnyire elutasító magatartást tanúsítanak kortársaik. A vizsgálataink szerint azt állapíthattuk meg, hogy ez a feltételezésünk nem nyert igazolást, mert a különböző évfolyamokon feltett kérdésekre adott válaszokban, többségében pozitív megítélés tükröződött.

Kutatásunk második hipotézise az volt, hogy az ép gyermekek vagy egyáltalán nem szembesülnek a fogyatékoság jelenségével, vagy torz képet hordoznak vele kapcsolatban, vagy csak későn szembesülnek vele. A vizsgálataink szerint azt állapíthattuk meg, hogy ez a feltételezésünk részlegesen igazolható, mert a megkérdezett gyerekek többsége, már szembesült a fogyatékoság jelenségével, ha kisebb hibákkal is, de a gyerekek nagy százaléka helyesen ábrázolta vagy fogalmazta meg a fogyatékoságot, de néhány esetben érzékelhető volt a negatív sztereotípiák, téves megítélés, meg nem ismerés jelenléte.

Kutatásunk harmadik hipotézise az volt, hogy azok a gyerekek, akik már kora gyermekkorban kapcsolatba kerültek a fogyatékosággal, sokkal elfogadóbbak és nyitottabbak a fogyatékosok irányában. A vizsgálataink alapján ez a feltételezésünk részlegesen igazolható. A korai ismeretszerzés és az elfogadó attitűd között nem tudtunk az összefüggés tekintetében jelentősebb adatokat szerezni.

Kutatásunk negyedik hipotézise az volt, hogy a társadalom többsége sajnálatot érez irántuk, ezáltal többen elszigetelődnek, leszűkülnek az ismerkedési, beilleszkedési lehetőségeik. A vizsgálódás során, ugyan a társadalom egy részét, a gyerekek egy csoportját kérdeztük meg a fogyatékos személyekkel kapcsolatban, de körükben a fogyatékos gyerekekkel/személyekkel kapcsolatos érzelmük terén, szignifikánsan a sajnálat állt az első helyen. Ezért, azt állapíthattuk meg, hogy a feltételezésünk, miszerint többségében sajnálattal fordulnak fogyatékos embertársaink iránt, maradéktalanul igazolható. Ám, hogy a sajnálat hatására a fogyatékos személyek elszigetelődnek, leszűkülnek az ismerkedési, beilleszkedési lehetőségeik, erre vonatkozóan nem szereztünk információkat kutatásunk során.

Kutatásunk ötödik hipotézise az volt, hogy a gyerekek szemszögéből való fogyatékos-megítélésben nagy szerepe van a médiának és a szülőknek. A vizsgálataink szerint azt állapíthattuk meg, hogy ez a feltételezésünk részlegesen igazolható. A

megkérdezett gyerekek többsége a tévében adott fogyatékosokról szóló műsort megnézné, vagy belenézne, ezért fontos, hogy milyen képet is közvetít a média a fogyatékosokról, mert a legtöbb gyermekhez ez el is fog jutni. A szülőnek az ösztönzésben találtunk nagyobb szerepet, azáltal, hogy több gyerek is a szülei (és tanítói, barátai) pozitív, bátorító hozzáállása miatt barátkozna fogyatékos személlyel. Viszont, hogy miért nem szeretne barátkozni fogyatékos emberrel/gyerekkel, abban már kevésbé befolyásoló tényezőként játszik szerepet a szülők (tanítók, barátok) fogyatékosokhoz való negatív hozzáállása.

Kutatásunk során több dologra is kíváncsiak voltunk a gyermeki megítélésével kapcsolatban. Elsősorban arra, hogy hogyan viszonyulnak az ép gyermekek fogyatékos társaikhoz, és hogy mi befolyásolja a megítélésüket. Ennek az alábbi fő okait láttuk: a média befolyását, mely mind az épek fogyatékosok felé irányuló megítélésére, mind a fogyatékosok saját megítélésére káros hatással van. A korai megismertetés hiányát, azt, hogy az ép gyermekek vagy egyáltalán nem szembesülnek a fogyatékoság jelenségével, vagy torz képet hordoznak vele kapcsolatban, vagy csak későn szembesülnek vele. Ezáltal adódhatnak kényelmetlen, félelmet, viszolygást keltő szituációk a fogyatékos ember irányába. Érdekelt még az is bennünket, hogy mi lehet az oka a fogyatékosokkal szembeni elutasító magatartásnak és ennek különféle megnyilvánulásainak a gyerekek között. Azok a gyerekek viszont, akik már kora gyermekkorban kapcsolatba kerültek a fogyatékosággal, sokkal elfogadóbbak és nyitottabbak a fogyatékos emberek irányában. Szerettük volna vizsgálni, hogy ennek a jelenségnek mi az oka. Újabb kérdéseket fogalmazott meg bennünk az a jelenség is, mikor a gyermekek kellő ismeretekkel rendelkeznek a fogyatékosokról, de mégsem tudják őket elfogadni.

Munkánk végén az elmúlt nyolc hónap minden momentumát egybevetve úgy gondoljuk, hogy rendkívül fontos szerepet tölt be a korai megismertetés a fogyatékos emberek megítélésében. Az általános iskolákban hasznosnak gondolnánk olyan fakultatív programok, előadások szervezését, ahol gyógypedagógusok vagy maguk a fogyatékos személyek beszélnének életükről a gyermekeknek. Hasonló jelentőségű az is, hogy a gyerekek milyen mintát látnak a megítélésre a felnőtt társadalom részéről. Tehát fontos, hogy jó példát mutassunk a felnővekvő nemzedéknek!

Végezetül Alain Polcz idézetével zárjuk kutatásunkat: „Olyan mintát kaptam, mely szerint nem a szépség, az ész a fontosak, hanem valami egészen más. És az, hogy mit hogyan mondunk. Persze mondhatunk sok mindent, nem kell félni, hogy melyik szavunk hova esik és mi lesz belőle, de amit szívből mondunk, az tényleg behullik a lelkünkbe, mint egy mag. Ilyen vagy, olyan vagy, nem számít, ha mindeközben szeretnek.”

IRODALOMJEGYZÉK

- Babbie, Earl (2004): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest
- Bánfalvy Csaba (2006): Gyógypedagógiai szociológia. ELTE-BGGYFK, Budapest
- Falus Iván (2000): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Kiadó, Budapest
- Falus Iván - Ollé János (2000): Statisztikai módszerek pedagógusok számára, Okker Kiadó, Budapest
- Goffmann, Erving (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat Kiadó, Budapest
- Gordosné dr. Szabó Anna (1997): Gyógypedagógia történet I-II. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Gordosné dr. Szabó Anna (1982): Gyógypedagógiai alapismeretek. Tankönyvkiadó, Budapest
- Gordosné dr. Szabó Anna (1962): Szemelvénygyűjtemény a „Gyógypedagógia történet-hez”. Tankönyvkiadó, Budapest
- Gordosné dr. Szabó Anna (1975): Gyógypedagógia. Tankönyvkiadó, Budapest
- Katona Ferenc- Berényi Marianne (1999): Gyermekneurológiai rehabilitáció. Medicina Kiadó, Budapest,
- Hegedűs Lajos – Ficsorné Kurunczi Margit – Szepessyné Judik Dorottya – Pajor Emese – Könczei György (2009): Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. A fogyatékoságügy hazai és nemzetközi története. ELTE-BGGYK, Budapest
- Hegedűs Ildikó (2003): Boldogasszony ágyában: Népi hiedelmek a termékenység, a terhességgel és a szüléssel kapcsolatban. In.: Pukánszky Béla: Két évszázad gyermekei. Eötvös Kiadó, Budapest
- Hirotada Ototake (2001): Senki sem tökéletes. Trivium Kiadó, Budapest,
- Illyés Gyuláné – Illyés Sándor – Lányi Miklósné (1989): Gyógypedagógiai lélektan I. Tankönyvkiadó, Budapest
- Kálmán Zsófia (2004): Bánatkő. Bliss Alapítvány, Budapest
- Kálmán Zsófia - Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó Kft., Budapest

- Kontra József (2011): A pedagógiai kutatások módszertana. Kaposvári Egyetem, Kaposvár
- Könczei György (1992): Fogyatékosok a társadalomban. Gondolat Kiadó, Budapest
- Könczei György – Maróthy Johanna (2009): Fogyatékosságtudományi fogalomtár. Fogyatékosságtudományi Tanulmányok I. ELTE-BGGYK, Budapest
- Könczei György – Molnár Gabriella (2009): Fogyatékosságtudományi Tanulmányok III. A fogyatékosság definíciói Európában – összehasonlító elemzés. ELTE-BGGYK, Budapest
- Kőszeghy Miklós – Parragh Szabolcs (2003): „... nem voltak fogyatékosok a történelemben...” A fogyatékosság jelensége a történettudományban. Budapest
- Laki Ildikó (2009): Fogyatékosság és a mai magyar társadalom konferenciakötet. In.: Kele Mária: Fogyatékosság – Jog – Integráció. Belvedere Meridionale – MTA Szociológiai Kutatóintézet, Szeged-Budapest
- Münnich Ákos (2006): Pszichológiai szempontok a megváltozott munkaképességű emberek munkaerőpiaci integrációjának elősegítéséhez. Center-Pront Nyomda, Debrecen
- dr. Pálhegyi Ferenc (2004): A gyógypedagógiai pszichológia elméleti problémái. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Romstein, Ksenija – Juhas Andrea (2011): A fogyatékosság az óvodáskorú gyermekek szemszögéből (Az óvodáskorú gyermekek véleménye a fogyatékosságról).
- Szokolszky Ágnes (2006): Kutatómunka a pszichológiában: gyakorlatok. HEFOP 109-es pályázat, Nemzeti fejlesztési terv, Budapest
- Törvény: 1998. évi XXVI. törvény, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról 4. § (a)

HONLAPOK

- http://www.bnaibrith.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=66
- http://e-oktatas.barczy.hu/extra/tudasbazis/jegyzet/jegyzet_fogytort.pdf
- <http://parszab.hu/letoltes/nvft.pdf>
- http://fogyat77.socio.mta.hu/dynamic/Fogyatek_eloitelet.pdf
- <http://www.rehabcouncil.nic.in/projects/iedc-Introduction.pdf>
- http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mlT66EBRjCYJ:www.staff.u-szeged.hu/~comenius/eloadasok/JGYPK_A_gyogypedagogia_tortenete/Diak/03_Renesz%C3%A1nsz_korai%2520%C3%BAjkor.ppt+gy%C3%B3gypedag%C3%B3gia+%C3%BAjkor&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=hu
- https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:OtELT4oxmVoJ:www.staff.u-szeged.hu/~comenius/eloadasok/JGYPK_A_gyogypedagogia_tortenete/Diak/06_18-19_sz%25E1zad%2520Eur%25F3pa.ppt+&hl=hu&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEEShYIPBuhlUAXQSeXNkojIF6kOsxP2EkUE8YZwwsSotzh2WmtTTlA78ivp6E7GY5WyBVEOt57KjIHb5qOcQdCnZR90diNUhRmw0CXxw_ru6j_s6CtsqwPIg-1lBv7_-4PFfp8kKx&sig=AHIEtbQW8BLYu8q0oTShuRUG9Et2ZXh4Dw
- https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:QpAQa5tYAVkJ:nevtud.ektf.hu/hallgatoknak/oktsegedanyag/jaszi_e_a_fogyatekos_gyermek_megjelenese.doc+fogyat%C3%A9kosok+19.+sz%C3%A1zad&hl=en&gl=hu&pid=bl&srcid=ADGEESg3T6F0hK3RZyPEnYMGL_KWuiPITr17eWHpZWQSKTfmGAz8d_j210ldsXmGP3Tj200AF-M58umvTNntBEcY40YskNPuAbEweqiuOmbtSoouRgAVnuT2W_iugaGByD_s7KwytAsD&sig=AHIEtbTJ1oOtX2llcyv3-Uz7chxEDW-Idg
- <http://www.c3.hu/scripta/thalassa/99/1/03hamor.htm>
- <http://www.fogyatekos.hu/main/news-116.html>

Melléklet 1.

MUNKANAPLÓ

Miért választottuk a „Fogyatékosok megítélése gyermeki szemmel” című témát?

2012 márciusában tanszékvezetőnk ismertette a tavaszi Tudományos Diákköri Konferencia II. kategóriájának kiírását. Ekkor kezdtünk el azon gondolkodni, hogy miből is lehetne TDK-dolgozatot írni. Abban biztosak voltunk, hogy szeretnénk, ha kapcsolatban állna a gyerekekkel. Fontos szempont volt még az is, hogy szerettünk volna olyan kutatásba belekezdeni, amit otthon, Heves megyében, a közelünkben lévő településeken is meg tudunk valósítani. Néhány nap töprengés után megfogalmazódott bennünk az akkor még nagyon sokfelé ágazó téma az alábbi címmel: A fogyatékosok megítélése a mai társadalomban – az ép és fogyatékos gyermekek és fiatalok szemszögéből –

Gondolatok a munkafolyamatokról

Április elején volt a határideje a kutatási terv leadásának. Aznap délután e-mailben és személyesen is eljuttattuk a szükséges papírokat az illetékeseknek.

Április közepén megbeszélést tartottunk konzulens oktatónkkal, aki áttekintette a kutatásunk tervezetét, illetve meghallgatta a tervezett előadásunkat és javaslatokat tett a korrekciókra, előadásmódunkra vonatkozóan.

Április végén rendezték meg egyetemünkön a Diákköri Konferenciát, ahol a II. kategóriában bemutattuk a kutatási tervünket. Az értékelő bizottságtól megkaptuk az engedélyt a további kutatásra, illetve javaslatokat tettek e téma leszűkítésére, pontosabb körvonalazására.

Május végén volt a következő megbeszélésünk konzulens oktatónkkal. Elmondta, hogy hogyan kezdjük neki a kutatásnak, milyen szempontokat fontos szem előtt tartani, miket kell figyelni az interjúk készítése és a kérdőíves felmérés során. Átbeszéltük a kutatási tervünket, a kapott értékeléseket, majd pontosítottuk és leszűkítettük a témánkat, új címet adtunk készülő munkánknak.

A június és a július javarészt a szakirodalmak felkutatásával telt el különböző könyvtárakban, tudásbázisokban, majd elkezdtük áttanulmányozni és rendszerezni a témánkhoz kapcsolódó irodalmakat.

Augusztus elején összeállítottuk az interjúkérdéseket és a kérdőíveket. Átküldtük őket konzulensünknek áttekintésre, véleményezésre. Kisebb-nagyobb korrekciók következtek, a kérdőíveket átírtuk úgy, hogy a gyermekek számára érthetőek és világosak legyenek. Ebben segítségünkre volt néhány nagyon kedves általános iskolában tanító pedagógus. Vázlatos formában elkészítettük az érdemi részeket.

Szeptemberben megírtuk a szakirodalmi részeket és a harmadik héten (szept. 17-21. között) került sor a kérdőívek kiszállítására, kitöltetésére és begyűjtésére az általános iskolákban. Ekkor készítettük az interjúkat is az intézményvezetőkkel. Konzulensünket folyamatosan tájékoztattuk a tanulmány állapotáról, sokat segített, ellenőrzött és korrigált bennünket.

Szeptember végén és október elején elkezdtük feldolgozni és kiértékelni az adatokat. Ez volt a munkafolyamatok legnehezebb része a sok adat és az időhiány miatt. Október végére alapvetően összeállt a tanulmányunk.

November elejére elkészítettük a kari konferenciára a prezentációs bemutatónkat. November 6-án egy felkészítő tréning során oktatóink elmondták észrevételeiket a diasorral kapcsolatban, segítettek a hibák kijavításában.

A kutatás során fellépő problémák, akadályok, különböző döntések meghozatala

Nyolc hónapos munkánk során több probléma is felmerült és olyan is előfordult, hogy akadályokba ütköztünk. Szerencsére mindig megtaláltuk a megfelelő embert, aki a segítségünkre tudott sietni és így túljuthattunk a munkánk útjába kerülő nehézségeken. Ezeket a problémákat és a munka elkészítésének nehezebb pillanatait mutatjuk most be néhány mondatban.

A gyógypedagógia, mint tudomány széleskörű szakirodalommal rendelkezik, ezért nem volt egyszerű a meglévő irodalmak közül kiválogatni a témánkhoz szorosan kapcsolódóakat. A kisebb települések könyvtáraiban nem igazán találtunk szakirodalmakat, nehezítette a dolgunkat a nyári nyitva tartás is.

Ahhoz, hogy a kérdőíveinket eljuttassuk az iskolákba engedélyt kellett szerezni az intézményvezetőktől. A legtöbb iskolánál ez gördülékenyen működött, viszont voltak olyan intézmények, melyek esetében ez a folyamat hosszadalmas tárgyalások, kérvényezések és többszöri látogatás útján jöhetett csak létre.

Az új tanév kezdetével az órarendünk és a tanórákra való készülés miatt kevesebb időnk jutott a munkánkra, gyakoribbak voltak az elcsúszások, nem volt könnyű összeegyeztetni kettőnk időbeosztását sem.

Az iskolákban kiosztott kérdőívek legnagyobb százalékát kitöltötték a gyerekek, de néhány pedagógus a gyerekekre nézve romboló hatásúnak érezte a kérdőívek témáját, feladatait, és nem töltötték ki az osztályaikban tanulókkal. Indoklásként merült fel pl. „Nem töltöttük ki a kérdőívet, mert néhány kérdésnél úgy éreztem, hogy negatív érzést keltene a gyerekekben.” vagy „Múláb, műkéz, hallókészülék → félelmet kelt a gyerekekben. Ezzel olyan ellenérzést váltunk ki, ami ellen neveljük őket. Ösztönösen elfogadó minden gyerek, ha spontán kerül ilyen élethelyzetbe.”

A szakirodalmi részek megírása mellett folyamatosan dolgoztuk fel az adatokat. Az 1-2. osztályos gyerekekét terjedelmükből kifolyólag könnyebb volt összesíteni és kiértékelni. A 3-4. osztályosokénál ez a folyamat árnyaltsága, terjedelme és sokszínűsége miatt nehezebben alakult. A rajzos és a nyílt kérdéseknél problémát okozott a kategorizálás, mert nagyon szerteágazó és különleges megoldások is születtek.

Tapasztalataink

A szakirodalmi részek megírásánál észrevettük, hogy együtt hatékonyabban tudunk dolgozni és hamarabb elkészülünk az adott résszel, mintha egy-egy részfeladatot felosztanánk egymás között.

A kérdőívek összeállításánál alaposan meg kellett fontolnunk, hogy mi az, ami megfelel az életkori sajátosságoknak, de választ is ad egyben a kérdéseinkre.

Több iskola pozitívan állt kutatásunkhoz és témaválasztásunkhoz, érdeklődtek az iskolában tanuló gyerekek hozzáállása iránt, és biztosítottak minket abban, hogy további kutatásainkat is támogatni fogják. Kutatásunk eredményeiről visszavárják a beszámolóinkat.

A tanítóknak szánt kérdőívünkből kiderült, hogy a kérdőív kitöltése pozitív hatással volt a gyerekekre. Felkeltettük érdeklődésüket a témával kapcsolatban, rengeteg kérdést tettek fel a fogyatékoságokról. Sok helyen a kérdőív kitöltése után időt szántak az ötletelésre, közös gondolkodásra, a téma alaposabb megismerésére, bővítésére.

Melléklet 2.
KÉRDŐÍV ÁLTALÁNOS ISKOLA 1-2. OSZT.

57

Nemed:

fiú

lány

Osztályod:

1. o.

2. o.

1) Milyen egy fogyatékos? Rajzold le!

2) Ismersz fogyatékos embert? Húzd alá!

igen

nem

3) Ha az egyik osztálytársad elesik, segítesz neki felállni? Húzd alá!

igen

nem

4) Mit érzel, ha meglátsz egy fogyatékos? Húzd alá!

örülök

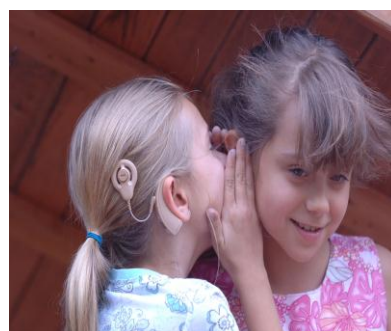

nem érdekel

sajnálom

- 5) a/ Melyikükkel barátkoznál legszívesebben? Színezd ki a kép alatti kört **pirosra**!
- b/ Melyikükkel nem barátkoznál? Színezd ki a kép alatti kört **kékre**!

- 6) Melyik kép tetszik jobban? Színezd ki az alatta lévő kört **pirosra**!

59

Osztályod: 3.o. 4.o.

A young child with blonde hair, wearing a blue long-sleeved shirt and black leggings, is sitting in a silver metal wheelchair. The child is smiling and looking towards the camera. The wheelchair has large rear wheels and a smaller front wheel. The background is plain white.

.....

.....

.....

.....

.....

- egyedül, segítség nélkül jár, fut	vagy	- segítséggel mozog, nem tud járni
- nehezen érted meg a beszédét	vagy	- tisztán érted, amit mond
- nincsen televíziója, mobilja, autója	vagy	- múltábal jár, műkezet használ
- két keze, két lába megvan, jól működik	vagy	- nincsen keze vagy lába
- vastag üvegű szemüveget hord vagy nem lát	vagy	- tökéletesen lát mindent
- hallókészülékkel hall vagy nem hall	vagy	- mindent jól hall

- nem tud beszélni	vagy	- beszél
- megtanul írni, olvasni	vagy	- nem tud megtanulni írni, olvasni
- farkatlan macska	vagy	- a bicikli, aminek nincs kereke
- az asztal, aminek kitörött a lába	vagy	- a kutya, aminek nincsen lába

3) Él-e a környezetedben valamilyen fogyatékos ember?

- A) igen
- B) nem

4) Milyen fogyatékos?

- A) segítséggel mozog, nem tud járni, tolókocsija van
- B) nehezen érthető a beszéde
- C) vak, nem lát, fehér botja vagy vakvezető kutyája van
- D) nem hall, készülék segítségével hall
- E) nem tud megtanulni írni, olvasni, számolni
- F) kizárja a környezetét és nem vesz róla tudomást
- G) az előzőekben felsoroltak közül egynél több is jellemző rá

5) Hol találkoztál először fogyatékosossal?

- A) bölcsődében
- B) óvodában
- C) suliban
- D) otthon
- E) városodban
- F) kórházban

6) Hogyan viszonyulsz a fogyatékos emberekhez/gyerekekhez?

- A) szeretem őket
- B) nem szeretem őket
- C) sajnálom őket
- D) nem érzek semmit velük kapcsolatban
- E) nem ismerek fogyatékosat

7) Segítesz-e rajtuk, ha szükségük van rá?

A) igen

B) nem

8)Érdekel, hogy hogyan élnek, éreznek, viselkednek a fogyatékosok?

A) igen

B) nem

9) Szeretnél-e megismerkedni, barátkozni fogyatékos emberrel?

A) igen

B) nem

10) Miért igen vagy miért nem? Több választ is bejelölhetsz!

A) Igen, mert szeretem őket és segíteni akarok.

B) Igen, mert a szüleim/barátaim/tanítóim örülnek, ha segítek.

C) Nem, mert nem szeretem őket és nem akarok segíteni.

D) Nem, mert a szüleim/barátaim/tanítóim nem örülnek neki.

E) Nem, mert félek tőle.

11) Milyen fogyatékossl barátkoznál szívesen? Több választ is megjelölhetsz!

A) segítséggel mozog, nem tud járni, tolókocsija van

B) nehezen érthető a beszéde

C) vak, nem lát, fehér botja vagy vakvezető kutyája van

D) nem hall, készülék segítségével hall

E) akadozva olvas, nehezen tanul

F) kizárja a környezetét és nem vesz róla tudomást

12) Ha a tévében adnak fogyatékos emberekkel kapcsolatos műsorokat, mit teszel?

A) megnézed

B) belenézel

C) azonnal elkapcsolsz

13) Ha barátaid, ismerőseid kicsúfolnak egy fogyatékos, mit teszel?

A) megvédem őt

B) nem teszek semmit

C) a barátaimhoz csatlakozom és én is csúfolom

14) Szerinted melyik a helyes viselkedés a fogyatékosokkal szemben?

A) segíted, támogatod

B) elutasítod, csúfolod

15) Szerinted segítenek az emberek a fogyatékosokon?

A) igen

B) nem

16) Hogyan érzed magad, ha egy fogyatékosossal találkozol? Több választ is megjelölhetsz!

A) félsz tőle

B) undorodsz

C) utálod

D) szereted

E) sajnálod

17) Szerinted mi a jobb egy fogyatékos gyerek számára?

A) ha külön osztályban, iskolában tanul

B) ha veled egy osztályban, iskolában tanul

18) Te mit tennél, ha az osztályodba lenne egy toló kocsi vagy vak vagy siketnéma vagy beszéd fogyatékos vagy értelmi fogyatékos, autista gyermek?

.....

.....

.....

.....

Melléklet 4.

KÉRDŐÍV TANÍTÓK SZÁMÁRA ÁLTALÁNOS ISKOLA 1-4. OSZT.

Neme: nő férfi
Az osztály melyben tanít: 1.o. 2.o. 3.o. 4.o.

63

- 1) A gyerekek tanítása közben merült-e már fel a fogyatékoság témája?
A) igen B) nem
- 2) Tanul-e az iskolában fogyatékos gyerek?
A) igen B) nem
- 3) Hogyan fogadták a gyerekek a kérdőívet? Egyszerre több opciót is aláhúzhat!
A) többségében örültek C) többségében lehangolta őket
B) felkeltette az érdeklődésüket D) nem keltette fel az érdeklődésüket
- 4) Ön szerint hogyan ítélik meg az ép gyermekek a fogyatékosokat? Válaszoljon néhány mondatban!
- 5) A kérdőív kitöltése közben, vagy kitöltése után milyen gyakori vagy érdekes kérdéseket tettek fel a gyerekek a fogyatékosággal, fogyatékos emberekkel kapcsolatban?

Melléklet 5.

1-2. ÉS 3-4. OSZT. KÉRDŐÍVEK KIÉRTÉKELÉSE

1-2. o. összesen: 785

3-4. o. összesen: 755

1-4. o. összesen: 1540 gyerek

64

1. osztály

1. o. összesen: 423 gyerek

Neme:

Az első osztályos tanulók közül összesen 423-an töltötték ki a kérdőívet, akik közül 209-en voltak lányok és 214-en fiúk.

Milyen egy fogyatékos?

423 válaszadóból 389 gyerek készített, 34 gyerek pedig nem készített rajzot.

Utal-e a fogyatékosásra?

423 válaszadóból 228 gyermekrajz egyértelműen utalt fogyatékosásra, 111 gyermekrajz részben utal a fogyatékosásra, 52 gyermekrajz nem utalt a fogyatékosásra és 32-en nem készítettek rajzot a feladathoz.

Ismersz fogyatékos embert?

423 válaszadó közül 249-en nem ismernek, 155-en ismernek fogyatékos embert és 19-en nem válaszoltak erre a kérdésre.

Ha az egyik osztálytársad elesik, segítesz neki felállni?

423 válaszadó közül 404-en segítenének felállni osztálytársuknak, ha elesne, míg 16-an nem segítenének osztálytársuknak ebben a szituációban, 3 gyerek pedig nem adott választ erre a kérdésre.

Mit érzel, ha meglátsz egy fogyatékos gyermeket/embert?

423 válaszadóból 336-an sajnálatot éreznek, ha meglátnak egy fogyatékosat, 58 gyereket nem érdekel a fogyatékos személy megpillantása, 28-an pedig örömet éreznek ebben a szituációban, 1 gyerek pedig nem válaszolt a kérdésre.

Melyikükkel barátkoznál legszívesebben?

Ennél a kérdésnél több képet is megjelölhettek válaszul, így összesen 864 válasz érkezett, melyből 265 a kerekesebb gyerekekre, 201 a hallókészülékű gyerekekre, 138 a művégtaggal

járó gyerekre, 115 a vak gyerekre, 62 a karok nélküli gyermekre és 55 válasz pedig a Down-szindrómás gyerekre érkezett.

Melyikükkel NEM barátkoznál?

Ennél a kérdésnél is több képet megjelölhettek válaszul, így összesen 972 válasz érkezett, melyből 238 a karok nélküli gyerekre 222 válasz a Down-szindrómás gyerekre 172 a művégtaggal járó gyerekre 157 a vak gyerekre, 112 a hallókészülékes gyerekre, és 71 pedig a kerekesszékes gyerekre érkezett.

Melyik kép tetszik jobban?

423 válaszadóból 361-en a második képen lévő, ép gyerek képét, 51-en pedig az első képen lévő kerekesszékes gyerek képét tartották szimpatikusabbnak, 11-en nem adtak választ erre a kérdésre.

2. osztály

2. o. összesen: 362 gyerek

Neme:

A második osztályos tanulók közül összesen 362-en töltötték ki a kérdőívet, akik közül 171-en voltak lányok és 191-en fiúk.

Milyen egy fogyatékos?

362 válaszadóból 325 gyerek készített, 37 gyerek pedig nem készített rajzot.

Utal-e a fogyatékosásra?

362 válaszadóból 205 gyermekrajz egyértelműen utalt fogyatékosásra, 63 gyermekrajz részben utal a fogyatékosásra, 53 gyermekrajz nem utalt a fogyatékosásra és 41-en nem készítettek rajzot a feladathoz.

Ismersz fogyatékos embert?

362 válaszadó közül 183-an nem ismernek, 178-an ismernek fogyatékos embert és 1 gyerek nem válaszoltak erre a kérdésre.

Ha az egyik osztálytársad elesik, segítesz neki felállni?

362 válaszadó közül 345-en segítenének felállni osztálytársuknak ha elesne, míg 14-en nem segítenének osztálytársuknak ebben a szituációban, 3 gyerek pedig nem adott választ erre a kérdésre.

Mit érzel, ha meglátsz egy fogyatékos?

362 válaszadóból 331-en sajnálatot éreznek, ha meglátnak egy fogyatékos, 44 gyereket hidegen hagy a fogyatékos személy megpillantása, 7-en pedig örömet éreznek ebben a szituációban.

Melyikükkel barátkoznál legszívesebben?

Ennél a kérdésnél több képet is megjelölhettek válaszul, így összesen 632 válasz érkezett, melyből 221 a kerekas székes gyerekekre, 114 a művégtaggal járó gyerekekre, 101 a vak gyerekekre 100 a hallókészülékes gyerekekre, 59 a karok nélküli gyermekekre és 37 válasz pedig az értelmi fogyatékos (Down-szindrómás) gyerekekre érkezett.

Melyikükkel NEM barátkoznál?

Ennél a kérdésnél is több képet megjelölhettek válaszul, így összesen 832 válasz érkezett, melyből 198 a karok nélküli gyerekekre 195 válasz a Down-szindrómás gyerekekre 151 a művégtaggal, 108 a hallókészülékes gyerekekre járó gyerekekre, 106 a vak gyerekekre, és 74 pedig a kerekas székes gyerekekre érkezett.

Melyik kép tetszik jobban?

362 válaszadóból 309-en a második képen lévő, ép gyerek képét, 42-en pedig az első képen lévő kerekas székes gyerek képét tartották szimpatikusabbnak, 11-en nem adtak választ erre a kérdésre.

3. osztály

3. o. összesen: 383 gyerek

Neme:

A kérdőívet összesen 383 válaszadó töltötte ki, melyből 181 válaszadó lány, 202 válaszadó pedig fiú volt.

Melyik kép tetszik jobban?

383 válaszadóból 326-an a második képen lévő, ép gyerek képét, 44-en pedig az első képen lévő kerekas székes gyerek képét tartották szimpatikusabbnak, 13-an nem adtak választ erre a kérdésre.

Mit jelent az, hogy fogyatékos?

383 válaszadóból 360-an adtak, 23-an nem adtak választ a kérdésre.

Válaszában milyen pontossággal határozta meg a fogyatékossgot?

383 válaszadóból 245-en körülírták, hogy mit jelent a fogyatékos kifejezés, 61-en pontosan meghatározták, 49 válaszadónak nem vonatkozott semmilyen fogyatékossgára a válasza és 28-an pedig nem válaszoltak erre a kérdésre.

Miként határozta meg a fogyatékossgot?

Ebben a kérdésben szabad fogalmazási lehetőséget adtunk a gyerekeknek, így a válaszadók összesen 531 esetben utaltak a következő fogyatékoságokra: 121-en fogalmazták válaszukba fogyatékoságot mozgássérültségként, nehézkes mozgásként, 93-an tartós betegségnek vagy balesetnek vélték a fogyatékoságot, 66-an korlátozott értelmi képességüként írták le, 57-en vaknak vagy látássérültnek, 52-en valamely végtag vagy testrész hiányaként értelmezték a fogyatékoságot, 47-en átmeneti betegségként, balesetként írták le, 41-en siketséget vagy hallássérülést értettek alatta, 26-an a némaságot azonosították vele, 16-an vélték úgy, hogy a hibás beszéd jelenti a fogyatékoságot, és 12-en fogalmazták meg valamilyen furcsa, a szokottól eltérő viselkedésnek a fogyatékoságot.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 335-en választották, a „segítséggel mozog, nem tud járni” opciót, míg 23-an az „egyedül, segítség nélkül jár, fut” opciót, a kérdésre 25-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 347-en választották, a „nehezen érted meg a beszédét” opciót, míg 13-an a „tisztán érted, amit mond” opciót, a kérdésre 23-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 294-en választották, a „múlábbal jár, műkezet használ” opciót, míg 61-en a „nincsen televíziója, mobilja, autója” opciót, a kérdésre 28-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 308-an választották, a „nincsen keze vagy lába” opciót, míg 47-en a „két keze, két lába megvan, jól működik” opciót, a kérdésre 28-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 317-en választották, a „vastag üvegű szemüveget hord vagy nem lát ” opciót, míg 32-en a „ tökéletesen lát mindent” opciót, a kérdésre 34-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 341-en választották, a „hallókészülékkel hal vagy nem hall” opciót, míg 33-an a „mindent jól hall ” opciót, a kérdésre 9-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 288-an választották, a „ nem tud beszélni” opciót, míg 68-an a „beszél ” opciót, a kérdésre 27-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 313-an választották, a „ nem tud megtanulni írni, olvasni” opciót, míg 43-an a „megtanul írni, olvasni ” opciót, a kérdésre 27-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 246-an választották, a „farkatlan macska” opciót, míg 75-en a „bicikli aminek nincsen kereke” opciót, a kérdésre 62-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

383 válaszadó közül 283-an választották, a „kutya aminek nincsen lába” opciót, míg 68-an az „asztal, aminek kitörött a lába” opciót, a kérdésre 32-en nem válaszoltak.

Él-e a környezetében fogyatékos ember?

383 válaszadó közül 240 válaszadó környezetében él, míg 132 válaszadó környezetében nem él fogyatékos ember, 11-en pedig nem válaszoltak a kérdésre.

Milyen fogyatékos?

Arra a kérdésre, hogy milyen fogyatékos él a környezetükben, a válaszadók többféle opciót is bejelölhettek, így összesen 684 válasz érkezett. 151-en választották a „nehezen érthető a beszéde, dadog” opciót, 144 válasz érkezett a „segítséggel mozog, nem tud járni, tolókocsija van” opciót, 112 válaszadó környezetében él siket vagy készülékkel halló ember, 106 válaszadó környezetében él olyan ember, aki akadozva olvas, nehezen tanul, 74 válaszadó választotta a „vak, nem lát, fehér botja vagy vakvezető kutyája van” válaszlehetőséget, 53 válaszadó jelölte be a „a fentiekben felsoroltak közül egynél több problémája van” válaszlehetőséget és 44 válaszadó környezetében él olyan fogyatékos, aki kizárja a környezetét és nem vesz róla tudomást.

Hol találkoztál először fogyatékosslal?

383 válaszadó közül 107-en kórházban találkoztak először fogyatékosslal, 95-en a lakóhelyükön, 75-en az iskolában, 33-an az óvodában, 24-en otthonukban, 3 válaszadó pedig bölcsődében találkozott először fogyatékosslal. Erre a kérdésre 46-an nem adtak választ.

Hogyan viszonyulsz a fogyatékos emberekhez/gyerekekhez?

Ennél a kérdésnél is több opciót jelölhettek meg a válaszadók, így 500 válasz érkezett. A válaszadók közül, 283-an sajnálják, 86-an szeretik, 60-an nem ismernek fogyatékosslal, ezért nem tudják megítélni, 38-an nem szeretik a fogyatékosslal és 33-an nem érznek semmit velük kapcsolatban.

Segítesz-e rajtuk, ha szükségük van rá?

383 válaszadó közül, 300 segít, 69 válaszadó pedig nem segít, ha egy fogyatékosslal szükség van rá, 14-en pedig nem válaszoltak erre a kérdésre.

Érdekel, hogy hogyan élnek, érznek, viselkednek a fogyatékosslal?

383 válaszadó közül 237 válaszadót érdekel, 129 válaszadót pedig nem érdekel, hogyan élnek, éreznek, viselkednek a fogyatékosok, 17-en pedig nem válaszoltak erre a kérdésre.

Szeretnél-e megismerkedni, barátkozni fogyatékos emberrel?

383 válaszadóból 202-en szeretnének, 160-an pedig nem szeretnének megismerkedni, barátkozni fogyatékos emberrel, a kérdésre 21-en nem válaszoltak.

Miért igen, vagy miért nem?

Ennél a kérdésnél több választ is bejelölhettek a válaszadók, így összesen 610 válasz érkezett. A válaszadókból 252-en azért szeretnének megismerkedni fogyatékos emberrel, mert szeretik őket, és segíteni akarnak rajtuk, 191-en szülei/barátai/tanítói öröme barátkoznának fogyatékosossal, 79-en nem ismerkednének fogyatékosossal, azért, mert félnek tőle, 44-en azért nem ismerkednének fogyatékosossal, mert szülei/barátai/tanítói nem örülnének neki, és 44-en pedig azért nem ismerkednének fogyatékosossal, mert nem szereti őket, és nem akar segíteni rajtuk.

Milyen fogyatékosossal barátkoznál szívesen?

Ennél a kérdésnél is több választ is bejelölhettek a válaszadók, így összesen 672 válasz érkezett, hogy milyen fogyatékosossal barátkoznának a legszívesebben. 162-en választották a „segítséggel mozog, nem tud járni, tolókocsija van” opciót, 147-en az „akadozva olvas, nehezen tanul” opciót, 109-en a „vak, nem lát, fehér botja vagy vakvezető kutyája van” opciót, 108-an barátkoznának olyan fogyatékosossal, akinek nehezen érthető a beszéde, 107-en választották a „nem hall, készülék segítségével hall” opciót, és 40-en barátkoznának olyan fogyatékosossal, aki kizárja a környezetét és nem vesz róla tudomást.

Ha a tévében adnak fogyatékos emberekkel kapcsolatos műsorokat, mit teszel?

383 válaszadó közül, 157-en megnéznék, 127-en belenéznének, és 86-an azonnal elkapcsolnának egy fogyatékosokról szóló műsorról a TV-ben. Erre a kérdésre 13-an nem válaszoltak.

Ha barátaid, ismerőseid kicsúfolnak egy fogyatékosot, mit teszel?

383 válaszadó közül 300-an megvédenék a fogyatékos társukat, 57-en nem tennének semmit és 12-en csatlakoznának a fogyatékos csúfoló társaikhoz. Erre a kérdésre 14-en nem adtak választ.

Szerinted melyik a helyes viselkedés a fogyatékosokkal szemben?

383 válaszadóból 340-en gondolják, úgy hogy a segítségadás és támogatás a helyes viselkedési mód a fogyatékosokkal szemben, míg 26-an úgy vélték, hogy az elutasítás és a csúfolás a megfelelő viselkedés a fogyatékosokkal szemben, a kérdésre pedig 17-en nem adta választ.

Szerinted segítenek az emberek a fogyatékosokon?

383 válaszadó közül 275-en vélték úgy, hogy az emberek segítenek, 92-en pedig úgy, hogy az emberek nem segítenek a fogyatékosokon, míg 16-an nem adtak választ.

Hogyan érzed magad, ha egy fogyatékosal találkozol?

Erre a kérdésre több választ is adtak a válaszadók, így összesen 530 válasz érkezett, melyből 316-an sajnálatot, 94-en szeretetet, 77-en félelmet, 24-en utálatot és 19-en undort éreznek, ha találkoznak egy fogyatékosal.

Szerinted mi a jobb egy fogyatékos gyerek számára?

383 válaszadó közül 197-en vélték úgy, hogy az a jobb, hogyha egy osztályban, iskolában tanulnak a fogyatékos tanulókkal az épek és 173-an vélték úgy, hogy az a jobb, ha külön osztályban, iskolában tanulnak. Erre a kérdésre 13-an nem adtak választ.

Mit tennél, ha az osztályodban lenne egy fogyatékos gyerek?

Ennél a kérdésnél hagytuk, hogy a gyerekek szabadon fogalmazzák meg, mit tennének, ha az osztályukban egy fogyatékos gyerek lenne. A beérkezett válaszokat kategóriákba soroltuk, így született 471 bekegategorizált megfogalmazás, miszerint: 275-en segítenének a fogyatékos tanulónak, 72-en valamely egyéb, nem általános kategóriákba sorolható dolgot tenne, 49-en barátkoznának vele, 35-en megvédenék, 19-en nem tennének semmit, 13-an nem fejtették ki véleményük, 5-en csúfolnák, és 3-an nem tudnák mit tegyenek, ha az osztályukban lenne egy fogyatékos tanuló.

4. osztály

4. o. összesen: 372 gyerek

Nemed:

A kérdőívet összesen 372 válaszadó töltötte ki, melyből 175 válaszadó lány, 197 válaszadó pedig fiú volt.

Melyik kép tetszik jobban?

373 válaszadóból 342-en a második képen lévő, ép gyerek képét, 26-an pedig az első képen lévő kerekesebb, székes gyerek képét tartották szimpatikusabbnak, 4-en nem adtak választ erre a kérdésre.

Mit jelent az, hogy fogyatékos?

372 válaszadóból 364-en adtak, 8-an nem adtak választ a kérdésre.

Válaszában milyen pontossággal határozta meg a fogyatékoságot?

372 válaszadóból 266-an körülírták, hogy mit jelent a fogyatékos kifejezés, 69-en pontosan meghatározták, 32 válaszadónak nem vonatkozott semmilyen fogyatékosagra a válasza és 5-en pedig nem válaszoltak erre a kérdésre.

Miként határozta meg a fogyatékoságot?

Ebben a kérdésben szabad fogalmazási lehetőséget adtunk a gyerekeknek, így a válaszadók összesen 531 esetben utaltak a következő fogyatékoságokra: 176-an fogalmazták válaszukba fogyatékoságot mozgássérültségként, nehézkes mozgásként, 98-an tartós betegségnek vagy balesetnek vélték a fogyatékoságot, 126-an korlátozott értelmi képességüként írták le, 63-an a némaságot azonosították vele, 62-en a vakságot, 41-en a siketséget vagy hallássérülést, 36-an átmeneti betegségként vagy balesetként értelmezték, 31-en írták le valamely végtag vagy testrész hiányaként, 22-en azonosították hibás beszédként és 15-en fogalmazták meg valamilyen furcsa, a szokottól eltérő viselkedésnek a fogyatékoságot.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 343-an választották, a „segítséggel mozog, nem tud járni” opciót, míg 21-en az „egyedül, segítség nélkül jár, fut” opciót, a kérdésre 7-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 349-en választották, a „nehezen érted meg a beszédét” opciót, míg 14-en a „tisztán érted, amit mond” opciót, a kérdésre 9-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 296-en választották, a „múlábbal jár, műkezet használ” opciót, míg 60-an a „nincsen televíziója, mobilja, autója” opciót, a kérdésre 16-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 310-en választották, a „nincsen keze vagy lába” opciót, míg 48-an a „két keze, két lába megvan, jól működik” opciót, a kérdésre 14-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 323-an választották, a „vastag üvegű szemüveget hord vagy nem lát ” opciót, míg 37-en a „ tökéletesen lát mindent” opciót, a kérdésre 12-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 333-an választották, a „hallókészülékkel hal vagy nem hall” opciót, míg 26-an a „mindent jól hall ” opciót, a kérdésre 13-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 313-an választották, a „ nem tud beszélni” opciót, míg 51-en a „beszél ” opciót, a kérdésre 8-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 332-en választották, a „nem tud megtanulni írni, olvasni” opciót, míg 32-en a „megtanul írni, olvasni” opciót, a kérdésre 8-an nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 281-en választották, a „farkatlan macska” opciót, míg 70-en a „bicikli aminek nincsen kereke” opciót, a kérdésre 21-en nem válaszoltak.

Kire/mire mondjuk, hogy fogyatékos?

372 válaszadó közül 303-an választották, a „kutya aminek nincsen lába” opciót, míg 51-en az „asztal, aminek kitörött a lába” opciót, a kérdésre 18-an nem válaszoltak.

Él-e a környezetében fogyatékos ember?

372 válaszadó közül 253 válaszadó környezetében él, míg 119 válaszadó környezetében nem él fogyatékos ember.

Milyen fogyatékos?

Arra a kérdésre, hogy milyen fogyatékos él a környezetükben, a válaszadók többféle opciót is bejelölhettek, így összesen 586 válasz érkezett. 129 válasz érkezett a „segítséggel mozog, nem tud járni, tolókocsija van” opciót, 124-en választották a „nehezen érthető a beszéde, dadog” opciót, 92 válaszadó környezetében él olyan ember, aki akadozva olvas, nehezen tanul, 77 válaszadó környezetében él siket vagy készülékkel halló ember 74 válaszadó jelölte be a „a fentiekben felsoroltak közül egynél több problémája van” válaszlehetőséget, 56 válaszadó választotta a „vak, nem lát, fehér botja vagy vakvezető kutyája van” válaszlehetőséget”, és 34 válaszadó környezetében él olyan fogyatékos, aki kizárja a környezetét és nem vesz róla tudomást.

Hol találkozta először fogyatékosval?

372 válaszadó közül 143-an kórházban találkoztak először fogyatékosval, 88-an a lakóhelyükön, 80-an az iskolában, 25-en otthonukban, 24-en az óvodában, 1 válaszadó pedig bölcsődében találkozott először fogyatékosval. Erre a kérdésre 22-en nem adtak választ.

Hogyan viszonyulsz a fogyatékos emberekhez/gyerekekhez?

Ennél a kérdésnél is több opciót jelölhettek meg a válaszadók, így 438 válasz érkezett. A válaszadók közül, 298-an sajnálják, 52-en szeretik, 45-en nem ismernek fogyatékosot, ezért nem tudják megítélni, 23-an nem szeretik a fogyatékosokat és 20-an nem érznek semmit velük kapcsolatban.

Segítesz-e rajtuk, ha szükségük van rá?

372 válaszadó közül, 324 segít, 41 válaszadó pedig nem segít, ha egy fogyatékosnak szüksége van rá, 7-en pedig nem válaszoltak erre a kérdésre.

Érdekel, hogy hogyan élnek, érznek, viselkednek a fogyatékosok?

372 válaszadó közül 267 válaszadót érdekel, 104 válaszadót pedig nem érdekel, hogyan élnek, érznek, viselkednek a fogyatékosok, 1 válaszadó pedig nem válaszoltak erre a kérdésre.

Szeretnél-e megismerkedni, barátkozni fogyatékos emberrel?

372 válaszadóból 211-en szeretnének, 158-an pedig nem szeretnének megismerkedni, barátkozni fogyatékos emberrel, a kérdésre 3-an nem válaszoltak.

Miért igen, vagy miért nem?

Ennél a kérdésnél több választ is bejelölhettek a válaszadók, így összesen 486 válasz érkezett. A válaszadók közül 170-en azért szeretnének megismerkedni fogyatékos emberrel, mert szeretik őket, és segíteni akarnak rajtuk, 166-an szülei/barátai/tanítói öröme barátkozni a fogyatékosokkal, 74-en nem ismerkednének a fogyatékosokkal, azért, mert félnek tőle, 41-en azért nem ismerkednének a fogyatékosokkal, mert nem szereti őket, és nem akar segíteni rajtuk, 44-en pedig azért nem ismerkednének a fogyatékosokkal, mert szülei/barátai/tanítói nem örülnének neki.

Milyen fogyatékosokkal barátkoznál szívesen?

Ennél a kérdésnél is több választ is bejelölhettek a válaszadók, így összesen 587 válasz érkezett, hogy milyen fogyatékosokkal barátkoznának a legszívesebben. 162-en választották a „segítséggel mozog, nem tud járni, tolókocsija van” opciót, 133-an az „akadozva olvas, nehezen tanul” opciót, 90-en a „vak, nem lát, fehér botja vagy vakvezető kutyája van” opciót, 86-an barátkoznának olyan fogyatékosokkal, akinek nehezen érthető a beszéde, 86-en választották a „nem hall, készülék segítségével hall” opciót és 34-en barátkoznának olyan fogyatékosokkal, aki kizárja a környezetét és nem vesz róla tudomást.

Ha a tévében adnak fogyatékos emberekkel kapcsolatos műsorokat, mit teszel?

372 válaszadó közül, 167-en megnéznék, 129-en belenéznének, és 68-an azonnal elkapcsolnának egy fogyatékosokról szóló műsorról a TV-ben. Erre a kérdésre 8-an nem válaszoltak.

Ha barátaid, ismerőseid kicsúfolnak egy fogyatékosot, mit teszel?

372 válaszadó közül 313-an megvédenék a fogyatékos társukat, 50-en nem tennének semmit és 4-en csatlakoznának a fogyatékosot csúfoló társaikhoz. Erre a kérdésre 5-en nem adtak választ.

Szerinted melyik a helyes viselkedés a fogyatékosokkal szemben?

372 válaszadóból 359-en gondolják úgy hogy a segítségadás és támogatás a helyes viselkedési mód a fogyatékosokkal szemben, míg 8-an úgy vélték, hogy az elutasítás és a csúfolás a megfelelő viselkedés a fogyatékosokkal szemben, a kérdésre pedig 5-en nem adta választ.

Szerinted segítenek az emberek a fogyatékosokon?

372 válaszadó közül 263-an vélték úgy, hogy az emberek segítenek, 105-en pedig úgy, hogy az emberek nem segítenek a fogyatékosokon, míg 4-en nem adtak választ.

Hogyan érzed magad, ha egy fogyatékosal találkozol?

Erre a kérdésre több választ is adtak a válaszadók, így összesen 521 válasz érkezett, melyből 339-en sajnálatot, 78-an szeretetet, 72-en félelmet, 22-en undort éreznek, és 10-en utálatot éreznek, ha találkoznak egy fogyatékosal.

Szerinted mi a jobb egy fogyatékos gyerek számára?

372 válaszadó közül 215-en vélték úgy, hogy az a jobb, hogyha külön osztályban, iskolában tanulnak a fogyatékosok és az épek, 153-an pedig úgy vélték az a jobb, hogyha egy osztályban, iskolában tanulnak a fogyatékos tanulókkal. Erre a kérdésre 4-en nem adtak választ.

Mit tennél, ha az osztályodban lenne egy fogyatékos gyerek?

Ennél a kérdésnél hagytuk, hogy a gyerekek szabadon fogalmazzák meg, mit tennének, ha az osztályukban egy fogyatékos gyerek lenne. A beérkezett válaszokat kategóriákba soroltuk, így született 528 bekegategorizált megfogalmazás, miszerint: 286-an segítenének a fogyatékos tanulónak, 88-an valamely egyéb, nem általános kategóriákba sorolható dolgot tenne, 59-en barátkoznának vele, 53-an megvédenék, 22-en nem tennének semmit, 16-an nem fejtették ki véleményük, 1 válaszadó nem tudná, mit tegyen, és senki sem csúfolná, ha az osztályukban lenne egy fogyatékos tanuló.

Melléklet 6. GYERMEKSZÁJ

1) Tudod-e mit jelent az, hogy fogyatékos?

3. osztályos lányok

A mikor meg születik, nem kap elég oxigént az agya. *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

Bolond, hüje, erőszakos, nem tud beszélni, nincsemeg a egyik uja. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

A cukor az egy olyan betegség amejnél ha sűjösab akkor talán még szűrnia is kel magát. *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

Azt gondolom hogy a fogyatékosok nemlatnak és segít neki egy kutya. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Nem tud úgy gondolkozni ahogy egy egészséges ember. Nem tud beszélni, valamejik meg tolókcocsis nem tud menni nem lehet egyedl laknia kell neki egy társ. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Azt jelenti az életét azal tölti el hogy nagyon beteg. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Szelemi sérült vagy mozgás sérült. Van olyan aki vakok, süketek, némak ők szelemifogyatékosak. Nekik több segítség kell. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

ögyílkos, verekedik, csúnyánbeszélisz *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Hogy beteg, rosszan viselkedik. A többi gyereket nem hadja. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Nem hall, vak a fiú és még süket is szegényke. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Tisztelném, becsülném. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Akinek eltörött a lába. Nagyapám. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

éltörík a lábunk nemtudjunk mozgatni *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

elhalt egy testrésze *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Hogy félnótásan született. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

A fogyatékos nagyon beteg ember. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Az tjelenti hógy betegséget jelent. Nincsen örük. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nincs keze, lába, füle, orra. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Szegények és éheznek. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

A fülét elveszti. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Huhú *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Szerintem buta lehet akire modják. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Szerintem hajlékony. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Azt hogy nem barátkozok velük tuti. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Az aki vak nem lát és van egy kutyája akit úgy hívnak hogy Füles. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Szerintem az hogy mindig nevet. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Vállalkozása van és sok pénze. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Agyilag zokni. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Bolondságokat mondahülye. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Valami gond van vele. Van ilyen a suliban is. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Sajnálom hogy mozgásérül vagy. Játszaszvelem? *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Hú nagyon rossz lehet én belese gondolok. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

3. osztályos fiúk

Nem tud beszélni egy uja nincen, 43-éves de 6-7 éves nek érzi magát. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Színvak nem tud írni ijesmi *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Valamiben ügyesebb vagy, nezebben csinálja meg. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Az a fogyatékos hogy az embernek nincs olyan részed mint egy általános embernek. *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

A fogyatékoság örök betegség. *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

lisztérzékeny *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

A fogyatékos azt jelenti hogy valami hiányossága van. *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

A fogyatékos azt jelenti hogy valaki nem lát vagy balesetben lesz fogyatékos. *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

Azt, hogy ilyen sérült pl: vak, süket, néma, értelmi fogyatékos vagy autista. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Azt jelenti, hogy valamilyen testrésze hiányzik vagy hallássérült , vak, nem érthető annyira a beszéde. Aki nem tanut meg írni, olvasni, számolni. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Az hogy egy érzék szervét nagyon súlyos sérülésérte. Azt gondolom hogy anélkülis tudnak bármit csinálni. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Betegember hogy mindig mozog nia kell. *(Herédi Általános Iskola, Heréd)*

lámpalázás *(Herédi Általános Iskola, Heréd)*

Azt hogy mindent összevissza csinál például: sikít, ugrál. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Dagi, hájas. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

vékony és nemeszik *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Megsérült a fiú. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

A fogyatékosok nak van valami hibájuk. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Nem hal nem tud gyorsan mení nincs lába. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

elmebajos *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Kerekesszékesben járó ember. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nincs esze, és nem emlékszik semmire. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Ész nélküli ember. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

A fogyatékos azt jelenti hogy valami baja van, és hogy meg valami bajavan. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Azt gondolom hogy betegségben szenved például (gyomorék). *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Gyökér. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Ha elesik segítenék neki. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Öszevissza beszél. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A fogyatékos az egy betegség amit nem lehet vissza csinálni. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Sokat fut, megy, gyalogol sportol. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Rosszul született furcsán beszél. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Rosszul született, rosszul viselkedik amit mondunk meg kiröhögi. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Roszkor volt rossz helyen. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Esztelen gyerek. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A fogyatékos kövér, lusta, önző, nagyszájú, agyilag fogyatékos. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

asztjelenti hogy élőbeteg a fogyatékos *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Szerintem azt jelenti hogy nem tudja hogy mi micsoda. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Lépteit husággal kíséri. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

le fogy pár kilót. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Szelemi fogyatékos, a sérült. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

nem nem sajnós nem tudok semmit eről *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Láttam már. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

4. osztályos lányok

Tudom és azt jelenti hogy nem olyanok mint mi normális gyerekek emberek: buták rosszak és piszkálnak, az osztályomban van ilyen! *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Az hogy érdekes meg gyorsan tud számolni lehet. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*
 hogy cuki *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

Én azt gondolom hogy a fogyatékoság nagyon rossz betegség és remélem hogy lehet gyógyítani. *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

Én azt gondolom hogy sokaknak fájkat az hogy ezért csúfolják. *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

Gyengén lát, toló székes, elme beteg, vak. *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

Mozgás sérült gyengén látó kéz nélküli láb nélküli nemiszerv nélküli *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

Nem tud számolni írni olvasni. Hüjeségeket beszél. *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

Nem bírnak ők játszani mint mi. Ők nem úgy tanulnak mint mi. Valamelyik nem hal és valamelyik nem is lát. Valamelyikőjük csak kerek székben tölti az életét. *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

Hogy nem olyan képességekkel rendelkezik mint mi, hanem valami gondolkozásban eltér, vagy testileg sérült. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Ha valaki keveset eszik. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Ők nem olyanok mint mink hanem lesérültek másnéven betegek. És neki minden nehezebb. *(Herédi Általános Iskola, Heréd)*

Szerintem beteg és valami baja van az agyának és nem ügyes. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Ojan aki beteg és nem ügyes és nem tudja azt megcsinálni amit akar. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Az hogy a gyerek vagy a felnőtt beteg és hogy már nem lehet már kigyógyítani. *(Batthyány József Általános Iskola, Hort)*

Az hogy nem tud menni nézni. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Nem alakult ki valamilyen szerve, vagy kivették valami belső szervét. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Nem tud dolgozni. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Nagyon rossz dolog, mert nem játszhat a többi gyerekkel mert hülyének nézik. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Hogy hátrányos problémái vannak egy embernek. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Valamivel kevesebb mint a normális ember. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

dankóros *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Nem úgy tud gondolkozni. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Az elméje nem jó. Lebénul és járás sérült. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Nem tud gondolkozni mert az agyával valami baj van. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

nyomorult *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Azt jelenti hogy nem olyan mint a többi gyerek. Például hogy nem tud önállóan biciklizni. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Amikor megszület és fogyatékos. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Betegen született. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Amikor megszület lejtik és ettől fogyatékos szerintem eszt jelent. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nem tudok válaszolni, korlátozottak a képességeim. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nem egészséges ha valaki fogyatékos. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Az, hogy másképp fejlődik ki az agy vagy a test esetleg mindkettő. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Testileg vagy szellemileg gyenge. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Arra gondolok, hogy milyen rossz lehet annak aki fogyatékos. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Hüjeségeket beszél, kijabál. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Szerintem azt jelenti, hogy nem mindig tudja, hogy mit csinál. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Az hogy szellemileg, vagy külsőleg van valami baja. Tehát van valami betegsége. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Aki fogyatékkal született: nem tud úgy beszélni vagy mozogni csak segítséggel, nem tud beilleszkedni. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Egy ember betegen születik meg, de úgy, hogy az agya megvan sérülve. Vagy veled történik valami baleset, és fogyatékos leszel. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Azt jelenti, hogy csak segítséggel boldogul. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Azt jelenti hogy valaki igyszületett vagy élete során szerez egy olyan sebet hogy azt már élete végéig beteg lesz. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Szegény. Kancsal. Rokant. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Azt jelenti szerintem, hogy nincsen rendben majdnem semmi az agyában. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Valaki hibákkal születik. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

4. osztályos fiúk

Hogyha az én osztályomban van értelmi fogyatékos és mindig megver. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Szegény gyerekek betegek sajnós. De az a legjobb, hogy van erre mód vagy tolokocsi, vagy halokészülék stb. *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

Azt jelenti, hogy az agynak valamelyik része rosszul kapcsolódik egy másikhoz. *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

Az hogy valaki magába beszél. *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

Úgy született vagy esett egy nagyot. *(Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola, Apc)*

Azt hogy nem tud rendes életet élni azért mert nagyon csúnya betegségei vannak. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

Valami testi vagy szellemi hiányosságban, elváltozásban szenved illetve érzékszervi elváltozásban szenved. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

A fogyatékos az aki nem tud semmi tudományt. *(Batthyány József Általános Iskola, Hort)*

Gondjuk van. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Szerintem rossz lehet mer szegények. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Azt jelenti hogy, érzéki van a testében például vak, süket, lábsérültek isnak a világon sok és sok ember. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Fáj a lába nem tud menni. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Hát bolond néma fájalába eszement. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Nem tud úgy élni mint a többi ember. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Kevesebb mint egy átlagos ember. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Az az, ha nem tudja az agya irányítani a testet. Meg rossz a memóriája. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Valamien rossz betegségük van életük végéig. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Az hogy beteg sége van. Ami nem mulik el. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nem tudom, de szerintem a fogyatékos az az hogy hogyha valaki mást lát a szemével és beszélni is allig tud. Valakinek olyan fogyatékosága is van hogy fel se tud öltözni. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A fogyatékos egy szörnyű agybetegség. A fogyatékosok sok segítségre és gondozásra szorulnak. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

ugyeten, sápadtak, nem tudnak beszélni *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

buták, ügyetlenek, sápadtak, nem tudnak olyan jól beszélni *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A fogyatékos rossz és károsabb a mozgáshoz. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Azt hiszem az a fogyatékos aki agyilag sérült, például aki már elég idős és nem tud rendesen beszélni másszóval beteg emberek. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A fogyatékos egy betegség, amit nem lehet gyógyítani. Szerintem. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Nem tud semmit és vices. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Beteg emberek akik jó hallanak és tudnak beszélni. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

egyel kevesebb csontal jön világra *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A fogyatékosoknak agybetegségük van. Rosszul gondolkoznak nem fogják föl amit mondasz nekik. Nyöszörögnek beszéd helyett. Nem tudnak járni. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Balesetett szenvedő ember. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Le van vágva valamie. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Az agy nem tudja irányítani a kezét vagy a lábat vagy nem tudja a beszédet. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Azt hogy nem hall, szemüveget hord mert nem lát. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Az ojan hogy nembírja megálni aszt hogy nelegyen rossz denéhanagyon kedvesek tudnak leni deatol még jollehet veluk játszani. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Azt, hogy nem él normális életet. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Agykárosodást szenvedett gyerekkorában. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

A fogyatékos gyerekek szegények nem tudnak járni csak szülő vagy testvérrel tudnak menni.

Azt hogy beteg és van erősebb változata. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Az hogy betegek és kiségitőintézetbe járnak. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Kiségitő iskolába járnak. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

muveletlen neveletlen *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Azok a hülyék akik a buszon lognak és orditoznak hulye módon. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Hogy úgy megsérült valamibe denagyon súlyosan és többet nem tuddja használni azt a részét. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

18) Te mit tennél, ha az osztályodba lenne egy tolókcocsis vagy vak vagy siketnéma vagy beszéd fogyatékos vagy értelmi fogyatékos, autista gyermek?

3. osztályos lányok

Nem nagyon szeretném elfogadni. *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

Segítenék neki játszok vele ha ojan hogy nem tud beszélni megpróbálom értelmezni. *(Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola, Hatvan)*

El ménnek hozzá mindennap és viszek neki cukorkát csokit édeséget és viszek neki játékot. Oda adnám neki a játékaim felit. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Segítenék kikapcsolodni. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Szeretnék vele játszani és ha nem akajátszani akkor nem csúfolom ki. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Mondanám hogy meggyé ki kizavarnám. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

hát csúny lenne nagyon *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

ki zavarnám hes mernyé ki. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Fölvenném a vüzetét a földről. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

3. osztályos fiúk

Segítenék neki és ápolnám és szeretném. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Segítek neki és sajnálom. Barátkozok vele és mellé ülök. Megvédem és segítek neki a háziban. *(Richter Gedeon Általános Iskola, Ecséd)*

Segítenék rajta a gyalogolásban. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Próbálnám fel vidítani. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Játszanák velle. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Én segíteni neki mint a rendes ember. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nem lokom fel és szegítek neki. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Én segítenék amit nem tud. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Egy tolokocsis gyereket tolnék, tologatnék ahova csak menni akar. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

A barátaimat is arra utasítanám hogy segítsék vedjék. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Azt tenném, hogy nemszólnák hozzá. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Sajnálom hogy fogyatékos. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

megtanítanám beszélni *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

4. osztályos lányok

Van én osztályomban most is itülmeletem néha idegesít de szeretem és segítek neki. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Segítenék neki és megmondanám a többieknek hogy necsúfolják a másikat mert milenne ha neki lenne ilyen baja és őt csúfolnák akkor milyen érzés lenne neki? *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Segítenék neki, védem, nem bántom mert ő beteg és nekünk se esne jól ha bántanának ha kicsúfolnak. *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Gyűjtenek nekik pénzt és segéd készüléket vennék nekik, Segítenék nekik írni olvasni számolni nekik, *(Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfibánya)*

Segítenék neki és megvédeném a csúfolódóktól. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Barátja lennék. Ha rossz történik vele meg vigasztalnám. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Segítenék rajta és ha nem tud beszélni akkor nagy segítség lennék neki mert beszélnek helyette is. *(Csányi Általános Iskola, Csány)*

Segítenék neki a tanulásban, hogy tudjon az osztállyal haladni. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Megvédeném a többiektől. Én megértem őt. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Nagyon sokat lennék vele. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Segítenék neki ami mem megy neki. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Segítenék neki mindenben amiben csak tudok. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Segítenék neki mert az osztálytársam. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Megvárnám a sulis előtt és felviszem a táskáját. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Segítenék neki leküzdeni a gonoszt. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Ha rászorul a segítségemre segítenék neki, ha nem hagynám had csinálja maga. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

segítenék neki. korepetálnám őt, ha nem allergiás a virágra meg acsokira, hoznék neki. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

tesznevelésórán segítenék neki *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

4. osztályos fiúk

Attól függ hogy ha kedves segíték neki ha nem akkor meg ott hagyom. *(Kodály Zoltán Általános Iskola, Hatvan)*

segítenék, meg tanulnám hogy siketnéma beszédet tanítanám beszélni, nyazgatnám hogy jöjön játszani *(Berecz Antal Általános Iskola, Boldog)*

Meg próbálok barátkozni vele de ha nem akar akkor meg békén hagyom. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci)*

Segítenék neki mert ő is majdnem ugyanolyan mint mi és őt is szeretni kell. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Segítenék valamilyen módon és barátkoznék vele hogy ne érezze magát magányosan. *(Kossuth Lajos Általános Iskola, Hatvan)*

Kiálnék melet. *(Hunyadi Mátyás Általános Iskola, Lőrinci-Selyp)*

Megsajnálom, nem foglalkozok vele csak ha bajbavan. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Szerintem a fogyatékos nak segíteni kéne. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Nemegyek be a suliba. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Elviném a leckét, meg amit az iskolában vagy az ovodában hagy. *(Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola, Zagyvaszántó)*

Elkerülném. *(Szent István Általános Iskola, Hatvan)*

Csúfolnám rugdosnám én meg mondanám hogy usék. *(5. sz. Általános Iskola, Hatvan)*

Melléklet 7.

INTERJÚ KÉRDÉSEK INTÉZMÉNYVEZETŐKNEK

- Hány évesen és hol találkozott életében először fogyatékos emberrel? Milyen fogyatékos volt?
- Pozitív vagy negatív élmény volt ez az Ön számára?
- Mennyire volt meghatározó ez a találkozás a fogyatékosok megítélésében a későbbi élete folyamán?
- Fontos-e, hogy kisgyermekként találkozzon az ember a fogyatékoság tényével?
- Ön szerint a mai gyerekek mennyire nyitottak és befogadóak a fogyatékosokkal szemben?
- Az integrált vagy a szegregált oktatást tartja jobb megoldásnak a fogyatékos és ép gyermekek számára?
- Jelenleg tanul-e az iskolában fogyatékos diák? Tanult-e valaha?
- (Ha igen, mik a tapasztalatai, hogyan viselkednek vele társai? Milyen módszerekkel igyekeznek megvalósítani az integrációt, a fogyatékos gyermek beilleszkedését társai közé?)
- (Van-e különbség a fiúk és lányok, illetve a különböző életkorú és anyagi háttérű gyermekek empatiságában a fogyatékosokkal szemben?)
- Ön szerint befolyásolja-e a szülői ráhatás a gyermek megítélését a fogyatékosokkal szemben?
- Ön szerint milyen módon és mennyire lehet hatással a média a kisiskolások viselkedésére a fogyatékosokkal szemben?

Melléklet 8.

INTERJÚ INTÉZMÉNYVEZETŐKKEL 1.

A fogyatékosok megítélése gyermeki szemmel című kutatásunkhoz készítendő interjúnk során Leskó Ferencné, az Apci Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola igazgatóasszonya készségesen válaszolt kérdéseinkre. A következőkben vele beszélgetünk a témánkkal kapcsolatban.

87

- Hány évesen és hol találkozott életében először fogyatékos emberrel? Milyen fogyatékos volt?
Közvetlenül 53 éves koromban találkoztam egy mozgáskorlátozott kislánnyal az iskolában. Gondot okozott, hogy hogyan kezeljem. Sajnáltam, de a szülei segítettek, hogy ezt ne éreztessem vele.
- Pozitív vagy negatív élmény volt ez az Ön számára?
Inkább negatív- magam miatt. Nehéz volt sajnálat nélkül kontaktusba lépni vele.
- Mennyire volt meghatározó ez a találkozás a fogyatékosok megítélésében a későbbi élete folyamán?
Nagyon!!!!!!
- Fontos-e, hogy kisgyermekként találkozzon az ember a fogyatékoság tényével?
Minél fiatalabb korban éri az első „élmény”, annál könnyebben megy az elfogadás.
- Ön szerint a mai gyerekek mennyire nyitottak és befogadóak a fogyatékosokkal szemben?
Nem sokat találkoztak még tanulóink fogyatékos gyerekekkel, de úgy gondolom, hogy segítik őket.
- Az integrált vagy a szegregált oktatást tartja jobb megoldásnak a fogyatékos és ép gyermekek számára?
Az integrált oktatásuk sokkal fejlesztőbb, elfogadóbb a többi gyereknek a fogyatékoságuk. Egy idő után – amikor megszokják-, már nem is tekintik fogyatékosnak, hanem ép társaként kezelik.
- Jelenleg tanul-e az iskolában fogyatékos diák? Tanult-e valaha?
Jelenleg csak enyhe értelmi fogyatékos tanul és egy autista. 2 éve volt egy mozgáskorlátozott tanuló is.
- (Ha igen, mik a tapasztalatai, hogyan viselkednek vele társai? Milyen módszerekkel igyekeznek megvalósítani az integrációt, a fogyatékos gyermek beilleszkedését társai közé?)
Az osztály ekkor találkozott először fogyatékos gyerekekkel. Segítették mindenben, sokat érdeklődtek a betegsége okáról és életmódjáról. Normál gyerekként kezelte mindenki, amit előzetesen kértek is a szülei. Nem volt kényeztetés - csak segítség a mozgásban (pl. táskák hordása)

- (Van-e különbség a fiúk és lányok, illetve a különböző életkorú és anyagi háttérű gyermekek empátiás készségében a fogyatékosokkal szemben?)
Szerintem nincs nagy különbség. Talán a szegényebb gyerekek toleránsabbak, de ez egyéniségtől függ főleg.
- Ön szerint befolyásolja-e a szülői ráhatás a gyermek megítélését a fogyatékosokkal szemben?
Mindenképpen az előzetes tájékoztatás, felkészítés segíti a közvetlen kapcsolatok gyors kialakulását.
- Ön szerint milyen módon és mennyire lehet hatással a média a kisiskolások viselkedésére a fogyatékosokkal szemben?
Inkább a helyi hatás a meghatározó. DE pl. a Paralimpia TV közvetítései sokat foglalkoztatták a gyerekeket és csodálták a sportolók kitartását, akaraterejét.

Úgy gondoljuk, rengeteg hasznos információval gyarapodott a téma elemzése. Köszönjük Leskó Ferencnek, hogy gondolataival és válaszadásával hozzájárult az interjú elkészítéséhez!

Melléklet 9.

INTERJÚ INTÉZMÉNYVEZETŐKKEL 2.

A fogyatékosok megítélése gyermeki szemmel című kutatásunkhoz készítendő interjúnk során Filep Bertalan, a horti Batthyány József Általános Iskola igazgatója készségesen válaszolt kérdéseinkre. A következőkben vele beszélgetünk a témánkkal kapcsolatban.

- Hány évesen és hol találkozott életében először fogyatékos emberrel? Milyen fogyatékos volt?
Talán 5-6 éves lehettem. Ő volt a „falu bolondja”. Középsúlyos értelmi fogyatékos lehetett. Gyerekként csúfoltuk, gúnyoltuk, pedig felnőtt volt. Kergetett minket egy darabig, aztán leült és sírt. Gonosz játékok voltak. A falusi trafikos bácsi, aki a mozijegyet is árulta mozgáskorlátozott volt. Őt eszünkbe nem jutott volna kigúnyolni megbántani.
- Pozitív vagy negatív élmény volt ez az Ön számára?
Az értelmi fogyatékosoktól egyértelműen féltünk. Csak csapatostul mertünk a közelébe menni, de akkor „nagyon bátran” viselkedtünk.
- Mennyire volt meghatározó ez a találkozás a fogyatékosok megítélésében a későbbi élete folyamán?
Nem érzem túl nagy jelentőségét! Később a szüleim munkahelyén dolgozott egy süketnéma bácsi. Édesapámék elmagyarázták, hogy olyan, mint mi, csak másként közli a gondolatait. A bácsit mindenki szerette, így én is megbarátkoztam vele. Az egyik osztálytársamnak Down-szindrómás testvére született. No ott a szülőket sajnáltuk inkább.
- Fontos-e, hogy kisgyermekként találkozzon az ember a fogyatékoság tényével?
Nem feltétlenül. De ha találkozik a helyzettel, fontos a felnőttek hozzáállása, példája! A mesterségesen összehozott, életszerűtlen „kampánytalálkozók” sokat ronthatnak, de az élethelyzeteket a felnőtteknek ésszel kell kezelni és elmagyarázni!
- Ön szerint a mai gyerekek mennyire nyitottak és befogadóak a fogyatékosokkal szemben?
A gyerekek többsége elutasító. Ott, ahol fogyatékkal élő családtag, barát, rokon van, ott is felemás a helyzet. Találkoztam olyan esettel, amikor a szegregált intézményben „Te fogyatékos!” felkiáltással szidalmazták egymást a tanulók.
- Az integrált vagy a szegregált oktatást tartja jobb megoldásnak a fogyatékos és ép gyermekek számára?
A gyerek személyiségétől, a fogyatékoság mértékétől, a pedagógusok felkészültségétől és az iskola felszereltségétől függ! Felkészületlen pedagógusokkal, rosszul, felszerelt intézményben nem szabad integráltan oktatni. Vannak fogyatékoságok, amik speciális eszközöket és felkészültséget igényelnek: látás-, hallás-, mozgássérült gyerekek oktatására a legtöbb intézmény nincs felkészülve. Az eszközök drágák, az épületek nem alkalmasak a gyerekek fogadására. Nem vagyunk felkészülve autista gyerekek fogadására, de más fogyatékek kezelésére sem. Nem csak

mi pedagógusok, hanem a családdal nem érintett szülők sem. Nem szívesen látnak az osztályokban fogyatékos gyerekeket legyen az bármilyen fogyatékoság.

- Jelenleg tanul-e az iskolában fogyatékos diák? Tanult-e valaha?

Nem tanul.

- Ön szerint befolyásolja-e a szülői ráhatás a gyermek megítélését a fogyatékosokkal szemben?

Igen. A szülő hozzáállása fontos, megítélésem szerint nemcsak az ép, hanem a fogyatékkal élő gyerek szempontjából is, mások, vagy saját fogyatékoságának megítélése kapcsán.

- Ön szerint milyen módon és mennyire lehet hatással a média a kisiskolások viselkedésére, a fogyatékosokkal szemben?

A személyes kontaktus sokkal fontosabb! A médiából legfeljebb a társadalmi főszabályt hallja, látja, de a „szabály” alkalmazása élethelyzetekben válik esedékessé. Ez a „Fogadd el és segítsd, ha kell!” elv kimondva nagyon szépen hangzik, de nem a média fogja eldönteni a gyerek és a felnőtt valódi hozzáállását, hanem a család és a nevelés! A médiában sok az álszent kampány, amivel úgy mond a társadalom igyekszik teljesíteni a kötelezettségét!

Úgy gondoljuk, rengeteg hasznos információval gyarapodott a téma elemzése. Köszönjük Filep Bertalannak, hogy gondolataival és válaszadásával hozzájárult az interjú elkészítéséhez!

Melléklet 10.

HATVANI KISTÉRSÉG ÁLTALÁNOS ISKOLÁI

Apáczai Csere János Katolikus Általános Iskola

Cím: 3032 Apc, Fő út 48.

Elérhetőségek: 06/37-385-349; 06/37-585-002; apaczai@tvn.hu

Igazgató: Leskó Ferencné, Igazgatóhelyettes és iskolatitkár: Fehérné Veszélka Andrea

Petőfi Sándor Általános Iskola

Cím: 3023 Petőfibánya, Iskola u. 1.

Elérhetőségek: 06/37-387-362; 06/37-587-000; petiskl@t-online.hu

Igazgató: Hegedűsné Ivády Gabriella, Igazgatóhelyettes: Molnárné Szatmáry-Révay Erzsébet

Zagyvaszántó Római Katolikus Általános Iskola (régen Kőrösi Csoma Sándor Ált. Isk.)

Cím: 3031 Zagyvaszántó, Rákóczi út 27-29.

Elérhetőségek: 06/37-386-591; 06/37-386-010; 06/37-386-180; suli@zaltisk.sulinet.hu

Igazgató: Samu László, Igazgatóhelyettes: Sósne Király Karolin, Iskolatitkár: Szabóné Jónás Henrietta

Hunyadi Mátyás Általános Iskola

Cím: 3021 Lőrinci, Szabadság tér 18.

Cím: 3024 Lőrinci - Selyp, Temesvári út 9.

Elérhetőségek: 06/37-588-096, 06/37-588-097 (lőrinci); 06/37-588-140 (selypi);
hunyisk@t-online.hu

Igazgató: Királyné Zólyomi Erzsébet, Igazgatóhelyettes: Almási Erika, Iskolatitkár: Szászi Jánosné

Herédi Általános Iskola

Cím: 3011 Heréd, Iskola út 4.

Elérhetőségek: 06/37-377-014; 06/37-577-007; info@herediiskola.hu

Igazgató: Lőrincz Mária, Igazgatóhelyettes: Misinszkiné György Annamária, Iskolatitkár: Máthéné Urbán Edina

92

Batthyány József Általános Iskola

Cím: 3014 Hort, Bajcsy-Zsilinszky út 23.

Elérhetőségek: 06/37-378-012; 06/37-578-012; suli@hort.sulinet.hu

Igazgató: Filep Bertalan, Igazgatóhelyettes: Blahó Éva, Iskolatitkár: Horváth Lászlóné

Csányi Általános Iskola

Cím: 3015 Arany János u.6.

Elérhetőségek: 06/37-357-014; 06/37-557-000; 06/37-387-361; suli.csanyi@gmail.com

Igazgató: Szabó Margit

Richter Gedeon Általános Iskola

Cím: 3013 Ecséd, Szabadság út 141.

Elérhetőségek: 06/37-358-014; 06/37-558-022; igazgato@richter-ecsed.sulinet.hu

Igazgató: Nagy Lászlóné, Igazgatóhelyettes: Sándor Emőke, Iskolatitkár: Zsák Gáborné

Berecz Antal Általános Iskola

Cím: 3016 Boldog, Árpád út 23. (felső tagozat)

Elérhetőségek: 06/37-355-013; 06/37-555-010; boldogi.iskola@indamail.hu

Cím: 3015 Boldog, Kossuth út 7. (alsó tagozat)

Elérhetőségek: 06/37-355-026

Igazgató: Tóth Éva, Igazgatóhelyettes: Dinnyésné Nagy Katalin, Iskolatitkár: Surányi Mihályné

5.sz. Általános Iskola

3000 Hatvan, Szabadság út 13.

Elérhetőségek: 06/37-342-123; info@otossuli.hu

Igazgató: Kalcsó Mária, Igazgatóhelyettes: Szalatnai Éva, Iskolatitkár: Szabó Józsefné

Kodály Zoltán Általános Iskola

3000 Hatvan, Géza fejedelem út 2.

Elérhetőségek: 06/37-540-118; 06/37-341-255; kodalyzoltan@gmail.com

Igazgató: Jagodics István, Igazgatóhelyettes: Melykóné Tőzsér Judit, Iskolatitkár: Hampl Szilvia

Szent István Általános Iskola

3000 Hatvan, Bajcsy-Zsilinszky út 8.

Elérhetőségek: 06/37-341-875; 06/37-349-222; szentistvan.hatvan@gmail.com;
szentistvan.titkarsag.hatvan@gmail.com

Igazgató: Kovács János, Igazgatóhelyettes: Bakosné Mester Mónika

Kossuth Lajos Általános Iskola

3000 Hatvan, Kossuth tér 1.

Elérhetőségek: 06/37-342-791; 06/37-540-070; 06/37-540-071; kossuth60@gmail.com

Igazgató: Polonkai Zoltánné, Igazgatóhelyettes: Csajkásné Almási Katalin, Iskolatitkár: Nagy Bence

Újhatvani Római Katolikus Általános Iskola (régen Baross Gábor Általános Iskola)

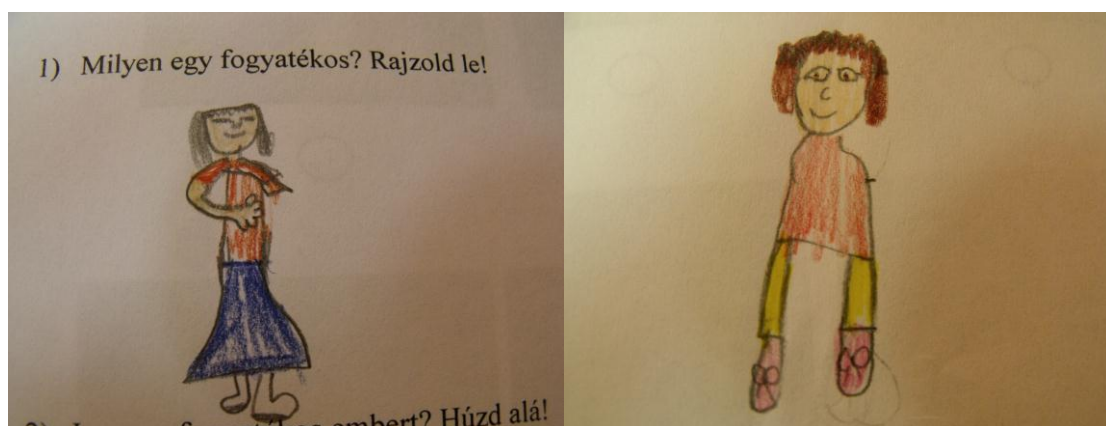
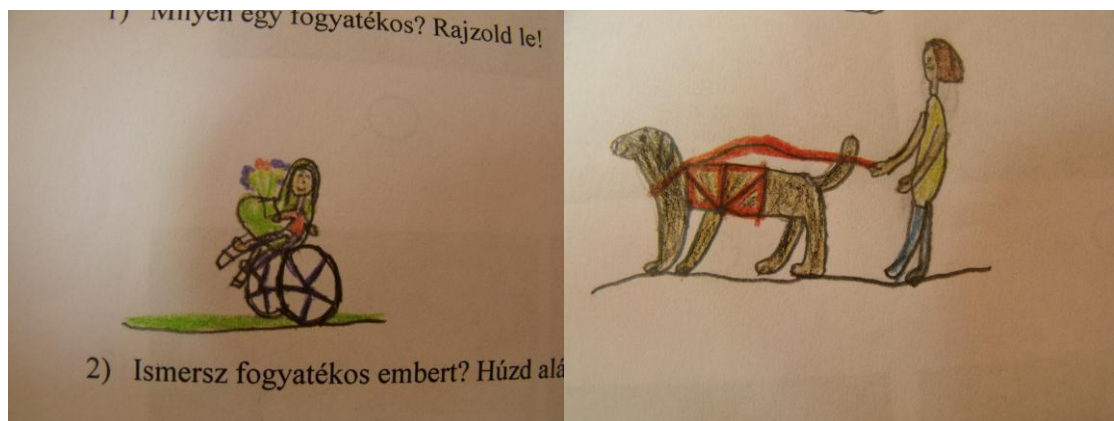
3000 Hatvan, Rákóczi út 4.

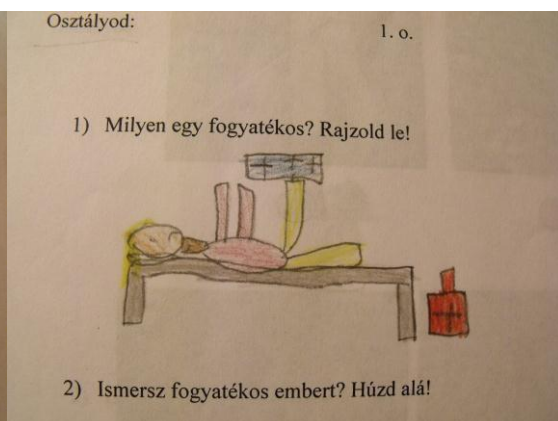
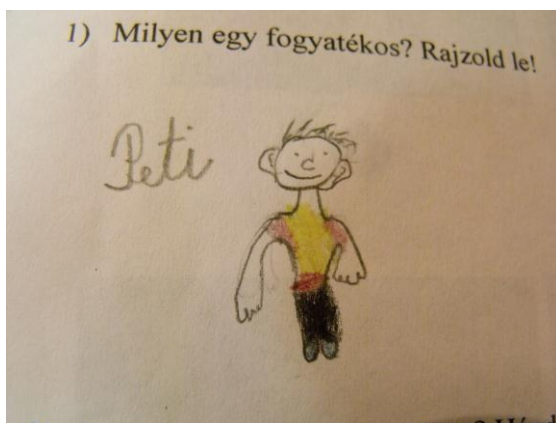
Elérhetőségek: 06/37-341-926; 06/37-541-538; suli@barossg-hatvan.sulinet.hu

Igazgató: Ráczné Sisa Ágnes, Igazgatóhelyettes: Páldi Róbert, Iskolatitkár: Temesvári Edit

Melléklet 11.

ÍZELÍTŐ A GYERMEKRAJZOKBÓL

Milyen egy fogyatékos? Rajzold le!

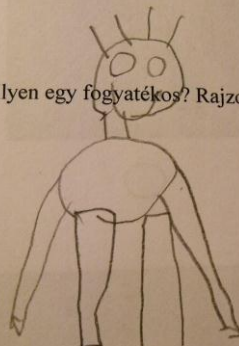

Ismersz fogyatékos embert? Húzd alá!

Osztályod:

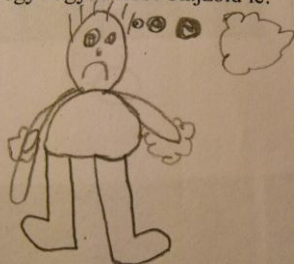
1. o.

1) Milyen egy fogyatékos? Rajzold le!

2) Ismersz fogyatékos embert? Húzd alá!

1) Milyen egy fogyatékos? Rajzold le!

2) Ismersz fogyatékos embert? Húzd alá!

? Húzd alá!

Húzd alá!

2. o.

